

Talousarvio 2020 Taloussuunnitelma 2020–2022

Kaupunginvaltuusto 25.11.2019

Johdanto

Lahti pitää tiukasti kiinni tulevaisuudesta

Kaupungin elinvoiman ja kasvun varmistaminen on pitkäjänteistä työtä. Talousarvio kertoo, kuinka Lahden tulevaisuutta rakennetaan investoinneilla, monipuolisilla palveluilla ja uudella osaamisella.

Tilastokeskuksen tuoreen väestöennusteen mukaan Lahdessa olisi vuonna 2040 suurin piirtein saman verran asukkaita kuin nyt. Moneen muuhun kaupunkiin ja kuntaan verrattuna ennuste on tyydyttävä, mutta pystymme varmasti parempaan. Se edellyttää luottamusta tulevaisuuteen ja kykyä tehdä rohkeita ratkaisuja.

Lahden asema kansainvälisesti merkittävänä ympäristökaupunkina on suuri mahdollisuus. Kesäkuussa 2019 Lahti valittiin Euroopan ympäristöpääkaupungiksi 2021 ensimmäisenä suomalaiskaupunkina. Nimitys on Euroopan komission tunnustus kaupungeille, jotka ovat edelläkävijöitä, toimivat esimerkkeinä muille kaupungeille sekä kehittävät innovatiivisia ympäristöratkaisuja. Olemme aloittaneet hankkeen toteuttamisen ja se jatkuu vuoteen 2022.

Viime vuosina Lahden työllisyys on kehittynyt myönteisesti. Työttömiä työnhakijoita oli 12,2 prosenttia lokakuussa 2019. Positiivisesta kehityksestä huolimatta Lahti on edelleen työttömyysvertailussa suurten kaupunkien heikoimpia.

Koulutus on kaupunkien keskeinen menestystekijä. Lahden seudun koulutusasteen nostaminen on siksi ratkaisevan tärkeää. Ammattikorkeakoulutoiminta laajenee Lahdessa, kun Lahden ja Saimaan ammattikorkeakoulut yhdistyvät 1.1.2020. Syntyy uusi LAB-ammattikorkeakoulu, joka toimii Lahdessa, Lappeenrannassa ja verkossa. LAB tulee olemaan Suomen kuudenneksi suurin ammattikorkeakoulu.

Vuosi 2019 on Lahden historian ensimmäinen yliopistokaupunkina, LUT-yliopiston toiminta uudella Niemen kampuksella on käynnistynyt hyvin ja yliopiston kasvun arvioidaan jatkuvan. Kaupunki toimii läheisessä yhteistyössä koulutusalan toimijoiden kanssa.

Kuntatalouden ahtaat kehukset

Kuntatalouden taantuminen on selkeä uhka Lahden toimintakyvylle. Suomen talousennusteiden heiketessä epävarmuus verorahoituksen kehittymisestä kasvaa ja samalla muun muassa väestön ikääntyminen lisää palvelutarpeita.

Vuosi 2019 on yksi kuntatalouden historian heikoimpia niin Lahdessa kuin yleisemminkin Suomessa. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän maksuosuus ylittyy reilusti ja verotulokertymää hidastavat valtakunnallisesti valtion tekemä verokorttiuudistus sekä tulorekisterin käyttöönotto.

Uusia taloudellisia vastuita ja rasitteita ei kunnille tässä tilanteessa voi asettaa. Lahden talouden vastuullinen hoito edellyttää jatkuvaa valintojen tekemistä ja menojen hillintää. Samalla on pystyttävä jatkamaan tulevaisuustyötä.

Kaupunkistrategiaa toteutetaan teemoina elinvoima, uudistuminen ja yhteisöllisyys. Strategia viedään käytäntöön viiden kärkihankkeen kautta: Lahti opiskelijakaupunki, Luonnollisesti liikkeessä, Yritysten Lahti, Palvelutori sekä Lasten ja nuorten hyvinvointi. Yhtenä tavoitteena on parantaa selvästi koko kaupunkikonsernin elinkeinomyönteisyyttä ja vuoropuhelua yritysten kanssa. Vuonna 2020 valmistaudutaan kasvu-

ja työllisyys sopimuksen sekä MAL-sopimuksen solmimiseen valtion kanssa.

Uusi innovaatioallianssi -toiminta luo konkreettisia toimenpiteitä innovaatioiden kehittämiseksi yhteistyössä oppilaitosten ja yritysten kanssa.

Talousarvion toiminnalliset tavoitteet on johdettu viidestä kärkihankkeesta ja niissä on huomioitu Euroopan ympäristöpääkaupunkihanke sekä toimenpiteiden talousvaikutukset.

Palvelualueiden ja konsernihallinnon talousarvioihin sisältyy Toiminnan ja talouden tasapaino 2019–2022 -ohjelman toimenpiteet, joilla hillitään vuotuista menokasvua yhteensä noin 7,22 milj. eurolla.

Palvelutori aloittaa toimintansa

Täysin uudenlainen Palvelutori aloittaa toimintansa Lahden keskustassa vuoden 2020 alussa. Siellä tarjotaan laajasti sekä kaupungin omia että yhteistyökumppaneiden palveluja. Pilottina käynnistetään osallistavan budjetoinnin toimintamalli, joka lisää asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia.

Varhaiskasvatuksen valinnanvapautta on laajennettu palvelusetelin käyttöön otolla, mikä on otettu hyvin vastaan lapsiperheissä. Liikkuvan nuorisotilan toimintamalli tarjoaa uusia nuorisotyön palveluja alueille, jossa ei ole kaupungin omia tiloja ja palveluja muutoin käytössä, kuten esimerkiksi Nastolassa. Talousarviossa on huomioitu myös koulujen erityistarpeita.

Joukkoliikenteessä toteutetaan runkolinjastouudistus. Muutosten tavoitteena on kasvattaa matkustajamääriä. Kaupunkiorganisaatiossa otetaan käyttöön työsuhdelippu tukemaan henkilöstön joukkoliikenteen käyttöä.

Kehätien valmistuminen lähellä

Lahden kaupunki investoi edelleen poikkeuksellisen voimakkaasti. Kaupunki osoittaa rahoitusta tilojen ja infran rakentamiseen sekä ylläpitoon. Nettoinvestoinnit viisivuotiskaudella 2020–2024 ovat yhteensä 446,2 milj. euroa. Investoinnit kohdentuvat erityisesti koulujen ja päiväkotien peruskorjauksiin ja uudisrakentamiseen sekä eteläisen kehätien rahoitukseen.

Talousarviovuonna 2020 valmistuvat Launeen monitoimitalo ja Laaksokadun uusi päiväkotitoimitalo ja vuonna 2021 Rakokiven monitoimitalo ja Kivimaan koulun laajennus.

Vuonna 2020 Lahden eteläinen kehätie otetaan käyttöön. Suomen suurimman väylätyömaan päättäminen mahdollistaa erityisesti väylän läheisten maa-alueiden ja Lahden asemanseudun uuden käytön ja pitkän ajan kehityksen. Kehätie on aivan konkreettisesti tärkeä tie kohti Lahden parempaa tulevaisuutta.

Lahdessa 25.11.2019

Pekka Timonen
kaupunginjohtaja

Sisällysluettelo

Johdanto	3
YLEINEN OSA.....	5
Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni.....	7
Talousarvion rakenne.....	7
Lahden kaupungin organisaatio.....	7
Lahti-konserni.....	8
Yhtiökohtaiset tavoitteet.....	9
Lahti-konsernirakenne.....	12
Toimintaympäristö	13
Lahden kasvu ja kehittäminen	13
Rakentaminen	13
Elinvoima ja työllisyys.....	13
Hyvinvoinnin edistäminen.....	14
Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät.....	15
Talouden kehitysnäkymät.....	15
Henkilöstön kehitysnäkymät.....	17
STRATEGIAOSA.....	19
Strategian valmistelu	21
Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2020.....	23
TALOUSOSA	29
Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit.....	31
Sitovuus.....	31
Taloutta ohjaavat kriteerit.....	32
Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kaupunkikonsernissa.....	33
KÄYTTÖTALOUSOSA.....	35
Konsernihallinto	37
Sivistyksen palvelualue.....	52
Kaupunkiympäristön palvelualue.....	69
Tuloslaskelmaosa	79
Verotulot	81
Valtionosuudet	82
Korkotulot ja -menot	83
Muut rahoitustulot ja -menot.....	83
Investointiosa	84
Kiinteä omaisuus.....	85
Talonrakennusinvestoinnit	85
Julkinen käyttöomaisuus	90
Irtain omaisuus.....	91
Arvopaperit ja osuudet	91
Rahoitusosa	92
Antolainat.....	93
Lainanotto, pitkäaikaiset lainat.....	93
Lainanotto, lyhytaikaisten muutos	93
Talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksyminen	94
Liitteet.....	95
Strategiset mittarit	96
Toiminnan tunnusluvut	100
Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma	103

YLEINEN OSA

Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni

- Talousarvion rakenne
- Lahden kaupungin organisaatio
- Lahti-konserni

Toimintaympäristö

- Lahden kasvu ja kehittäminen
- Rakentaminen
- Elinvoima ja työllisyys
- Hyvinvoinnin edistäminen

Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät

- Talouden kehitysnäkymät
- Henkilöstön kehitysnäkymät

Lahden kaupungin organisaatio ja Lahti-konserni

Talousarvion rakenne

Suomen Kuntaliitto sekä kirjanpitolautakunnan kuntajaosto ovat antaneet ohjeita ja suosituksia talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelusta ja sisällöstä. Kaupungin taloussuunnitelma laaditaan vuosittain kolmivuotisena. Kaupunginvaltuusto hyväksyy sen talousarvion yhteydessä. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Talousarvio jakaantuu käyttötalous- ja tuloslaskelmaosaan sekä investointi- ja rahoitusosaan (Kuntalaki § 110).

Yleisessä osassa esitellään Lahden kaupungin organisaatio, Lahti-konserni ja yhtiökohtaiset tavoitteet, luodaan katsaus kansantalouden ja kunnallistalouden kehitykseen sekä kaupungin taloudellisen tilanteen kehittymiseen ja kerrotaan talousarvion painopistealueista. Lisäksi yleisestä osasta löytyvät talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät.

Strategiaosassa kuvataan kaupungin strategia ja kärkitoimenpiteet. Talousarvion toiminnalliset tavoitteet on johdettu kärkitoimenpiteistä, joilla strategia viedään käytäntöön. Toimenpiteen vastuutaho on ilmoitettu tavoitteen kohdalla.

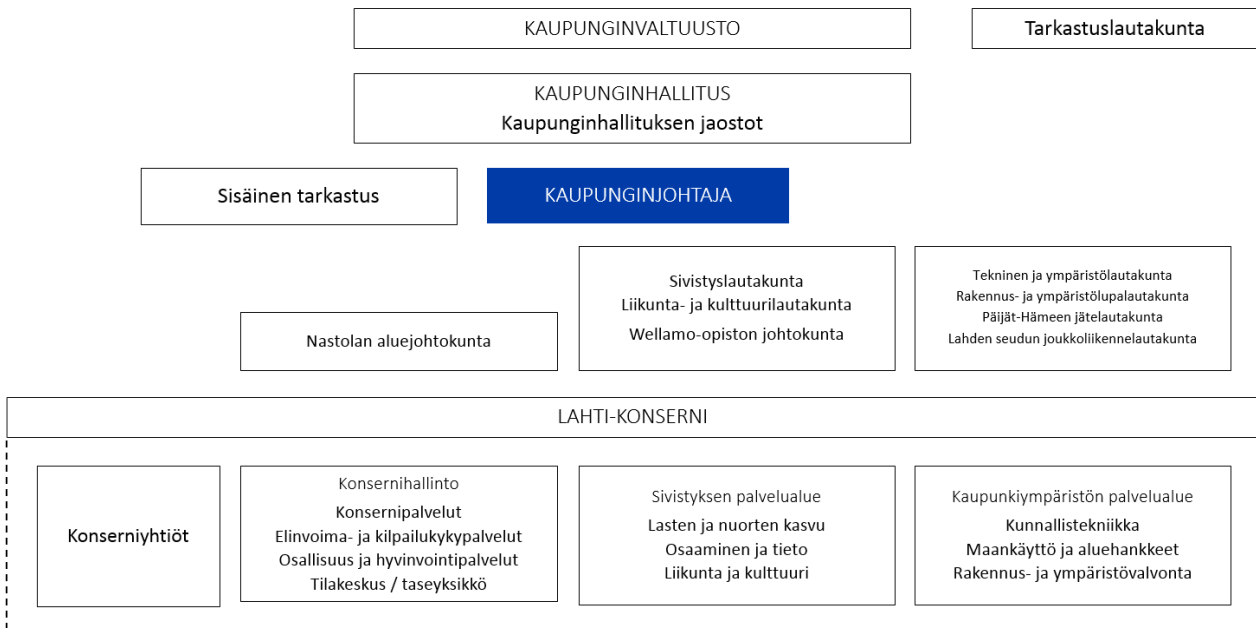
Käyttötalousosassa ovat konsernihallinnon ja palvelualueiden talousarviot sitovuustasoittain. Konsernihallinnon ja palvelualueiden tuloslaskelmat sisältävät vastuualueiden toimintatulot ja -menot sekä suunnitelmapoistot. Tarvittavat tunnuslukutaulukot sekä talousarviovuoden että suunnitelmavuosien osalta ovat talousarvion liitteinä.

Tuloslaskelmaosassa esitetään kaupungin kokonaistalouden keskeiset erät, jotka ovat varsinaisen toiminnan menot ja tulot, verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja -menot, suunnitelman mukaiset poistot käyttömaisuudesta sekä satunnaiset erät.

Investointiosassa on kaupungin investointimenot ja -tulot investointiryhmittäin ja hankekohtaisesti.

Rahoitusosassa kuvataan rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat ja niiden lyhennykset sekä ottolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää myös rahoituslaskelman. Sen tiedot kerätään tuloslaskelmaosan lisäksi investointi- ja rahoitusosasta.

Lahden kaupungin organisaatio

Tarkemmat organisaatiokaaviot konsernihallinnon ja palvelualueiden osalta löytyvät Lahden www-sivuilta: <https://www.lahti.fi/tietoa-lahdesta/kaupungin-organisaatio>

Lahti-konserni

Konsernin toiminnan ohjaus

Lahden kaupungin omistajapolitiikan lähtökohtana on resursien suuntaaminen kaupunkia parhaiten palvelevalla tavalla. Omistajaohjauksen tehtävänä on huolehtia konsernin omaisuudesta ja pääoman tehokkaasta käytöstä. Lahti-konsernin omaisuuden jälleenhankinta-arvo on noin 1,8 miljardia euroa. Tavoitteellinen omistajuus on konsernin toiminnan ja talouden ohjauksessa merkittävin tekijä.

Kaupungin strategiset linjaukset ohjaavat konsernissa yhteisöjen ja säätiöiden toimintaa ja omistusta. Omistaja-arvo perustuu yhteisön tai säätiön strategiseen, taloudelliseen tai toiminnalliseen merkitykseen omistajalle. Omistamisella voi olla myös puhtaasti taloudellisia tavoitteita, jolloin yhtiöiden tuloustavoitteet ovat merkittävä osa talousarviota. Tytäryhteisöjen ja säätiöiden rooli Lahden kaupungin strategian toteutumisessa on erittäin tärkeä. Tavoitteiden toteutumista seuraa kaupunginhallituksen konserni- ja tilajaosto.

Lahti-konsernin tulevia tapahtumia

Lahden kaupunki jatkaa konsernirakenteen tarkastelua valtuuston hyväksymien omistajapolitiikan periaatteiden pohjalta. Vuonna 2020 konsernirakennetta pyritään edelleen muokkaamaan ja tiivistämään.

Lahti-konsernissa luottoriskiä hallitaan arvioimalla annettujen lainojen ja takausten riskejä. Koordinoinnilla voidaan tasata ja vähentää konsernin rahoitusriskejä ja valvoa kokonaisriskien kehittymistä. Lainan ja takausten antoon liittyvä luottoriski on osa rahoituksen riskienhallintaa.

Lahti-konsernin yleiset tavoitteet

- Konserniyhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta. Tavoitteeksi on asetettu, että tytäryhteisöjen taloudelliset tunnusluvut ovat edellisvuotta paremmat.
- Tytäryhteisöjen tulee hankinnoillaan tukea alueen yritysten innovaatioita ja edistää niiden markkinoille pääsyä ja kilpailukykyä. Tavoitteeksi asetetaan, että tytäryhteisöjen hankinnat kohdentuvat vuonna 2020 alueen yrityksiin edellisvuotta enemmän. Hankinnoissa tulee soveltaa sosiaalisia, eettisiä ja ympäristökriteerejä.
- Tytäryhteisöjen tulee madaltaa työttömien ja opiskelijoiden kynnystä siirtyä työelämään palkkaamalla tukityöllistettyjä, harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä. Tavoitteeksi asetetaan, että harjoittelijoita ja kesätyöntekijöitä palkataan edellisvuotta enemmän.

Osinkotavoite, 1 000 €

	TA 2020
Lahden Talot Oy -alakonserni	500
Lahti Aqua Oy -alakonserni	700
Lahti Energia Oy -alakonserni	15 000
Spatium Toimitilat Oy	500
Provincia Oy	576
	17 276

Yhtiökohtaiset tavoitteet

ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN	YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET
KOKO-Lahti Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -ohjelman toteutukseen • Lahden aseman vahvistaminen kasvavana ja elinvoimaisena tapahtumakaupunkina • Yhtiön toiminnan liiketaloudellinen tehokkuus kasvaa • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Strategian kärkihanke - Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö kehittää kulttuuri- ja tapahtumatoimintaa yhdessä alueen korkeakoulutoimijoiden kanssa
Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä	<ul style="list-style-type: none"> • Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen alueen työmarkkinoille • Organisaation kehittyminen jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä • Osallistuminen Elinvoima- ja kilpailukykypalvelujen vetämään työllisyyspalvelujen kuntakokeiluun (s. 45)
Lahden Jäähalli Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan taloudellisuus • Palvelujen tarjonta liikuntaharrastajille ja erilaisille tapahtumille
Lahden seutu - Lahti Region Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -ohjelman toteutukseen • Osallistuminen yhteistyössä elinkeinoyhtiöiden kanssa toimialan investointien houkutteluun seudulle osana matkailun kasvustrategiaa • Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen • Majoitusvuorokausien kasvu +3 %/vuosi, josta kansainvälisten matkailijoiden majoitusvuorokausien kasvu +1 %/vuosi ja kotimaisten +2 %/vuosi • Yhtiön laadulliset toiminnan tavoitteet on määritelty Elinvoima ja kilpailukykypalvelut osiossa (s. 41)
Lahden seudun kehitys LADEC Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Perustamisneuvonnassa käy vuosittain 600 uutta asiakasta • Yhtiön kokonaisasiakastytyväisyys kasvaa edellisvuodesta • Yritysyhteistyön rakentaminen yhdessä Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -ohjelmassa • Kehittämispalvelut kasvaville ja kehittyville yrityksille -tavoite: 40 yritystä TeamFinland-palvelujen piiriin • Yrityshankinta/sijoittumispalvelut -tavoite: 20 yritystä sijoittunut alueelle LADECin myötävaikutuksella • Toiminnan taloudellisuus ja toiminnan vaikuttavuuden jatkuva kasvaminen • Yhtiön laadulliset toiminnan tavoitteet on määritelty Elinvoima ja kilpailukykypalvelut osiossa (s. 41)

**ASUNTOJEN JA KIINTEISTÖJEN
OMISTAMINEN JA HALLINNOIMINEN**

ASUNTOJEN JA KIINTEISTÖJEN OMISTAMINEN JA HALLINNOIMINEN	YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET
Lahden Talot Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Osinko 500 000 euroa vuodelta 2019, maksetaan vuoden 2020 aikana • Organisaation kehittyminen jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä • Vuokra-asuminen turvallista, kohtuuhintaista ja energiatehokasta • Oman pääoman tuotto vähintään 15 % • Osallistuminen MAL-sopimuksen toteuttamiseen
Spatium Toimitilat Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Osinko 500 000 euroa vuodelta 2019, maksetaan vuoden 2020 aikana • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021-ohjelman toteutukseen • Merkittävä osallistuminen korkeakoulutoimintojen kehittämiseen • Oman pääoman tuotto vähintään 15 % • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö kokeilee ja kehittää uusia ylläpidon ja rakentamisen tekniikoita pitkällä aikavälillä
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021-hankkeeseen • Vähintään 95 % täyttöaste

INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO

YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET

Lahden Pysäköinti Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Oman pääoman tuotto vähintään 10 % • Strategian kärkihanke – Luonnollisesti liikkeessä: Yhtiö tekee yhteistyötä matkakokeskuksen alueen pyöräpysäköinnin edistämiseksi • Strategian kärkihanke – Palvelutori: Yhtiö selvittää asiakaspalvelun yhteistyö-mahdollisuudet hankkeessa
Lahden Työn Paikka Oy	<p>Kaupunginhallitus 14.10.2019 § 265:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lahden kaupunki lopettaa työllistämispalvelujen hankinnan Lahden Työn Paikka Oy:ltä 30.6.2020 mennessä • Kaupunki käyttää lähinnä jo sovittujen työllistämiskauskojen rahoittamiseen vuoden 2020 aikana enintään 0,4 milj. euroa • Saman määräajan puitteissa tulee selvittää, onko osalle yhtiön liiketoiminnoista löydettävissä jatkajaa. Kaupunginhallitus kehotti yhtiötä aloittamaan kannanoton edellyttämät yhtiön toiminnan ja henkilöstön sopeuttamistoimenpiteet
Lahti Aqua Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Osinko 700 000 euroa vuodelta 2019, maksetaan vuoden 2020 aikana • Edellytysten luominen veteen ja vesiosaamiseen sekä ympäristökuormituksen vähentämiseen perustuvien tuote- ja palvelukonseptien muodostumiselle • Kaupungille kuuluvan vastuun kantaminen hulevesien hallinnasta asemakaava-alueella kaupungin puolesta, erikseen sovittavalla tavalla • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -ohjelman toteutukseen
Lahti Energia Oy -al konserni	<ul style="list-style-type: none"> • Osinko 15 milj. euroa vuodelta 2019, maksetaan vuoden 2020 aikana. Yhtiöltä edellytetään tämän mahdollistavaa kannattavuutta • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021- ohjelman toteutukseen taloudellisesti ja toiminnallisesti • Uusiutuvilla energialähteillä ja uusilla tavoilla tuotetun energian määrän kasvattaminen • Oman pääoman tuotto vähintään 13 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö osallistuu Smart Lahti –IoT-ympäristön kehittämiseen
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -ohjelman toteutukseen • Jätehuolto-osaamisen kehittäminen kasvuhakuisiksi palveluliiketoiminnaiksi • Korkea yhdyskuntajätteen kierrätysaste. Tavoitteena 50 % kierrätysaste • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Yritysten Lahti: Yhtiö edistää uusien innovaatioiden syntyä ylijäämämaiden sekä uusiomaa-ainestuotteiden hyödyntämisessä

PALVELUTUOTANTO

YHTIÖKOHTAISET TAVOITTEET

Provincia Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Osinko kokonaisuudessaan 1 000 000 euroa vuonna 2020, joka jakaantuu omistajille omistusosuuksien suhteessa, Lahden osuus 576 000 euroa. • Asiakastytyväisyyden jatkuva parantuminen • Osallistuminen merkittäväällä tavalla Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021-hankkeeseen • Lahden asiakaslaskutusta alennetaan 5 % vuodesta 2019 • Oman pääoman tuotto vähintään 10 % • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan
Työterveys Wellamo Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupungin työnantaja-aseman tukeminen työhyvinvointia ja työssä jaksamista edistävillä laadukkailla palveluilla • Palvelujen tuottaminen kustannustehokkaasti • Oman pääoman tuotto vähintään 5 %
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Yhtiön merkittävä osallistuminen yliopistoyhteistyöhön toiminnallisesti ja taloudellisesti • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö edistää kouluttautumista oppisopimusten kautta • Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	<ul style="list-style-type: none"> • Oman pääoman tuotto vähintään 5 % • Yhtiön merkittävä osallistuminen Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -hankkeeseen • Strategian kärkihanke – Lahti opiskelukaupunki: Yhtiö osallistuu yhdessä rakennettavaan ja toteutettavaan Lahti-harjoittelu-ohjelmaan • Strategian kärkihanke – Lasten ja nuorten hyvinvointi: Yhtiö testaa ja kehittää uusia aterioita yhdessä lasten ja nuorten kanssa
Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä	<ul style="list-style-type: none"> • Yhtymä tekee ja toteuttaa jäsenkuntien kanssa vuoteen 2021 asti voimassa olevan palvelusopimuksen, joka sisältää talouden tasapainottamistoimenpiteet ja niiden edellyttämät kehittämistoimet • Yhtymän tulee toteuttaa palvelut niin, että yhtymä ei tee alijäämää ja laskutus kaupungilta ei ylitä kaupungin talousarvioon ja taloussuunnitelmaan kirjattua määrärahaa • Toiminnan tavoitteet on tarkemmin määritelty Osallisuuden ja hyvinvoinnin vastuualueen osiossa (s.46) ja Määrärahavaraus, Ostot hyvinvointiyhtymältä osiossa (s.48)

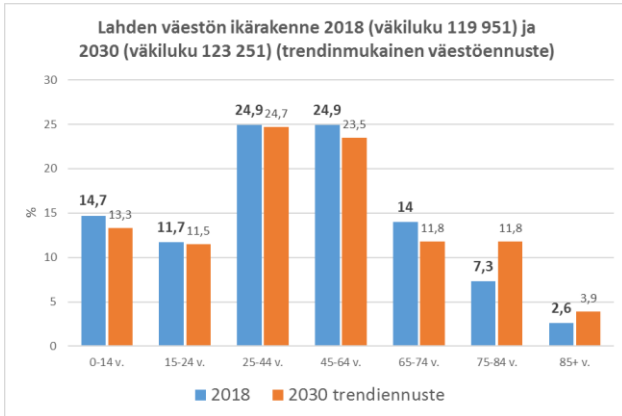
Lahti-konsernirakenne

LAHDEN KAUPUNKIKONSERNI		Päivitetty 17.9.2019	
TASEYKSIKÖT			
Lahden kaupunginteatteri			
Lahden kaupunginorkesteri			
Lahden Tilakeskus			
TYTÄRYHTEISÖT JA KUNTAYHTYMÄT			
ASUMINEN JA TOIMITILAT	Kunta	Konserni	
Lahden Talot Oy	100 %	100 %	
Kiinteistö Oy Vesijärvenkatu 36	0 %	100 %	
Lahden Asunnot Oy (Oppilastalo Oy sulautunut Ln Asunnot Oy)	0 %	100 %	
Lahden Palveluasunnot Oy	0 %	100 %	
Kiinteistö Oy Lahden Sammonkatu 8	0 %	100 %	
Kiinteistö Oy Nastonharjun liiketalo	75,6 %	75,6 %	
Kiinteistö Oy Lahden Tiedepuisto	54,6 %	54,6 %	
Lahden Jäähalli Oy	44,3 %	45,1 %	
Lahden Rudolf Steiner -koulun Talo Oy	91,7 %	91,7 %	
Lahden Terveystalo Oy	82,5 %	91,7 %	
Musiikkiopiston Omakotisaatiö	100 %	100 %	
Nastolan virastotalokiinteistö Oy	79,4 %	79,4 %	
Paavolakiinteistö Oy	100 %	100 %	
Päijät-Hämeen Ajoharjoittelurata Oy	50 %	69,2 %	
Radio- ja tv-museosaatiö	50 %	50 %	
Spatium Toimitilat Oy	100 %	100 %	
ALUEELLINEN KEHITTÄMINEN			
KOKO Lahti Oy	100 %	100 %	
Lahden seutu - Lahti Region Oy	52,90 %	52,90 %	
Lahden Seudun Kehitys Oy LADEC	74,80 %	75,90 %	
Energion Oy	0 %	75,90 %	
Lahti Events Oy	0 %	100 %	
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä	63,86 %	63,86 %	
Salpaus-palvelut Oy	0 %	63,86 %	
Päijät-Hämeen liitto kuntayhtymä	56,44 %	56,44 %	
OSAKKUUS- JA OMISTUSYHTEISYHTEISÖT			
C-Ella Oy	0 %	33,33 %	
e-Protech Oy	0 %	30 %	
One1 Oy	0 %	24,30 %	
POLA Energy Assets Oy	0 %	50 %	
YHDISTELEMÄTTÖMÄT YHTEISÖT			
Asunto Oy Kittilän Petsukka	0 %	33,33 %	
Kiinteistö Oy Kanelipuu	0 %	24,90 %	
Kiinteistö Oy Lahden Laiturikadun Pysäköinti	0 %	32,53 %	
Kiinteistö Oy Villähteen liikekeskus	0 %	29 %	
INFRASTRUKTUURIN YLLÄPITO			
Kiinteistö Oy Hansaparkki	56,88 %	56,88 %	
Kiinteistö Oy Lahden Siltavouti	7,60 %	93,30 %	
Lahden Pysäköinti Oy	100 %	100 %	
Lahden Sairaalaparkki Oy	0 %	81,89 %	
Lahti Aqua Oy	100 %	100 %	
Aqua Palvelu Oy	0 %	100 %	
Aqua Verkko Oy	0 %	100 %	
LABIO Oy	0 %	83,43 %	
Lahti Energia Oy	100 %	100 %	
LE-Sähköverkko Oy	0 %	100 %	
Pilke Energia Oy	0 %	100 %	
Koskipower Oy	0 %	100 %	
Päijät-Hämeen Jätehuolto Oy	58,58 %	58,58 %	
PALVELUTUOTANTO			
Eteva kuntayhtymä	4,66 %	4,66 %	
Hollolan-Lahden vesilaitos kuntayhtymä	40,00 %	40,00 %	
Lahden Konservatorio Oy	50,57 %	50,57 %	
Lahden Työn Paikka Oy	89,95 %	89,95 %	
Provincia Oy	57,63 %	65,04 %	
Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy	56,90 %	79,46 %	
Päijät-Hämeen Laitoshuoltopalvelut Oy	56,90 %	79,46 %	
Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä	52,34 %	52,34 %	
Päijät-Hämeen Tekstiilihuolto Oy	0 %	52,34 %	
Työterveys Wellamo Oy	59,60 %	61,85 %	
LAHTI-KONSERNIIN YHDISTELLYT ALAKONSERNIT			
Lahden Talot Oy	Lahti Aqua Oy		
Kiinteistö Oy Vesijärvenkatu 36	Aqua Palvelu Oy		
Lahden Asunnot Oy (Oppilastalo Oy sulautunut Ln Asunnot)	Aqua Verkko Oy		
Lahden Palveluasunnot Oy	LABIO Oy		
Koulutuskeskus Salpaus kuntayhtymä	Lahti Energia Oy		
Salpaus-palvelut Oy	LE-Sähköverkko Oy		
Lahden Seudun Kehitys Oy - LADEC	Pilke Energia Oy		
Energion Oy	Koski Power Oy		
	C-Ella Oy		
	e-Protech Oy		
	One1 Oy		
	POLA Energy Assets Oy		
	Nordic Innovation Accelerator Oy	0 %	31,01 %
	Riihelän Huolto Oy	12,75 %	39,25 %
	Seponkadun Pysäköinti Oy	0 %	26 %

Toimintaympäristö

Lahden kasvu ja kehittäminen

Lahti on Suomen kahdeksanneksi suurin kaupunki. Kaupungissa oli vuoden 2018 lopussa 119 951 asukasta. Väestömäärä on kasvanut 2000-luvulla vajaalla 8 300 henkilöllä, noin 0,4 prosenttia vuodessa. Vuonna 2018 väkiluku kasvoi 378 henkilöllä, 2017 vuonna 121 henkilöllä. Asukasluvun kasvu perustuu muuttoliikkeeseen.

Lähde: Tilastokeskus

Lahden väestökehitykselle on tyypillistä työikäisten osuuden pieneneminen ja vanhusväestön kasvu. Viimeisen viiden vuoden aikana alle 65-vuotiaiden määrä on laskenut 2 915 henkilöllä samalla kun 65 vuotta täyttäneiden määrä kasvoi runsaalla 4 390 henkilöllä. 15–29-vuotiaiden ikäluokka on vastaavasti pienentynyt noin 880 henkilöllä vuosina 2012–2017.

Väestöllinen huoltosuhde oli vuonna 2017 korkeampi Lahdessa kuin koko maassa keskimäärin. Sataa työikäistä kohti oli Lahdessa 62 lasta tai vanhusta, koko maassa keskimäärin 60. Huoltosuhteluvun arvioidaan olevan Lahdessa noin 69 vuonna 2030. Lukemaa nostaa iäkkäiden asukkaiden määrän kasvu sekä syntyvyyden lasku.

Rakentaminen

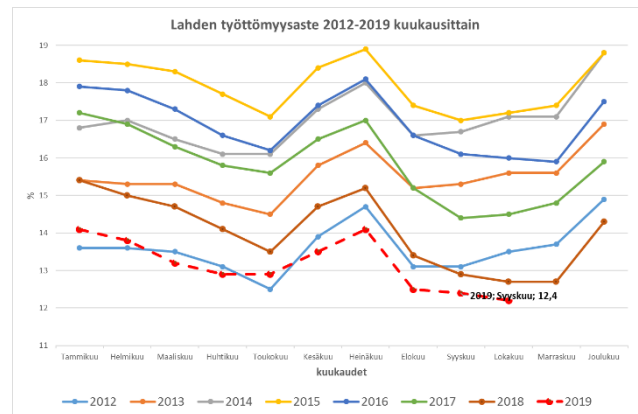
Lahden rakennusvalvonnan mukaan vuonna 2018 Lahteen valmistui 166 asuinrakennusta, joissa oli 785 asuntoa. Kerrostaloasuntoja valmistui 589, pientaloasuntoja 120 ja rivitaloasuntoja 76 kappaletta. Vuonna 2018 asuinrakennuksia valmistui 47 kappaletta ja asuntoja 51 kappaletta enemmän kuin edellisellä vuonna.

Vuoden 2018 lopussa Lahdessa oli 70 871 asuntoa, joista 67 prosenttia kerrostaloasuntoja, omakotiasuntoja 23,4 prosenttia ja rivitaloasuntoja 8 prosenttia. Suurista kaupungeista kerrostalojen osuus asuntokannasta on Lahtea suurempi vain Helsingissä, Tampereella ja Turussa.

Elinvoima ja työllisyys

Lahden työttömyystilanne on ollut vaikea 1990-luvun alusta alkaen ja työttömien osuus on pysynyt koko ajan muuta maata suurempana. Heinäkuun lopussa Lahden työttömyysaste oli 14,1 prosenttia. Kolmessa vuodessa (heinäkuu 2016–2019) Lahden työttömyysaste on laskenut neljä prosenttiyksikköä ja työttömien kokonaismäärä vähentynyt 2 346 henkilöllä, pitkäaikaistyöttömien määrä 1 843 henkilöllä ja nuorten työttömien määrä 267 henkilöllä.

Työttömien eläköityminen vähentää työttömyysastetta myös jatkossa. Työvoiman kysynnän kasvu näkyy varsinkin pitkäaikaistyöttömien työllistymisenä lähes kaikissa ikäluokissa.

Lähde: Tilastokeskus

Lahden elinvoimalle on ratkaisevaa alueen yritysten menestyminen. Lahden alueen kilpailukykystrategian kärkenä on vahvistaa elinkeinomyönteisyyttä, lisätä yrittäjyyttä ja tätä kautta työpaikkojen määrää sekä verotuloja.

Lahden kaupunki luo edellytyksiä elinkeinoelämän positiiviselle kehitykselle sekä avoimelle ja aktiiviselle vuoropuhelulle. Uusi hankintalaki antaa lisääntyvät mahdollisuudet hyödyntää ja vahvistaa alueen yritysten toimintaa. Kaupunki pyrkii investoinneillaan avaamaan referenssikohteita yritysten toteutettavaksi. Toimintaympäristöä kehitetään kokeiluihin kannustavaksi ja palvelujen järjestämisessä selvitetään myös avoimen datan hyödyntämistä. Valmistelussa ja päätöksenteossa tulee tunnistaa ne päätökset, joilla on yritysvaikutuksia ja arvioida konkreettiset vaikutukset yritysten toimintaedellytyksiin.

Hyvinvoinnin edistäminen

Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (Kuntalaki 1 §). Lahden kaupunki pyrkii edistämään omalla työllään kaupunkilaisten hyvinvointia riippumatta siitä, millä palvelu- tai vastuualueella työtä tehdään – hyvinvointityötä on tehtävä kokonaisvaltaisesti ja monialaisesti koko kaupunkiorganisaatiossa.

Hyvinvoinnin edistäminen edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä. Hyvinvointityötä tehdään perustyössä ja monialaisissa verkostoissa sekä yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa. Yhteistyötä tehdään myös maakunnallisesti Päijät-Hämeen muiden kuntien kanssa hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen käytäntöjen kehittämiseksi.

Hallitusohjelmassa ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta” osallisuus ja hyvinvointi ovat vahvasti esillä. Hallitusohjelmassa korostetaan hyvinvointia edistäviä sekä ongelmia ehkäiseviä toimia kaikissa väestöryhmissä ja ikäluokissa. Osallisuus ymmärretään dynaamisena hyvinvoinnin osatekijänä. Hallitusohjelmassa nostetaan esille uudenlaisia osallistumisen muotoja kuten osallistuva budjetointi. Lahdessa osallistuvan budjetoinnin toimintamallin kehittäminen on aloitettu vuonna 2019 ja mallia pilotoidaan 2020. Palvelutorin toiminnan käynnistyminen ja edelleen kehittäminen monialaisena hyvinvoinnin ja osallisuuden alustana varmistaa osaltaan lahtelaisten arjen

sujuvuutta sekä vahvistaa yhteistoimintaa järjestöjen, yritysten ja yhteistyökumppaneiden kanssa sekä luo mahdollisuuksia kansalaisaktiivisuudelle - kaupunki toimii mahdollistajana ja koordinoijana muiden toimijoiden hyvinvointitoiminnalle.

Hallitusohjelman toimenpiteiden tarkentuessa, mahdollisen maakunta- ja soteuudistuksen jälkeenkkin kunnat vastaavat osaltaan hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisestä. Palvelujen yhteensovittamiseksi ja maakunnalliseen yhteistyöhön tarvitaan selkeät hallinnonalojen rajat ylittävät linjaukset hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamiseen ja toteuttamiseen. Lahti on mukana Hymy-verkostohankkeessa, jossa kehitetään tietojohdamisen valmiuksia ja luodaan edellytyksiä kuntalaisten osallisuudelle sekä kuntien väliselle yhteistyölle väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Terveydenhuoltolaki velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin sekä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Lahden kaupungin hyvinvointikertomus on hyväksytty tammikuussa 2017 (laaja hyvinvointikertomus, joka kootaan kerran valtuustokaudessa). Hyvinvoinnin tietopohjaa ylläpidetään sähköisessä hyvinvointikertomuksessa (hyvinvointikertomus.fi). Vuosittainen hyvinvointikertomuksen hyvinvointisuunnitelmaosa perustuu kaupungin strategiaa toteuttavaan yhteisöllisyyden kokonaisuuteen. Hyvinvoinnin tilasta raportoidaan vuosittain tilinpäätöksessä.

Talouden ja henkilöstön kehitysnäkymät

Talouden kehitysnäkymät

Suomen talouden kasvu hidastuu tuntuvasti. Vuonna 2018 bruttokansantuotteen kasvua kertyi 1,7 prosenttia eli bkt:n kasvua tarkistettiin 0,6 prosenttiyksikköä alaspäin. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etlä on alentanut myös vuoden 2019 kasvulukua 0,3 prosenttiyksiköllä maaliskuun ennusteestaan. Kokonaistuotannon arvioidaan kasvavan Suomessa 1,1 prosenttia vuonna 2019 ja seuraavana vuonna 0,9 prosenttia.

Investoinnit kasvavat 1,4 prosenttia vuonna 2019 ja seuraavana vuonna 0,8 prosenttia. Kasvua hidastaa yksityisten investointien hiipuminen sekä asuinrakentaminen, jossa on ennusteen mukaan nolllakasvua vuodelle 2019.

Vuonna 2018 työllisyyden kasvu oli huomattavasti odotuksia nopeampaa. Vuonna 2019 työllisten määrä kasvaa noin 21 000 henkilöllä, lähinnä edellisen vuoden lopun hyvän kehityksen ansiosta. Työttömyysaste laskee 6,5 prosenttiin ja työllisyysaste nousee keskimäärin 72,4 prosenttiin. Vuonna 2020 työllisyyden kasvun ennustetaan lähes pysähtyvän, mutta työttömyysaste kuitenkin laskee työvoiman pienen supistumisen myötä 6,3 prosenttiin. Työllisyysaste paranee 72,7 prosenttiin vuonna 2020.

Kuntatalous

Kuntatalouden tila on erittäin vaikea. Kilpailukykysovimukseen liittyvät vaikutukset kustannuksiin ovat päättäneet ja kustannukset kasvavat tällä hetkellä keskimääräistä nopeammin. Tilannetta vaikeuttaa heikosti kehittynyt kuntien tulopohja, johon vaikuttavat niin täysimääräiset valtionosuusleikkaukset kuin kuluvan vuoden alussa käyttöön otettu verokorttiuudistus. Positiivista on kuitenkin kuntatalouden kannalta jo jonkin aikaa toteutetut täydet verotulomenetysten kompensatiot. Lisäksi tulevana vuosina ei olla toteuttamassa uusia valtionosuusleikkauksia.

Kuntakentän suurimpia taloushuolia aiheuttavat sosiaali- ja terveystoimen suuret menopaineet, jotka ylittävät kuntatalouden tulokehityksen. Näiden paineiden seurauksena kunnissa ja kuntayhtymissä on toteutumassa useita YT-neuvotteluita syksyn aikana. Kunnilla ei tässä tilanteessa ole aikaa odottaa mahdollista soteuudistusta, jonka hallitus pyrkii toteuttamaan vielä tämän vaalikauden aikana.

Taloustilanne vuosina 2018–2019

Lahden kaupungin talous toteutui vuonna 2018 lähes talousarvion mukaisesti, vaikka tuloksen ennakoitiin painuvan miinukselle. Toimintatuottoihin kertyi kertaluonteisia tuloja noin seitsemän miljoonaa euroa arvioitua enemmän ja toimintamenoissa syntyi säästöjä, jotka kohdentuivat kaupunkitasoisiin määrärahavarauksiin. Lahden kaupungin maksuosuus Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle ylittyi alkuperäiseen talousarvioon verrattuna noin 15 milj. eurolla. Vuosikatteeksi muodostui 45,7 milj. euroa ja tilikauden tulos oli 0,5 milj. euroa. Verorahoituskokonaisuuden ennustamisessa onnistuttiin hyvin. Kaupungin investointitaso jatkui korkealla tasolla, vuoden 2018 bruttoinvestointien toteuma oli 117,7 milj. euroa. Koulujen ja päiväkotien uudisrakennuksia ja korjauskohteita oli meneil-

lään useita. Lahden kaupunginsairaalan monivuotinen investointi valmistui ja rakennus otettiin käyttöön uutena pääterveysasemana. Kaupungin omaan toimintaan otetut lainat olivat vuoden 2018 lopussa 286,3 milj. euroa eli 2 386 euroa asukasta kohden. Koko konsernin lainamäärä vuoden lopussa oli 1 161,4 milj. euroa.

Talousarviovuodesta 2019 on muodostumassa todella vaikea. Alkuperäisen talousarvion noin 50 milj. euron vuosikate on romahtamassa 10 milj. euroon tai jopa sen alle. Tämä johtuu pääasiassa hyvinvointiyhtymän laskutuksen vajaan 30 milj. euron ylityksestä ja kunnallisveron tilitysten arvioidusta noin 15 milj. euron alituksesta. Verotulojen romahdus johtuu lähinnä verohallinnon verokortti- ja tulorekisteriuudistusten aiheuttamasta tilitysten siirtymisestä myöhemmäksi.

Valtionhallinto helpotti kuntien vuoden 2019 talousongelmaa aikaistamalla valtionosuuden kertaluonteisen erän tuloutusta vuodelta 2020 vuodelle 2019. Tämän vaikutus oli Lahdelle 4,5 milj. euroa. Menojen kasvun ja tulojen laskun lisäksi vuosikate- ja tulosennusteita painaa alas tilinpäätöksen yhteydessä todennäköisesti suoritettavat arvonmuutoskirjaukset, joiden suuruus tarkentuu vuoden vaihteessa.

Talouden kehys

Kaupunginhallitus hyväksyi Lahden kaupungin vuoden 2020 talousarvion ja vuosien 2020–2022 taloussuunnitelman laadintaohjeet ja talouden kehityksen toukokuussa 2019. Vuoden 2020 talousarviokehityksen mukainen tuloslaskelma päättyi 48,9 milj. euron vuosikatteeseen ja tilikauden tulos 1,1 milj. euron ylijäämään.

Kaupungin taloussuunnitelma 2020–2022

Talousarvion 2020 toimintatuotot ovat 154,6 milj. euroa, kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 2,8 prosenttia. Toimintakulut ovat 839,3 milj. euroa, 2,6 prosenttia edellistä vuotta suuremmat. Talousarviovuoden toimintakate on 683,7 milj. euroa, 2,6 prosenttia edellistä vuotta heikompi.

Verotuloarvio vuodelle 2020 on 496,7 milj. euroa, jossa lisäystä edellisen vuoden talousarvioon on 5,1 prosenttia. Kunnallisveron tuottoarvio perustuu vuoden 2019 kunnallisverotason 20,75 prosenttia. Valtionosuusarvio on 209,8 milj. euroa, jossa lisäystä edelliseen vuoteen verrattuna on 8,6 prosenttia.

Vuosikate vuonna 2020 on 37,9 milj. euroa ja tilikauden tulos on -9,6 milj. euroa. Tilikauden alijäämäksi on arvioitu -9,5 milj. euroa. Talousarviovuonna 2020 kaupungin taseeseen kertynyt ylijäämä on arviolta noin 107,4 milj. euroa. Talousarviovuoden poistot ja arvonalentumiset ovat yhteensä 47,5 milj. euroa, kasvua edellisvuoteen 3,4 prosenttia.

Investointien taso on edelleen ennätyksellisen korkealla tasolla. Vuoden 2020 investointien bruttomenot ovat 111,7 milj. euroa, vuoden 2021 taso on 103,3 milj. euroa ja 2022 taso 91,3 milj. euroa.

Tuloslaskelma, 1 000 €	TA+ LTA:t 2019	TA 2020	Muutos-%	TS 2021	Muutos-%	TS 2022	Muutos-%
Toimintatuotot	150 332	154 561	2,8 %	159 006	2,9 %	161 631	1,7 %
Valmistus omaan käyttöön	1 100	1 114	1,3 %	1 128	1,3 %	1 142	1,2 %
Toimintakulut	817 901	839 344	2,6 %	850 007	1,3 %	858 019	0,9 %
TOIMINTAKATE	-666 469	-683 669	2,6 %	-689 872	0,9 %	-695 246	0,8 %
Verotulot	472 600	496 650	5,1 %	512 800	3,3 %	527 900	2,9 %
Valtionosuudet	193 200	209 790	8,6 %	215 690	2,8 %	215 690	0,0 %
Rahoitustuotot- ja kulut	10 718	15 092	40,8 %	16 509	9,4 %	16 161	-2,1 %
VUOSIKATE	10 049	37 862	276,8 %	55 127	45,6 %	64 504	17,0 %
Poistot ja arvonalentumiset	45 881	47 451	3,4 %	56 523	19,1 %	57 900	2,4 %
TILIKAUDEN TULOS	-35 832	-9 589	73,2 %	-1 396	85,4 %	6 604	573,1 %
Poistoeron lisäys tai vähennys	82	82	0,0 %	82	0,0 %	82	0,0 %
Rahastojen lisäys tai vähennys	0	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-35 750	-9 507	73,4 %	-1 314	86,2 %	6 686	608,8 %

Rahoituslaskelma, 1 000 €	TA+ LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
TOIMINNAN RAHAVIRTA	4 736	33 742	51 007	60 384
Vuosikate	10 049	37 862	55 127	64 504
Tulorahoituksen korjaukset	-5 313	-4 120	-4 120	-4 120
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-106 499	-103 888	-96 802	-85 230
Investointimenot	-115 252	-111 671	-103 302	-91 256
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 940	2 163	880	406
Pysyvien vast. hyöd. luovutustulot	6 813	5 620	5 620	5 620
Toiminnan ja investointien rahavirta	-101 763	-70 146	-45 795	-24 846
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset	-13 000	13 113	16 436	17 883
Antolainasaamisten lisäykset	-56 000	-35 000	-35 000	-35 000
Antolainasaamisten vähennykset	43 000	48 113	51 436	52 883
Lainakannan muutokset	115 400	49 655	27 350	2 800
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	110 000	60 000	100 000	60 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-44 600	-40 345	-32 650	-37 200
Lyhytaikaisten lainojen muutos	50 000	30 000	-40 000	-20 000
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	102 400	62 769	43 786	20 683
RAHAVAROJEN MUUTOS	638	-7 377	-2 009	-4 163

Henkilöstön kehitysnäkymät

Kaupungin henkilötyövuosien arvioidaan vähenevän vuonna 2019 verrattuna vuoteen 2018. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vähenevän vuosina 2021–2022 vaikka kaupunki kasvaa. Henkilötyövuodet kasvavat kaikilla palvelualueilla, joista on tarkempi kuvaus palvelualuekohtaisissa suunnitelmissa.

Kaupungin organisaatiossa toteutetaan työn tuottavuutta ja organisaatiorakennetta koskeva tarkastelu taloussuunnittelukauden 2020–2022 aikana. Tarkastelun tavoitteena on kasvattaa työn tuottavuutta, tehostaa organisaation toimintaa ja vähentää henkilötyövuosien määrää. Tarkemmat tavoitteet ja mittarit luodaan toukokuun 2020 loppuun mennessä. Henkilöstöpoliittiset linjaukset päivitetään vuoden 2020 aikana.

Palvelualueet valmistelevat henkilöstösuunnitelmat tarkemmalle tasolle käyttösuunnitelmissa, joista saadaan tavoitteet henkilötyövuosille ja henkilöstökustannuksille vuodelle 2020. Tavoitteiden toteutumista seurataan osana kuukausittaista johdon raportointia ja raportoinnista saatua tietoa hyödynnetään muun muassa täyttölupamenettelyssä vuoden aikana.

Toimintaa kuvaavissa mittareissa asetetaan tavoitteet terveysperusteisille poissaolopäiville per henkilötyövuosi ja työhyvinvointikyselyn tulokselle. Laskentaperusteiden muutoksesta johtuen tavoitteet terveysperusteisille poissaoloille asetetaan viimeistään käyttösuunnitelmissa.

Terveysperusteisten poissaolojen tavoitteiden toteutumista seurataan osana kuukausittaista johdon raportointia ja tietoja hyödynnetään muun muassa mahdollisten toimenpiteiden kohdentamisessa talousarviovuoden aikana. Työhyvinvointikyselyn osalta tavoitteiden toteutumista tarkastellaan vuoden 2020 kyselyn tulosten valmistuttua.

Yksiköt kehittävät ja ylläpitävät henkilöstön osaamista yksikökohtaisten kehittämis- ja koulutussuunnitelmien mukaisesti. Vuonna 2020 osaamisen kehittäminen ja ylläpito kohdentuu pääasiassa esimiestyöhön, palveluun, tietotyövälineisiin ja perustyöhön. Osaamisen kehittämiseen ja ylläpitoon suunnitellaan varattavaksi kaupunkitasolla vähintään kolme päivää per työntekijä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Konsernihallinto (sis. tilakeskus)	391	374	392	384	382
Muutos		-17	18	-8	-2
Sivistyksen palvelualue (sis. orkesteri ja teatteri)	2 635	2 644	2 716	2 716	2 715
Muutos		9	72	0	-1
Kaupunkiympäristön palvelualue	185	186	193	191	191
Muutos		1	7	-2	0
Kaupunki	3 211	3 204	3 301	3 291	3 288
Muutos		-7	97	-10	-3

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

STRATEGIAOSA

Lahden kaupungin strategia ja toiminnalliset tavoitteet

- Strategian valmistelu, toteutus ja seuranta
- Lahden kaupunkistrategia 2030
- Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2020

Strategian valmistelu

Lahden kaupunkistrategian päivitys käynnistyi kaupunginvaltuuston toimesta syksyllä 2017. Strategian päivityksen tavoitteena oli vastata toimintaympäristön muutoksiin ja terävöittää linjauksia, joilla kaupunki menestyy pidemmällä aikavälillä. Strategiapäivityksen aikaan valmisteltiin valtakunnallista maakunta- ja soteuudistusta. Päijät-Häme on ollut edelläkävijä kootessaan hyvinvointiyhtymään maakunnan sote-palvelut. Lahden kaupunkia kehitetäänkin uudelta pohjalta ilman sote-palvelujen järjestämisen vastuuta.

Lahdella on merkittäviä uusia mahdollisuuksia kasvattaa kaupungin elinvoimaa alueen opiskelutarjonnan lisääntymisen, paikallisen elinkeinotoiminnan virkistymisen sekä Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 –kilpailun voiton myötä.

Lahden kaupungin visiona vuoteen 2030 on Lahti – rohkea ympäristökaupunki. Visio ja sitä avaava ingressi korostavat Lahden muutosta kansainväliseksi yliopistokaupungiksi, jolla on kyky tarjota ratkaisuja erilaisiin tulevaisuuden haasteisiin. Rohkeus tarkoittaa myös valintoja, jolla edistetään hyvinvointia, sujuvaa arkea ja yrittämistä.

Kasvu rohkeana ympäristökaupunkina on Lahden pitkän aikavälin strateginen valinta, joka heijastuu alueen korkeakoulutoimintaan, asukkaiden ja yritysten palveluihin sekä kaupungin kansainvälistymiseen. Strategian toteuttamista ohjaavat arvot: avoimesti, vastuullisesti ja yhdessä.

Strategian päivityksessä kiinnitettiin erityistä huomiota valtuuston tahtotilaan ja valmistelun tukena toimi eri valtuustoryhmien jäsenistä koottu strategiatyöryhmä.

Strategian toteutus ja seuranta

Strategian vision ja arvojen toteutuminen punnitaan jokapäiväisessä työssä.

Strategia toteutetaan käytännön toimenpiteillä, jotka kirjataan vuosittain talousarvioon toiminnallisina tavoitteina (eli strategian kärkihankkeet 2020) ja edelleen käyttösuunnitelmiin. Talousarvioraportoinnin kautta voidaan arvioida organisaation onnistumista ja tuloksellisuutta strategian toteuttamisessa.

Strategian toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka on esitelty talousarviokirjan liitteissä. Strategiset mittarit kertovat kehityksen suunnasta. Mittareilla ei voida suoraan mitata organisaation tuloksellisuutta, sillä toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Strategisten mittareiden toteutumisesta raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä. Strategian toimintalupausten seuranta ja raportointi tehdään talousarvioreportoinnin yhteydessä, jonka kautta on mahdollista arvioida myös organisaation tuloksellisuutta. Strategia päivitetään seuraavan kerran vuonna 2021 uuden valtuustokauden alussa.

A. ELINVOIMA

A. ELINVOIMAN MUUTOS 2022

Lahti tarjoaa kansainvälisesti kiinnostavan toimintaympäristön älykkäiden ja kestävien ratkaisujen kehittämiseen ja liiketoimintaan.

A1. Kasvamme yrittäjätavallisenä opiskelu-kaupunkina ja luomme vetovoimaisen ja hyvinvointia lisäävän työ- ja elinympäristön.

A2. Lisäämme työllisyyttä ennakkoluulottomalla yhteistyöllä.

A3. Luomme uusia työpaikkoja tarjoamalla kaupungin kehitysalustaksi yrityksille. Lisäämme alueen yhteistyötä innovaatio-toiminnan kärkiteemoissa (ympäristö, muotoilu, digitaalisuus ja liikunta).

A4. Kasvatamme keskustan elinvoimaa ja lisäämme asuinalueiden viihtyisyyttä. Edistämme kestävästä kehityksen mukaista yhdyskuntarakennetta ja liikkumista.

A5. Vahvistamme Lahden liikunta-, kulttuuri- ja tapahtumatarjontaa.

A6. Haemme kasvua vesiosuamisesta ja kestävästä matkailusta. Vaalimme puhtaita vesistöjä ja luonnon monimuotoisuutta.

Elinvoiman strategiset tavoitteet

1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)
2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat. (A1)
3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa. (A1)
4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030. (A2)
5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4, A6) (A1, A2, A3, A4)
7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)
8. Yhdyskuntarakenne kehittyi kestävästi. (A4)
9. Lahden asukaskohtaiset khk-päästöt ovat -80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. (A1, A3, A4)
10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5)
11. Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnon-suojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa. (A6)

ARVOT: Avoimesti, vastuullisesti, yhdessä

VISIO 2030

Lahti – rohkea ympäristökaupunki

”Kansainvälinen yliopistokaupunki ratkaisee tulevaisuuden haasteita. Lahdessa teemme rohkeita valintoja sujuvan arjen, hyvinvoinnin ja yrittämisen edistämiseksi.”

B. UUDISTUMINEN

B. UUDISTUMISEN MUUTOS 2022

Lahti on moderni, innostava ja palveluva kaupunki. Kaupunki tunnetaan uudistuvasta ja kokeilevasta toiminnastaan.

B1. Kehitämme palveluiden asiakaslähtöisyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä.

B2. Kehitämme toimintaamme joustavasti kokeilemalla.

B3. Uudistamme kaupunkikonsernin toimintatapoja ja rakenteita.

B4. Kehitämme kaupungin palveluasennetta ja toimintakuittuuria Suomen yritysyhteistyövaltaisimmaksi.

Uudistumisen strategiset tavoitteet

1. Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin kasvaa. (B1)
2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa. (B1)
3. Toteutetut ja arvioidut strategiat toteuttavat kokeilut. (B2)
4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit. (B3)
5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

C. YHTEISÖLLISYYS

C. YHTEISÖLLISYYDEN MUUTOS 2022

Lahti on lapsiystävällinen hyvinvointikaupunki.

C1. Edistämme teollamme lasten ja nuorten hyvää arkea.

C2. Teemme kaupungistamme tasa-arvoisen, suvaitsevaisen ja turvallisen. Kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua yhteisön kehittämiseen.

C3. Tuemme kaupunkilaisten terveyttä ja hyvinvointia yhdessä 3. ja 4. sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa.

C4. Kehitämme henkilöstön palveluosaamista, työssä oppimisen edellytyksiä ja työhyvinvointia.

Yhteisöllisyyden strategiset tavoitteet

1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)
2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)
3. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)
4. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)
5. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2, C3)
6. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)
7. Työnantajamaine kehittyi myönteisesti. (C4)
8. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. (C1, C2, C3)
9. Varhaiskasvatukseen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)

Toiminnalliset tavoitteet eli strategian kärkihankkeet 2020

ELINVOIMA

Lahti tarjoaa kansainvälisesti kiinnostavan toimintaympäristön älykkäiden ja kestävien ratkaisujen kehittämiseen ja liiketoimintaan.

1. LAHTI OPISKELUKAUPUNKI

Kärkihanke lyhyesti: Kärkihankkeen tavoitteena on kehittää Lahtea innostavana, ainutlaatuisena ja innovatiivisena opiskelukaupunkina. Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -voitto kytkeytyy vahvasti kärkihankkeen toimenpiteisiin tarjoten opiskelijoille uniikkeja oppimismahdollisuuksia ja oppilaitoksille uudenlaisen tilaisuuden tehdä yhteistyötä toistensa, kaupungin ja alueen yritysten kanssa. Kärkihankkeessa toteutetaan toimenpiteitä, jotka edistävät kaupungin vetovoimaa, lisäävät tietoa kaupungin koulutustarjonnasta, kehittävät oppilaitoksien välistä yhteistyötä ja kasvattavat kaupungin innovaatiopotentiaalia. Niemen aluetta hyödynnetään kokeilualustana kaupungin kestävien liikkumisratkaisujen kehittämisessä ja kaupungin kampusalueita kehitetään aktiivisesti.

Palvelualueiden toimenpiteet	Mittari	Lähtö/ tavoitetaso
Osallistetaan ja sitoutetaan alueen oppilaitokset ja opiskelijat aktiivisesti mukaan Lahden Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -vuoden suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -vuoden suunnitteluun ja valmisteluihin osallistuneiden oppilaitosten määrä - Monitieteellisen Lahti Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -harjoittelun suunnittelu ja konseptointi opiskelijoille 	<ul style="list-style-type: none"> - Osallistuvien oppilaitoksien määrä / tavoitteena kaikki Lahden oppilaitokset (ml. korkeakoulut, ammatilliset oppilaitokset, lukiot ja peruskoulut) - Harjoittelun ohjelma valmis toteutettavaksi vuonna 2021
Vahvistetaan innovaatiotoimintaa ja tutkimusta rakentamalla innovaatiokumppanuuksia Lahden kaupungin strategisten teemojen ympärille yhdessä korkeakoulujen, yritysten ja yhteisöjen kanssa (erityiskärkenä kiertotalous ja muotoilu) (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Innovaatioallianssi-toiminnan käynnistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Innovaatioallianssin mukainen toiminta on käynnissä - Osallistuvien yritysten, korkeakoulujen ja yhteisöjen määrä/ tavoitteena kaikki korkeakoulut, avainyhteisöt sekä 5 yritystä - /2 uutta innovaatiokokeilua
Vahvistetaan Lahden kaupungin mainetta ja tunnettuutta opiskelukaupunkina (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Lahti opiskelukaupunki -palautekyselyn laadinta ja toteutus lahtelaisille korkeakouluopiskelijoille - Lahti opiskelukaupunki -viestintäkampanjan toteutus - "Tervetuloa opiskelijaksi Lahteen"-konseptin ideointi ja pilotointi yhdessä korkeakoulujen, oppilaskuntien ja yritysten kanssa - Lisätään korkeakoulujen ja oppilaitosten näkyvyyden lisäys keskustassa laatimalla oppilaitosten yhteistyökonsepti kaupungin Palveluterille 	<ul style="list-style-type: none"> - Kyselyn pilotointi ja tulosten analysointi keväällä ja syksyllä 2020, keskiarvotavoite nouseva ja 3/5 - Kampanja toteutettu keväällä ja syksyllä 2020 - Konsepti valmis ja kokeilussa syksyllä 2020 - Yhteisten tilaisuuksien ja tapahtumien määrä, 4 kpl vuodessa
Vahvistetaan varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen yhteistyötä alueen korkeakoulujen kanssa. (Sivi)	<ul style="list-style-type: none"> - Junior University -mallin kehittämisen Lahden alueelle 	<ul style="list-style-type: none"> - Malli valmis pilotoitavaksi syksyllä 2020
Kehitetään aktiivisesti kaikkia Lahden kampusalueita	<ul style="list-style-type: none"> - Kehityshankkeiden käynnistäminen yhdessä oppilaiden ja oppilaitosten kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> - Kampusalueille suuntautuvien kehittämistoimenpiteiden määrä, 3 kpl
Osallistetaan Salpauksen kampuksen uudelleenjärjestelyihin	<ul style="list-style-type: none"> - Ståhlberginkadun kampuksen rakennusten uudelleenkäytön suunnitteluun osallistuminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Valtakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) rakennusten käyttöasteen nostaminen 20 % nykytasosta

Edistetään Paavolan kampusalueen kaavoitusta ja toteutusta	- Paavolan kampushankkeen toteuttaminen hankesuunnitelman mukaisesti	- Hankesuunnitelman aikataulussa pysyminen
Kehitetään Niemen alueen kestäviä liikkumISRatkaisuja (Kymp)	- Pyöräpysäköinnin kehittäminen yhteistyössä korkeakoulujen kanssa - Kaupunkipyöräkokeilun toteuttaminen kampus-keskusta -akselilla 2020	- Pyöräpaikkojen määrä kampuksella kasvaa - Kaupunkipyöräkokeilu käynnissä

2. LUONNOLLISESTI LIIKKEESSÄ

Kärkihanke lyhyesti: Kärkihankkeen tavoitteena on luoda vahva ja yhdessä suunniteltu visio keskustan liikennejärjestelmän kehittämiseksi ja sitä tukevaksi kestäväksi liikkumisen visioksi. Keskustan liikennejärjestelmän visio tähtää kaupunkistrategian vuoteen 2030 ja osaltaan luo puitteet viihtyisään ja sujuvaan liikkumiseen kasvavassa kaupungissa. Hankkeessa kasvatetaan palveluiden saavutettavuutta kävellen, pyöräillen ja julkisia kulkuneuvoja käyttäen. Kärkihanke nivoutuu osaksi kestävästä kaupunkiliikunnan ohjelman (SUMP) työtä. Ympäristöpääkaupunkivuonna nostetaan esiin toteutuneita toimenpiteitä.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö- / tavoitetaso
Otetaan käyttöön työsuhdematkalippu (Koha)	- Työsuhdematkalippujen käyttöaste	- 2020: 50 %:a henkilöstöstä käyttää työsuhdematkalippua ja heistä 10 %:lla on kuukausilippu - 2021: 55 %:a käyttää työsuhdematkalippua ja 15 %:lla on kuukausilippu.
Viestitään ja markkinoidaan aktiivisesti kestävästä liikkumisen mahdollisuuksista (CitiCAP) - Neuvonta, tietoisuuden lisääminen, viestintä, pyöräilyviikko, liikkujan viikko (Koha/Kymp)	- Henkilökohtaisen päästökauppasovelluksen (CitiCAP-app) lataukset kaupunkilaisten joukossa. - Tapahtumat pyöräilyviikolla - Tapahtumat liikkujan viikolla	- 2021 mennessä: 2000 kaupunkilaista ladannut appin - Väh. 5 tapahtumaa / viikko - Väh. 200 osallistujaa / viikko
Kehitetään koulujen ja päiväkotien kestävästä liikkumisen suunnitelmat ja asennekasvatus liikuntamyönteiseksi (Sivi)	- Tehdyt liikkumissuunnitelmat - Kulkumuotojakauma koulumatkoilla	- 2021: Suurin osa alle 3km matkoista kuljetaan muuten kuin autolla (koulumatkakysely) - 2020: Liikkumissuunnitelmien tekoaste/koulujen määrä
Valmistellaan kaupunkipyöräjärjestelmä, tähtäys lanseeraukseen 2021. (Kymp)	- Järjestelmän ja kilpailutuksen valmiusaste	- 2020: Suunnitelma valmis ja kilpailutus aloitettu - 2021: Kaupunkipyöräjärjestelmä lanseerataan
Toteutetaan pyöräpiste yhteistyössä nuorisopalvelujen kanssa (Kymp ja Sivi)	- Pyöräpisteen toiminta alkaa 2021	- 2020: Tila olemassa, vastuut sovittu ja suunnitelma tehty - 2021: toiminta alkaa
Otetaan käyttöön ympäristöystävällistä käyttövoimaa joukkoliikenteessä (sähkö, biokaasu, biodiesel) (Kymp)	- Ympäristöystävälliset käyttövoimat kilpailutettavissa kohteissa	- Kesällä 2020 alkavassa kaupunkiliikenteessä käytössä vähintään toisen sukupolven biodiesel - Vuoden 2020 aikana kilpailutettavassa kaupunkiliikenteessä lisäpisteitä kilpailutuksessa sähkö- tai biokaasukalustolla
Jatketaan keskustan liikenteen ja liikkumisen suunnitelman laadintaa. Toteutetaan kokeiluja kestävästä liikkumisen ympäristöstä (2 kokeilua) (Kymp)	- Suunnitelman valmiusaste	- 2020: Suunnitelma valmis, toimenpideohjelma tavoitevuosi 2030

B UUDISTUMINEN

Lahti on moderni, innostava ja palveleva kaupunki. Kaupunki tunnetaan uudistuvasta ja kokeilevasta toiminnastaan.

3.YRITYSTEN LAHTI

Kärkihanke lyhyesti: Kaupungin toimijoiden tavoitteena on tunnistaa tehokkaasti erityyppisten ja erikokoisten yritysten palvelutarpeet. Kärkihankkeen myötä kaupungin palveluita voidaan segmentoida jatkossa paremmin erilaisia yrityksiä palvelevaksi kokonaisuudeksi. Hanke vie eteenpäin kaupungin yritysystävällisyyttä käytännössä edistäviä toimintamalleja ja parantaa osaavan työvoiman saatavuutta. Kärkihankkeessa toteutetaan myös maankäytön suunnittelua, jonka tavoitteena on monipuolinen ja sijainniltaan kiinnostava tonttitarjonta.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö- / tavoitetaso
Parannetaan osaavan työvoiman saatavuutta (Koha)	- Työnantajamielikuvakoulutusta yhdessä alueen yritysten kanssa - Kv-osaajien palvelumallin luominen alueelle	- Koulutus järjestetty - Yritysten kokemukset osaavan työvoiman saatavuudesta (haastattelututkimus yrityksille 2018 vs. 2020) - Harjoittelijoiden määrä kaupunkikonsernissa selvitetään ja määrän kehitystä seurataan. Tavoitteena määrän kasvu - Käynnistetty kv-osaajien palvelumallia kehittävä hanke
Uudistetaan kaupungin palveluprosesseja (Koha)	- Lahtelaisten yritysten haastattelututkimus - Yritysten asiakaspalautteen keräämisen systematisointi	- Tutkimus toteutettu ja tuloksia hyödynnetty - Pilotoidaan automaattisen palautteen keräämistä
Kehitetään yrittäjyyskasvatusta (Sivi)	- Yrittäjyyskasvatuskoulutukseen osallistuneiden opettajien/ ohjaajien määrä - Jatketaan yrittäjyyskasvatuksen koordinoitua resursointia	- Väh. 50 % opettajista/ ohjaajista osallistunut - 1 henkilö resursoitu
Mahdollistetaan monipuolinen ja kiinnostava kaupunki yrityksille (Kymp)	- Monipuolinen ja sijainniltaan kiinnostava tonttitarjonta - Keskustan kiinteistöjen kehittäminen yhdessä kiinteistön omistajien ja yritysten kanssa	- Luovutettujen tonttien määrä / kem määrä kasvaa edellisvuodesta - Yritystonttivaranto kasvaa edellisvuodesta
Kehitetään kaupunkia yritysten alustana (Kymp, Koha)	- Konserni uusien innovaatioiden alustana (konserniyhtiöt, palvelualueet) - 5G-valmiudet kuntoon - Hankintojen paikallisuuden lisääminen - Yrityspalvelusetelitoiminnan laajentaminen	- Konsernin innovatiivisten kehityshankkeiden määrä yritysten kanssa kasvaa - 5G-strategia luotu 2020 aikana - Alueen yritysten osuus hankinnoista kasvaa - Yrityspalvelusetelien määrää lisätään. 2019 20 kappaletta

4. PALVELUTORI

Kärkihanke lyhyesti: Palvelutorin lähtökohtana on julkisten palveluiden palvelukonsepti, joka sujuvoittaa kuntalaisten arkea, helpottaa julkisten palvelujen kestäväää käyttämistä, lisää palvelujen tasavertaista saavutettavuutta ja mahdollistaa palvelukehityksen joustavuuden. Palvelukokonaisuus laajenee Palvelutorin II-vaiheessa Kauppakeskus Triossa vuosien 2020-2021 aikana. Yhteisten toimintatapojen syventäminen, kaupungin ja muiden toimijoiden palvelujen yhteensovittaminen ja siitä syntyvien synergiaetujen hyödyntäminen mahdollistaa kuntalaisille paremman asiakaskokemuksen ja paremman asiakastytyväisyyden julkisiin palveluihin ja niiden saavutettavuuteen tulevaisuudessa. Palvelutori osallistavana toimintapaikkana toimii myös vahvana hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukevana alustana asukkaille, yhdistyksille, yrityksille ja oppilaitoksille.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö- / tavoitetaso
Käynnistetään Palvelutorin II- vaihe ja yhteensovitetään aktiivisesti kaupungin sekä muiden toimijoiden palvelut Palvelutorille (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorten ja työllisyyttä tukevien kaupungin palvelujen siirron käynnistäminen Palvelutorille - Palvelutorin yleistä asiakastytyväisyyttä sekä tapahtumien, tarjonnan ja toiminnan asiakaskokemusta mittaavan mallin laatiminen - Toteutetaan palvelutoritoimijoille yhteistyökysely. Kyselyn pohjana käytetään Palvelutorilaisen opasta yhteistyöstä ja synergiaetuja tavoittelevasta toiminnasta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Palvelutorin II-vaiheen palvelut ja toimijat kartoitettu - Tilatarpeiden ja palveluprosessien määrittely ja palveluiden käynnistäminen Palvelutorilla 2020 - Malli luotu ja käyttöön otettu. Tulostien analysointi kuukausittain ja tavoitteena positiivisten asiakaskokemusten kasvu - Muodostetaan Palvelutorille eri toimijoista koostuvia työryhmiä (viestintä, asiakasohjaus, kokemusagentit). Säännölliset koontumiset 6-10 kertaa vuodessa - Tiivistetään palvelutoimijoiden välistä yhteistyötä ja hyödynnetään yhteensovittamisesta syntyvää synergiaetua
Kehitetään Palvelutoria osallistavana toiminta-alustana kaupunkilaisten, yhdistysten ja järjestöjen sekä yritysten ja oppilaitosten käytössä (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Palvelutorin tilojen tehokas käyttö osallisuutta ja hyvinvointia tukevana toiminta-alustana 	<ul style="list-style-type: none"> - Vähintään 5 tapahtumaa tai tilaisuutta kuukaudessa
Mahdollistetaan Palvelutorilla työskentelevän Lahti-Luotsin välityksellä helppo, sujuva yhteydenpito toimijoiden ja kuntalaisten välillä (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Lahti-luotsi mallin käynnistäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Lahti-Luotsi malli valmis ja mallia toteuttava henkilö palkattu
Kehitetään Palvelutorilla monikanavaista asiakaspalvelua sekä nykyisten sähköisten palveluiden ohjausta ja neuvontaa. Samalla tuotetaan tärkeää tietoa kaupungin sähköisten palveluiden kehittämisen tueksi (Koha)	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakastytyväisyys Palvelutorin monikanavaiseen asiakaspalveluun, ohjaukseen ja neuvontaan sekä yleinen tyytyväisyys kaupungin sähköisiin palveluihin 	<ul style="list-style-type: none"> - Sähköisten kanavien kautta tapahtuvan asiakaspalvelun laatua mittaavan mallin luominen
Keskitetään tilanvaraukseen liittyvien avainten luovutus Palvelutorille (koulut, päiväkodit ja AKI-kerhot) (Sivi)	<ul style="list-style-type: none"> - Avainten luovutusten toimintamallin luominen 	<ul style="list-style-type: none"> - Toimintamallissa olevat kiinteistöt määritelty ja malli käytössä
Määritellään Palvelutori tukemaan nuorta elämän eri vaiheissa ja ennaltaehkäisemään syrjäytymisen ongelmia (Sivi)	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorille kohdennetut tapahtumat ja tilaisuudet palvelutorilla 	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorille suunnatut palvelut ja tilat määritelty Palvelutorilla. - Nuorille kohdistettujen tapahtumien ja tilaisuuksien määrä ja jatkuvuus Palvelutorilla
Selvitetään koko palvelualueen asiakasrajapintojen ja integrointimahdollisuuksien luonti Palvelutorille (Kymp)	<ul style="list-style-type: none"> - Kuntalainen saa palvelualueen palveluista tarvittavat tiedot ja ohjauksen Palvelutorilla - Jatkuva osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus palvelualueen palveluihin Palvelutorilla 	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakasrajapinnat tunnistettu ja toimintamalli käyttöön otettu - Osallistava toiminta ja vuorovaikutuksen mahdollistaminen Palvelutorilla - Vähintään 2 osallistumistilaisuutta kuukaudessa Palvelutorilla

5. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

Kärkihanke lyhyesti: Vahvistamme yhdessä tekemällä lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää toimintamallia. Toteutamme maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Toteutamme Lahden mallin – lasten ja nuorten harrastustakuuseen. Suunnittelemme uusia oppimisympäristöjä sekä kaupunkiympäristöä ja leikkialueita yhdessä lasten ja nuorten kanssa uusia ja innostavia menetelmiä hyödyntäen.

Palvelualueen toimenpide	Mittari	Lähtö- / tavoitetaso
EHKÄISEVÄN HYVINVOINTIYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN		
Sisällytetään vaikutusten arviointi päätösvalmisteluprosessiin uudistettaessa asian- ja dokumentinhallintajärjestelmää (Koha)	- Valmiusaste	- /vaikutusten ennakoarviointi sisältyy päätöksentekoprosessiin
EHKÄISEVÄN HYVINVOINTIYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN		
Jatketaan alueellisen hyvinvointiyhteistyön kehittämistä yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän kanssa (perhekeskus-toimintamalli, alueellisen hyvinvointityön organisointi) (Sivi)	- Alueellisen hyvinvointiyhteistyön toteutuminen (toimintasuunnitelmat, toteutunut toiminta) - Perhekeskus-toimintamallin organisointi (Phhyky ja alueellinen hyvinvointiyhteistyö, toteutunut toiminta)	- Lähtötaso: Lahden kaupungin alueellinen yhteistyö toteutuu toimintasuunnitelmien mukaisesti - Tavoitetaso: Perhekeskus-toimintamalli on otettu käyttöön Phhykyn ja kaupungin varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja oppilashuollon yhteistyössä - Lapsivaikutusten arviointi sisältyy päätöksentekoprosessiin kaikissa merkittävässä lapsia ja nuoria koskevissa asioissa
Laajennetaan lapsivaikutusten arviointia, osallistamista ja kuulemistä. (Sivi)	- Lapsivaikutusten toteutuminen osana vaikutusten arviointia suunnittelussa ja päätöksenteossa	
LASTEN HARRASTUSTAKUUN TOTEUTAMINEN		
Toteutetaan Lahden malli –lasten ja nuorten harrastustakuusta (yhteistyössä yhdistykset, yhteisöt, järjestöt) (Sivi)	- Harrastustakuun suunnitelma - Harrastustakuun toteutuminen; lasten ja nuorten omaehtoisen harrastamisen %-osuus	- Kaupunkitasoinen harrastustakuun suunnitelma ja organisointi valmis - Jokaisella lapsella ja nuorella mahdollisuus yhteen itseä kiinnostavaan harrastukseen (suunnitelman tavoite)
LASTEN HARRASTUSTAKUUN TOTEUTAMINEN		
Luodaan yhteistyömalli lasten ja nuorten liikkumisalueiden suunnittelussa ja kunnossapidossa (Kymp, koha, sivi)	- Yhteinen palveluverkkotarkastelu	- Palveluverkkotarkastelu valmis - Kartoitetaan päällekkäiset toiminnot ja laaditaan toimenpideohjelma palveluverkkotarkastelun yhteydessä
EHKÄISEVÄN HYVINVOINTIYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN		
Osallistetaan lapsia ja nuoria suunnittelun aikana ja kehitetään lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointia (Kymp)	- Osallistamistilaisuuksien määrä, vaikutusten arviointi käytössä	- Osallistumisen ja arvioinnin kehittäminen ja toimiva käytäntö - Toteutettu 10 osallistamistilaisuutta.

TALOUSOSA

Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit

- Sitovuus
- Taloutta ohjaavat kriteerit

Sisäinen valvonta ja riskien hallinta kaupunkikonsernissa

Käyttötalousosa

- Konsernihallinto
- Sivistyksen palvelualue
- Kaupunkiympäristön palvelualue

Tuloslaskelmaosa

Investointiosa

Rahoitusosa

Talousarvion sitovuus ja taloutta ohjaavat kriteerit

Sitovuus

Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarviossa kaupungin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi valtuustoon nähden sitoviksi voidaan määritellä määräraha, tuloarvio tai toimintakate.

Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä, jolloin puhutaan bruttobudjetoidusta tai nettobudjetoidusta vastuualueesta. Kaupunginvaltuustoon nähden sitova erä on bruttobudjetoiduilla vastuualueilla menojen yhteissumma (määräraha) ja nettobudjetoiduilla yksiköillä toimintakate eli toimintatulojen ja menojen erotus. Taseyksiköt laativat omat tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosat, joiden osalta sitovuus on tilikauden yli/-alijäämä.

Sitovat erillisohjeet

Nettoyksiköt: Nettobudjetoiduissa yksiköissä voidaan menoja lisätä vain jos menoa vastaava tuloilytys on varmistettu.

Määrärahamuutokset: Talousarviovuoden aikana ilmenevät määrärahojen ylityspaineet ja mahdollisuudet menojen alitukseen tai tulojen ylityksiin tulee tuoda esiin talouden seurantaraportissa. Mahdolliset muutokset viedään kaupunkitasoisesti valtuuston käsittelyyn.

ICT-hankinnat: Tietojärjestelmähankinnoissa on noudatettava tietohallintojohtajan ohjeita.

Maksut ja taksat: Ellei lainsäädännöstä muuta johdu on maksujen ja taksojen määräytymisen yleisperiaatteena omakustannushinnoittelu. Lisäksi valtuusto valtuuttaa kaupunginhallituksen antamaan maksuista ja taksoista tarkemmat ohjeet talousarvion toimeenpano-ohjeissa.

KÄYTTÖTALOUSOSA

Konsernihallinto

Konsernipalvelut vastuualue
Elinvoima ja kilpailukykypalvelut vastuualue
Tukityöllistäminen
Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastuualue
Tarkastustoimi

SITOVATASO

määräraha ja tuloarvio
toimintakate
toimintakate
toimintakate
määräraha ja tuloarvio

Määrärahavaraus:

Ostot hyvinvointiyhtymästä
Käyttöomaisuuden myyntivoitot/-tappiot

määräraha
ei sitova

Taseyksikkö

Lahden Tilakeskus

tilikauden ylijäämä (alijäämä)
ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita

Sivistyksen palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Lasten ja nuorten kasvu vastuualue
Osaaminen ja tieto vastuualue
Wellamo-opisto
Liikunta ja kulttuuri vastuualue
Kaupunginmuseo
Kansainväliset urheilutapahtumat

toimintakate
määräraha ja tuloarvio
määräraha ja tuloarvio
toimintakate
määräraha ja tuloarvio
toimintakate
toimintakate

Taseyksikkö

Lahden kaupunginorkesteri
Lahden kaupunginteatteri

tilikauden ylijäämä (alijäämä)
tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kaupunkiympäristön palvelualue

Palvelualueen yhteiskustannukset
Maankäyttö ja aluehankkeet, Kunnallistekniikka sekä
Rakennus- ja ympäristövalvonta vastuualueet yht.
Joukkoliikenne

toimintakate
määräraha ja tuloarvio
toimintakate

TULOSLASKELMAOSA

Lahden kaupungin tuloslaskelma
Korkotulot ja -menot
Muut rahoitustulot ja -menot

SITOVATASO

nettoarvio
nettoarvio

RAHOITUSOSA	SITOVATASO
Lahden kaupungin rahoituslaskelma	
Antolainat	nettoarvio
Lainanotto ja lyhennykset (pitkäaikainen)	nettoarvio
INVESTOINTIOSA	SITOVATASO
Kaupunginvaltuustoon nähtävät	
Kiinteä omaisuus	investointisuunnitelman menot
Julkinen käyttöomaisuus	investointisuunnitelman menot
Irtain omaisuus	investointisuunnitelman menot
Arvopaperit ja osuudet	investointisuunnitelman menot
Talorakennusinvestoinnit	investointisuunnitelman menot
Kaupunginhallitukseen nähtävät	
Kiinteistöjen ostot	hankeryhmän menot
Konsernihallinto	irtaimen omaisuuden menot
Sivistyksen palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Kaupunkiympäristön palvelualue	irtaimen omaisuuden menot
Lahden Tilakeskus	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginorkesteri	irtaimen omaisuuden menot
Lahden kaupunginteatteri	irtaimen omaisuuden menot

Taloutta ohjaavat kriteerit

Kaupungin myöntämät avustukset

Toistuvaisavustukset; vuosittain toistuvat avustukset:

- Toistuvaisavustuksen saajat määritellään vuosittain käyttösuunnitelmassa.
- Myöntämispäätöksen yhteydessä saatetaan tiedoksi, että avustuksen maksaminen tapahtuu sen jälkeen, kun kaupunki on vastaanottanut tarvittavat toimintaan ja talouteen liittyvät asiakirjat (tulos- ja taselaskelma, toimintakertomus, tilintarkastus- tai toiminnantarkastuskertomus).

Vuosiaavustukset; vuosittain haettavaksi julistettavat avustukset:

- 5 000 euroa tai sen yli menevän avustuksen myöntämispäätöksen yhteydessä saatetaan tiedoksi, että avustuksen maksamisen ehtona on tarvittavien myöntämispäätöksessä ilmoitettujen dokumenttien tai tositteiden toimittaminen kaupungille.
- Pienemmissä alle 5 000 euron avustuksissa hakuvaiheessa on sitouduttu käyttämään avustus siihen tarkoitukseen, kun se on myönnetty (ei tositteiden toimittamista jälkikäteen, mutta kaupunki varaa mahdollisuuden tarvittaessa tarkastaa tositteet).

Projektiavustukset; muut tapahtumiin ja hankkeisiin liittyvät avustukset

- Yksittäisiin tapahtumiin ja maksuvapautusavustuksia kaupungin tila- ja aluevuokriin sekä henkilökuntakorvauksiin haetaan ilman haettavaksi julistamista ensisijaisesti asianomaiselta palvelualueelta tai konsernihallinnosta.
- 5 000 euroa tai sen yli menevien avustusten ja alle 5 000 euron avustusten osalta toimitaan kuten vuosiaavustuksissa.

Hankintojen ja ostojen toteuttamisen kriteerit

Julkisella hankinnalla tarkoitetaan kaupunkiorganisaation ulkopuoliselta toimijalta tehtävää tavaroiden ja palvelujen ostamista, vuokraamista tai siihen rinnastettavaa toimintaa sekä urakalla teettämistä. Tilaaminen ja kilpailuttaminen tulee suorittaa sähköisten järjestelmien avulla. Lahden kaupungin julkisissa hankinnoissa noudatetaan kaupungin voimassaolevaa hankintaohjelmaa ja hankintaohjetta. Hankinnan kilpailuttamiseksi on valittava hankinnan luonteeseen soveltuva, hankintalainsäädännön mukainen menettelytapa. Kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa sovelletaan hankintalakia (1397/2016) ja kynnysarvot alittavissa hankinnoissa noudatetaan kaupungin omia hankintaohjeita. Hankinnoista laadittavat hankintasopimukset tulee viedä TWeb- asianhallintajärjestelmän sopimustenhallintaan. Sopimuksen allekirjoittaja vastaa sopimuksen asianmukaisesta arkistoinnista. Tavaroiden ja palvelujen toimittajia kilpailuttaessa käytetään aina maksuehtoa 21 pv netto.

Irtaimen omaisuuden (aktiivoinnin) kriteerit

Yksittäinen hyödyke voidaan kirjata irtaimen omaisuuden hankinnaksi silloin, kun se on käytössä useampana kuin kahtena tilikautena ja hankintahinta on vähintään 10 000 euroa.

Ensikertainen kalustus muodostaa poikkeuksen kriteeriin silloin, kun ensikertaiseen tai tilan uudelleen kalustukseen esim. luokkatilan kalustuksen uusimisesta tai saneerauksen jälkeisestä kokonaiskalustuksesta muodostuu yhteensä yli 10 000 euron hankinta. Ensikertaisen kalustuksen hankintoihin ei kirjata talousarviovuonna kuluvia hyödykkeitä, kuten pientarvikkeita ja -laitteita, sekä vuode- tai muuta vaatteistoa, joiden hankinnat tulee suorittaa käyttötalouden määrärahoilla.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kaupunkikonsernissa

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tavoitteena on edistää kaupunkikonsernin toiminnan taloudellisuutta ja tehokkuutta, varmistaa toiminnan ja talouden raportoinnin oikeellisuus ja tietojen luotettavuus, turvata resurssit, omaisuus, henkilöstö ja toiminnan jatkuvuus sekä varmistaa lakien, päätösten, sääntöjen ja johdon ohjeiden noudattaminen.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 18.1.2016 ohjeen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisen periaatteista Lahden kaupunkikonsernissa. Kaupunginvaltuuston päätöksen mukaisesti kaupunginjohtaja, konsernipalvelujohtaja, palvelualuejohtajat ja muut johtavat viranhaltijat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta koko kaupungissa, taseyksiköissä ja palvelualueilla sekä niiden vastuualueilla. Sisäinen tarkastus selvittää ja arvioi konsernijohdolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisuutta ja riittävyttä. Kuntalaki edellyttää, että selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä tulee sisällyttää tilikaudelta laadittavaan toimintakertomukseen.

Sisäinen valvonta on osa hyvää hallinto- ja johtamistapaa ja se koskee kaikkia kaupungin toimielimiä, johtoa ja esimiesase-

massa olevia. Kaupungin toiminnot on järjestettävä ja toimintaa johdettava niin, että organisaation kaikilla tasoilla ja kaikessa toiminnassa on riittävä sisäinen valvonta. Toimielin ja sen alainen johtava viranhaltija vastaa johtamansa toiminnan sisäisestä valvonnasta. Sisäinen valvonta on johtamis- ja hallintojärjestelmän osa, jonka avulla johto saa organisaation toimimaan haluamallaan tavalla ja joka tuottaa johdolle riittävästi tietoa organisaation tilasta ja aikaansaannoksista.

Johdon vastuulla oleva riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus kunnan strategisten, toiminnan ja talouden tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta. Riskienhallinnalla ennaltaehkäistään toimintahäiriöitä ja toiminnan jatkuvuutta uhkaavia tapahtumia. Riskienhallinta perustuu ydintoimintojen ja järjestelmien tunnistamiseen, hyväksyttävän riskitason määrittelyyn sekä riittäviin riskienhallinnan menetelmiin. Riskienhallintaa on kaikilla organisaatiotasolla sekä eri toiminoissa ja prosesseissa että palvelutuottajille ulkoistetuissa palveluissa. Toiminnan jatkuvuus poikkeuksellisen vakavien riskien toteutuessa varmistetaan valmiussuunnitelmin ja muilla toiminnan jatkuvuuteen ja häiriöttömyyteen pyrkivillä etukäteisvalmisteluilla. Riskienhallinta on olennainen osa Lahden kaupunkikonsernin jokapäiväistä johtamista. Se on osa toiminnan suunnittelua ja tukee asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja talousarvion toteutumista.

KÄYTTÖTALOUSOSA

Konsernihallinto

- vastualueet
- taseyksikkö

Sivistyksen palvelualue

- vastualueet
- taseyksiköt

Kaupunkiympäristön palvelualue

- vastualueet

Konsernihallinto

Tuloslaskelma (sis. Lahden Tilakeskus)	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatuotot	81 391 318	80 931 500	80 866 200	83 518 900	85 332 400
Myyntituotot	3 623 074	478 000	556 300	556 700	557 200
Maksutuotot	-7 511	0	0	0	0
Tuet ja avustukset	4 654 073	2 492 200	2 031 900	2 074 100	1 973 300
Vuokratuotot	62 013 642	65 163 600	67 268 800	69 694 200	72 220 600
Muut toimintatuotot	11 108 040	12 797 700	11 009 200	11 193 900	10 581 300
Valmistus omaan käyttöön	896 428	600 000	600 000	600 000	600 000
Toimintakulut	482 519 285	510 236 300	518 111 900	524 569 400	527 749 900
Henkilöstökulut	27 750 303	28 837 600	30 554 700	30 788 900	30 616 500
Palvelujen ostot	408 011 987	432 884 900	434 569 500	438 992 200	442 826 200
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	7 915 378	10 097 500	10 177 800	10 649 000	10 982 700
Avustukset	21 466 239	21 744 300	21 396 200	21 545 200	21 665 800
Muut toimintakulut	17 375 377	16 672 000	21 413 700	22 594 100	21 658 700
Toimintakate	-400 231 538	-428 704 800	-436 645 700	-440 450 500	-441 817 500
Poistot ja arvonalentumiset	24 658 178	23 965 000	23 665 000	26 415 000	28 400 000
Tilikauden tulos	-427 734 894	-456 670 800	-464 461 700	-471 416 500	-475 118 500

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Konsernihallinnon päätöksentekoelementtejä toimivat kaupungin hallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto, osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Konsernihallinnon muodostavat Konsernipalvelut, Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut ja Osallisuus ja hyvinvointipalvelut, sekä taseyksikkönä toimiva Lahden Tilakeskus. Tarkastustoimi toimii itsenäisesti osana konsernihallintoa. Lisäksi konsernihallintoon sisältyy tuloarvio käyttöomaisuuden myyntivoitoista sekä määrärahavaraus ostoihin Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä.

Konsernihallintoon on keskitetty hallinnollisesti kaikki kaupungin hallinto- ja toimistopalvelut sekä asiantuntijatehtävistä henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus-, talous- ja viestintäpalvelujen palveluyksiköt.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutus

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla 2019–2022 tavoitellaan tuottavuushyötyjä vuonna 2020 konsernihallinnossa alla kuvatuin toimenpitein. Käyttötalous- ja investointisäästöt sisältyvät talousarviolukuihin. Tasapaino-ohjelman toteutumista seurataan osana talousarvion seurantaa.

Kaupunki pyrkii alentamaan työmarkkinatuen kuntaosuutta aktiivisten toimenpiteiden avulla, mm. hakeutumalla työllisyshoidon kuntakokeiluun sekä lisäämällä kuntouttavaa työtoimintaa. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä edellytetään kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä vähintään 1 200 työmarkkinatukilistoilla olevan lahtelaisen aktivoimiseksi. Aktiivintajakson tulee kestää keskimäärin yhdeksän kuukautta henkilöä kohden. Samalla valmistellaan uusia toimenpiteitä vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymisen tueksi. Yritys- ja oppilaitosyhteistyötä ja työllistymisen tukipalvelujen saataavuutta parannetaan. Koko kaupunkikonserni veloitetaan edistämään aktiivisesti työllisyyttä.

Johtamiskulttuuria edistetään Johtamisen käsikirjan avulla. Henkilöstön työhyvinvointia lisätään useilla toimenpiteillä ja tavoitteena on myös terveysperusteisten poissaolojen väheneminen. Esimiestyötä kehitetään tunnistamaan työn kuormittavuuden tunteet sekä ehkäisemiseen niitä ja lisäämään töiden tasapuolista jakautumista yksiköissä. Henkilöstön liikkumista edistetään ja työterveys Wellamon roolia terveysperusteisten poissaolojen ennaltaehkäisevässä työssä vahvistetaan mm. esimiestyötä kehittämällä. Henkilöstön osaamista tukeva Lahti-malli tukee muuttuvan työelämän tarpeita.

Tytäryhteisöjen ja kuntayhtymien ohjauksessa korostetaan kaupungin kokonaisuutta. Myös yhtiöiden tuloutusten tasoa tarkistetaan. Kaupungin talous- ja henkilöstöpalvelujen reaalkustannuksia alennetaan Provincia Oy:lle asetetun viiden prosentin vuotuisen hintojen alentamistavoitteen avulla. Lahden Jäähalli Oy:n sopimus pääomitukselta päättyy vuoden 2020 aikana ja yhtiön omistus järjestellään uudelleen, jatkosta päätetään maaliskuun 2020 loppuun mennessä.

Hallinnon prosesseja tehostetaan ja automatisoidaan sekä esimies/asiantuntijatyön ja hallinnon tukipalvelujen välistä työnjakoa selkeytetään. Perustietotekniikassa pilvipohjaisiin ratkaisuihin siirtyminen mahdollistaa lisenssikustannusten alenemisen. Kaupungin operatiiviset järjestelmät käydään läpi vuoden 2020 aikana ja samalla luovutaan tarpeettomista järjestelmistä.

Henkilöstösuunnitelma

Konsernihallinnon henkilötyövuodet ovat vähentyneet vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vähenevän vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu muun muassa työllisyyden kuntakokeilun edellyttämästä lisäresurssista.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Konsernipalvelut	131	126	122	122	120
Muutos		-5	-4	0	-2
Elinvoima ja kilpailukykypalvelut	27	25	28	28	28
Muutos		-2	3	0	0
Tukityöllistäminen	157	149	169	161	161
Muutos		-8	20	-8	0
Osallisuus ja hyvinvointipalvelut	28	26	24	24	24
Muutos		-2	-2	0	0
Tarkastustoimi	2	2	2	2	2
Muutos		0	0	0	0
Lahden tilakeskus	46	46	47	47	47
Muutos		0	1	0	0
Konsernihallinto	391	374	392	384	382
Muutos		-17	18	-8	-2

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi

Konsernipalvelut vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	40 190 870	44 054 700	49 160 600	50 812 100	49 619 200
Tulot	7 244 946	6 416 000	6 118 200	6 302 900	5 547 400
Toimintakate	32 945 924	37 638 700	43 042 400	44 509 200	44 071 800

Toiminnan kuvaus

Konsernipalvelujen vastuualueelle kuuluvat seuraavat kaupungin päätöksentekaelimet: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, elinvoima- ja työllisyysjaosto, osallisuuden ja hyvinvoinninjaosto sekä konserni- ja tilajaosto.

Kaupunginvaltuusto on kaupungin ylin toimielin, jonka vahvaa asemaa kuntalaki korostaa. Kaupunginhallitus vastaa hallinnosta ja taloudesta sekä valmistelee valtuustossa käsiteltävät asiat.

Virkaorganisaatio koostuu seuraavista toiminnoista ja palveluyksiköistä: kaupunginjohtajan ja sisäisen tarkastuksen toiminta, sekä hallinto-, henkilöstö-, kehitys-, laki-, omistajaohjaus-, talous- ja viestintäpalvelujen palveluyksiköt.

Konsernipalvelut vastaa keskitetyistä toimisto- ja asiantuntija-tehtävistä yhden kaupungin toimintamallissa:

- kaupungin johdon linjaukset
- konsernin ja kaupungin sisäinen tarkastus
- päätöksentekaelinten päätösvalmistelu, kaupungin asiakirjahallinto ja arkistotoimi, toimistopalvelut sekä johdon tukipalvelut
- henkilöstöpoliittiset linjaukset, henkilöstö- ja työhyvinvointipalvelut
- kehitys-, tietohallinto- sekä tilasto- ja tietopalvelujen toiminnot
- lakipalvelut ja riskienhallinnan toiminnot
- konsernin omistajaohjaus
- talouslinjaukset, taloussuunnittelu ja -hallinto, rahoituspalvelut ja sisäinen laskenta
- kaupungin viestintä ja markkinointi

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vastuualueelle on varattu maksuosuus pelastuslaitoksen toimintaan (10,1 milj. euroa), vahinkorahastosääntöjen (säädökokoelma 2016/8) mukainen 50 000 euron varaus, josta voidaan korvata kaupungin omaan tai vastuulla olevaan omaisuuteen kohdistuvia vahinkoja sekä kaupunkitasoinen eläkevastuuvaramurku 0,5 milj. euroa. Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -hankkeen toteutukseen on varattu 2020 vuonna 0,75 milj. euroa, 2021 vuonna 1,7 milj. euroa ja 2022 vuonna 0,35 milj. euroa. Euroopan ympäristöpääkaupunki -hankkeelle on myönnetty valtion avustusta yhteensä 3,0 milj. euroa.

Toiminnan painopistealueet

Konsernipalvelujen toiminta keskittyy suunnitelmakaudella strategian toteuttamiseen ja kärkihankkeiden hallittuun läpivientiin strategiasta johdettujen toiminnallisten tavoitteiden avulla.

Painopisteitä ovat:

- Euroopan ympäristöpääkaupunki (European Green Capital) -vuoden 2021 toiminnana valmisteluun osallistuminen
- strategian, toiminnan ja talouden kytkeminen yhteen
- toiminnan ja talouden tasapaino 2019–2022 -ohjelman edistäminen
- johtamisen ja päätöksenteon kehittäminen sekä oman toiminnan kehittäminen auditointi- ja asiakaspalautteen avulla
- johtamiskulttuurin kehittäminen nk. Johtamisen käsikirjan toteuttamisen avulla
- konsernin muutossuunnitelmien toteuttaminen
- kaupungin palvelujärjestelmän kehittäminen ja hallinta sekä sähköisten palvelujen lisääminen

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	335 €	366 €	407 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,77		3,87
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	13,4	13,4	12,9

Elinvoima ja kilpailukykypalvelut vastuualue

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	9 005 861	9 429 800	9 741 400	9 876 300	9 983 800
Tulot	588 619	607 700	615 600	623 600	631 700
Toimintakate	8 417 241	8 822 100	9 125 800	9 252 700	9 352 100

Toiminnan kuvaus

Elinvoima- ja kilpailukykypalveluissa (EKP) edistetään kaupungin strategian, kilpailukykystrategian ja kasvusopimusten (Smart&Clean ja Pohjoinen kasvuvyöhyke) toteutumista. EKP:n tehtäviin kuuluvat myös yhteyspalvelut (edunvalvonta ja kansainväliset asiat), kaupungin tapahtumatoimintojen koordinaatio ja hankintojen strateginen ohjaus sekä ympäristökehityksen tehtävät. Kokonaisuuteen sisältyvät elinkeinoyhötiöiden ja korkeakoulutoiminnan määräraharaukset.

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut tukee strategisesti ja elinkeinopoliittisesti merkittävää kehittämistoimintaa ja tapahtumia sekä osarahoittaa Lahdessa toteutettavia hankkeita. Vastuualueen tavoitteita toteutetaan omana toimintana sekä merkittävässä määrin kehitysyhtiöiden ja kumppanuusien avulla.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Nopean kasvun aika Suomen taloudessa hidastuu vuoden 2019 aikana maailmantalouden vanavedessä. VM ennustaa vuoden 2019 bkt:n kasvuksi 1,6 % ja vuodelle 2020 1,2 %. Lahden seudulla kasvu on näkynyt mm. käynnistyneinä yksityisinä investointeina, kun useat yritykset ovat uudistaneet/laajentaneet tuotantoaan, positiivisena työllisyyskehityksenä ja matkailutulon kasvuna. Työllisyyden osalta on kuitenkin todettava, että se paranee Lahdessa hitaammin kuin muissa suurissa kaupungeissa ja että erityisesti pitkäaikaistyöttömyys on korkealla tasolla. Valtakunnallisesti ennustetaan, että erityisesti asuntoinvestoinnit vähenevät, mutta tuotannollisten investointien näkymät ovat edelleen valoisat.

Suomen väestönkasvu on viime vuosina keskittynyt entistä vahvemmin pääkaupunkiseudulle ja muutamiin kasvukeskuksiin (Tampere, Turku, Oulu) sekä niiden välisille vyöhykkeille. Tämä trendi ei näyttäisi olevan heikkenemässä. Näistä käytävistä muodostuu yhä vahvemmin paitsi liikenneväyliä myös yhtenäisiä asumis- ja työpaikkavyöhykkeitä. Korkeasti koulutetun työvoiman saatavuus ja sitä kautta alueen vetovoimaisuuden merkitys yritysten sijainnin kannalta kasvaa.

Lahden seudun näkökulmasta alueen potentiaali yritysyrityksinä – erityisesti logistinen sijainti ja kustannustehokkuus – korostuvat. Tarjolla olevat korkea-asteen koulutusmahdollisuudet sekä yritysten ja oppilaitosten tiivis vuoropuhelu ovat keskeisiä seudun kilpailukyky- ja vetovoimatekijöitä. Alueen vetovoiman lisääntyminen koulutetun työvoiman silmissä on avainkysymys tulevan kehityksen kannalta.

Lahdesta tuli Suomen uusin yliopistokaupunki vuonna 2019, kun Lappeenrannan teknillisen yliopiston nimi muutettiin Lappeenrannan-Lahden teknilliseksi yliopistoksi ja se vahvisti koulutus- ja tutkimustoimintaansa Lahdessa. Helsingin yliopiston toiminta Lahdessa on aktiivista ja LAMKin ja Saimaan ammattikorkeakoulun tulevan fuusion myötä, vuonna 2020 Lahdessa toimii Suomen 6. suurin ammattikorkeakoulu, LAB-ammattikorkeakoulu. Vuonna 2020 LUT, LAB ja HY ja toimivat kaikki Niemen kampuksella yhdessä monien yritysten kanssa

muodostaen ainutlaatuisen mahdollisuuden korkeakoulujen ja yritysten välisen ekosysteemin syntymiselle.

Yliopistojen ja korkeakoulujen toimintaympäristö on viime vuodet ollut murroksessa ja kiristynyt kilpailu sekä ikäluokkien pieneneminen tuottavat muutoksia myös jatkossa. Koulutuksen olisi vastattava nykyistä paremmin tulevaisuuden osaamistarpeisiin, jotka ovat kuitenkin vaikeasti ennakoitavissa. Vaikutavuutta ja ratkaisuja elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan haasteisiin haetaan yhä vahvemmin. Lahden seutu on vahvasti eturintamassa tässä muutoksessa.

Toiminnan painopistealueet

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelujen toiminnan pääpaino vuonna 2020 on parantaa kaupunkikonsernin elinkeinomyönteisyyttä ja lisätä vuorovaikutusta kaupungin eri toimijoiden ja elinkeinoelämän välillä. Tavoitteena on edistää kaupungin yritysmyönteisyyttä mm. uudistamalla prosesseja asiakaslähtöisemmiksi, lisäämällä hankintojen paikallisuusastetta sekä tarjoamalla yrityksille yrityspalvelusetelin avulla konkreettisen työkalun liiketoiminnan tukemiseksi.

Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut tukee kaupungin menestystä aktiivisen kaupunkipoliitiikan ja metropolialueen toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla sekä erilaisin hanketoimintoin. Lisäksi valmistaudutaan kasvusopimuksen solmimiseen valtion kanssa ja työllisyydenhoidon kaupunkikokeilun käynnistämiseen vuoden 2020 aikana.

Elinkeinoyhötiöiden (LADEC ja Lahti Region) uudet sopimukset astuivat voimaan 1.1.2019. Elinkeinoyhötiöiden uudistuksen myötä yhtiöt keskittyvät ydintehtäviinsä ja siksi kaupunki panostaa aiempaa vahvemmin asukas- ja kaupunkimarkkinointiin ja kaupunkibrändin rakentamiseen, tapahtumatoimintojen kehittämiseen sekä innovaatioyhteistyöhön yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa tukemalla kilpailukykystrategian strategisten kärkien sisältöjä, osaamisintensiivisen liiketoiminnan syntyä alueelle sekä HY:n ja LUT:n strategisen kumppanuuden toteutumista Lahdessa.

Niemeen syksyllä 2019 perustetun Start-up Centerin toimintaa kehitetään vuoden 2020 aikana yhdessä korkeakoulujen ja elinkeinotoimijoiden kanssa niin, että se tukee kaupungin strategisia pyrkimyksiä olla yritysystävällinen kaupunki, jossa uudet yritykset saavat entistä enemmän tukea ja sparrausta yritysyrityksensä lanseeraamisen ja kehittämisen tueksi. LAMK:in Start-up Center on osa laajempaa ammattikorkeakoulun Business Mill-toimintaa, joka vahvistaa Lahden alueen yritysyrityksensä ja sitä kautta elinvoimaisuutta ja kilpailukykyä. Start-up Centerin toiminnan kautta Lahti vahvistaa korkeakoulujen roolia kotimaisen ja kansainvälisen start-up yritysyrityksien synnyttämisessä alueelle.

Vuonna 2020 Lahden kaupunki panostaa entistä enemmän innovaatioyrityksensä edistämiseen erityisesti kaupungin strategisissa teemoissa: kiertotalous, muotoilu ja digitalisaatio

sekä liikunta ja elämykset. Innovaatioallianssi-toiminta käynnistyy syksyllä 2019 yhteistyössä oppilaitosten ja yritysten kanssa ja vuonna 2020 luodaan ja pilotoidaan konkreettisia toimenpiteitä kaupungin innovaatiotoiminnan kehittämisen tueksi.

Lahti panostaa myös vahvasti elinvoimaisuuden kasvattamiseen kansainvälistymisen kautta: Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 voiton myötä kansainvälistä toimintaa suunnataan hankkeen hyödyntämiseen, jolloin toiminnan volyymin merkitys ja laajuus kasvaa. Lahti myös pyrkii jäseneksi eurooppalaisten kaupunkien EUROCIITIES-järjestöön. Lisäksi haetaan rahoitusta Lahti TalentHub -hankkeelle, jonka avulla Lahden kaupunki edistää elinvoimaa, kilpailukykyä ja kasvaa tuomalla yhteen alueen uutta osaamista tarvitsevat yritykset sekä työtä tarvitsevat kansainväliset osaajat. Hanke tarjoaa tukea yritysten kansainvälisten rekrytointien haasteisiin ja auttaa kansainvälisten osaajien työllistymistä ja integroitumista alueelle.

Kaupunkistrategian kärkihankkeiden toteuttamisessa EKP:n rooli on merkittävä. Opiskelukaupungin toimintaa vahvistetaan mm. innovaatiotoiminnan kehittämisen ja elinkeinoelämäyhteistyön vahvistamisen kautta. Yritysten Lahtea EKP kehittää tukemalla yritysten liiketoiminnan kehittämistä yritys-palvelusetelin avulla, luomalla edellytyksiä verkostomaiselle start-up -yrittäjyydelle, kehittämällä hankintojen yritysystävällisyyttä ja lisäämällä kaupungin henkilöstön asiakaspalveluosaamista. EKP osallistuu myös Luonnollisesti liikkeessä-hankkeeseen, erityisesti CitiCAP-hankkeen kautta.

Ympäristökehityksen vuoden 2020 toiminnan painopisteitä ovat kestävä liikunnan CitiCAP-hanke, ympäristöneuvonta ja -kasvatus alueen asukkaille, Ympäristöviikon järjestäminen, ilmastonmuutoksen varautumisen ohjelman toimenpiteiden toteuttaminen sekä Salpausselkä UNESCO Geopark-hankkeen edistäminen. Asukkaiden ja henkilöstön sitoutuminen kaupungin ympäristötavoitteisiin on osa Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 toimintaa. Ympäristökehityksen roolina on tarjota käytännönläheistä asiantuntija-apua arjen ympäristövalintoihin, tukea kouluja sekä päiväkotia kestävä kehityksen toiminnassa, edistää ympäristöasiain läpileikkaavasti henkilöstön keskuudessa sekä toisaalta vastata myös osaltaan kasvavaan kansainväliseen kiinnostukseen Lahden ympäristöratkaisuja kohtaan.

LADEC

Lahden Seudun Kehitys LADEC Oy:n tehtävänä on kehittää Lahden seudun (Lahti, Asikkala, Hartola, Hollola, Iitti, Orimattila, Padasjoki) elinkeinoelämän edellytyksiä, kilpailukykyä ja vetovoimaisuutta, ja tätä kautta edistää uusien yritysten ja työpaikkojen syntymistä. LADEC vastaa aloittavien, toimivien ja sijoittuvien yritysten palvelusta sekä seudun markkinoinnista yritys ympäristönä.

Vuoden 2019 alussa astui voimaan LADECin uusi rahoittajasopimus, jonka myötä yhtiön toiminta-alue laajeni kattamaan seitsemän kuntaa aiemman kolmen sijasta. Samalla yhtiön toiminnan painopisteitä fokusoiin yritysraja-pintaan ja kuntakohtaisesti määriteltyihin tavoitteisiin. LADECin toiminnan välitarkastelu toteutetaan vuonna 2020.

Toiminnan strategiset painopisteet

LADECin toiminnan perustana ovat Lahden seudun kilpailukystrategia sekä kuntien yhteiset elinkeinopolittiset tavoitteet ja kehittämishankkeet. Yhtiön toimintaa on vuoden 2018 loppuun ja 2019 aikana kehitetty sekä yhteisesti omistajakuntien kanssa että määritelty kuntakohtaiset tavoitteet. Yhtiön strategia on päivitetty vastaamaan nykyisen rahoittajasopimuksen

linjauksia ja se tullaan lopullisesti hyväksymään LADECin hallituksessa seudun kilpailukystrategian päivituksen jälkeen. Yhtiön toiminnan strategiset painopisteet ovat:

- Asiakas- ja tarvelähtöisyys – tavoitteena on hyvä palvelu- asenne, asiantuntijuus ja palvelun nopeus.
- Kokonaisvaltainen liiketoiminnan kehittäminen – tavoitteena on:
 - 80 % neuvonnan kautta perustetuista yrityksistä on toiminnassa viiden vuoden päästä
 - tarjota yrityksille työkalut ja tuki liiketoiminnan kehittämiseen elinkaaren kaikissa vaiheissa
 - Lahden seudulle sijoittuvat yritykset saavat käyttöönsä kokonaisvaltaisen palvelun
- Neutraali ja luotettava neuvonantaja – tavoitteena on turvata kaikille alueen yrityksille ja yrittäjäksi aikoville mahdollisuus saada neuvontaa ja tukea liiketoiminnan kehittämiseen sekä kasvuun.
- Tarpeiden ja osaamisten yhdistäjä verkostoissa - tavoitteena on, että yritykset löytävät tarvitsemansa kumppanit ja rahoitus- ja kehitysinstrumentit.
- Alueen vahvuuksien linkittäjä uudistumisen tueksi - tavoitteena on, että
 - alueen vahvuudet ja kärkiosaamiset sekä niistä hyötyvät yritykset kohtaavat
 - alueen ekosysteemeissä syntyvää kansainvälisesti merkittävää osaamista hyödynnetään viennin edistämiseksi ja yritys-hankinnassa
 - alueen korkeakoulujen osaaminen hyödynnetään yritysverkostoissa.
- Seudun tulevaisuuden rakentaja yhdessä kuntien kanssa – tavoitteena on, että kuntien investoinnit ja kehityskohteet ovat yritysten hyödynnettävissä ja että Lahden seutu näytetty vetovoimaisena yritysten sijoittumiskohteena.

Toiminta vuonna 2020

Vuonna 2020 jatketaan vuoden 2019 aikana vakiintunutta, uuden rahoittajasopimuksen mukaista toimintaa. Yhtiön keväällä 2019 varsinaisessa yhtiökokouksessa valittu hallitus tulee syksyn aikana määrittämään vuoden 2020 yhtiötasoiset tavoitteet ja painopisteet, jotka esitetään rahoittajasopimuksen mukaisesti omistajakuntien hyväksyttäväksi syksyn yhtiökokouksessa. Kuntakohtaiset tavoitteet vuodelle 2020 sovi-taan kuntien kanssa käytävissä tavoitekeskusteluissa loppu-syksyllä.

Lahden seutu–Lahti Region Oy

Lahden seutu - Lahti Region Oy toimintaa ohjaa maakunnallinen, syksyllä 2016 valmistunut, matkailu- ja tapahtumastrategia. Matkailu- ja tapahtumastrategian lähtökohdat ja painopisteet ovat maakuntaohjelman sekä Lahden seudun kilpailukystrategian kanssa yhtenäiset. Yhtiön toiminnassa korostuu hyvinvointi- ja liikuntateemat seudun tunnettuuden ja vetovoiman kasvattamiseksi matkailijoiden houkuttelemiseksi seudulle sekä tätä kautta matkailu- ja tapahtumatulon kasvattamiseksi ja erityisesti palvelualan työpaikkojen synnyttämiseksi. Strategian toteutuksessa keskeinen osa on digitaalisuus, palvelumuotoilu, ympärivuotisuus sekä vahva kansainvälistyminen.

- Urheiluun, liikuntaan sekä hyvinvointiin liittyvän matkailu- ja tapahtumaliiketoiminnan kasvumahdollisuuksien edistäminen kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla; liikunta-, urheilu- ja hyvinvointipalveluja ja -tuotteita tuottavien toimijoiden ekosysteemin tunnistaminen, uusien toimijoiden houkuttelu alueelle ja alan vienti (Aasia, Venäjä, Keski-Eurooppa); kohdennettu tehokas kotimainen ja kansainväli-

nen markkinointi ja myynti keskeisenä osana Lahden seudun tunnettuuden ja brändin rakentamista; kasvun mukanaan tuomien investointien edistäminen yhteistyössä kaupungin ja LADECin kanssa.

- Tapahtumakaupunki mielikuvan vahvistaminen kansainvälisesti ja kansallisesti markkinoinnin ja myynninedistämisen keinoin; tapahtumien aktiivisen haun vahvistaminen yhteistyössä kaupungin ja konserniyhtiöiden kanssa ja kehittämällä myyntiä; tapahtumatoiminnan ja matkailun välisen synergian täysimääräinen hyödyntäminen matkailun vaikuttavuuden maksimoimiseksi; tapahtumien, kokousten ja kongressien infra-edellytysten edistäminen yhteistyössä kaupungin ja LADECin kanssa (mm. hotelli-investoinnit, Satama-Urheilukeskus -akseli).
- Luonto-, kulttuuri- ja elämysmatkailun toimijajoukon palvelukoston rakentaminen; Salpausselkä Geopark, Etelä-Päijänne vesistön yrittäjäekosysteemin/-verkoston/-tuottajaringin rakentaminen osana kansainvälistä Lakeland -brändiä; uusia yrittäjiä ja yrityskehitystä, markkinointi ja myynti kansallisesti ja kansainvälisesti; Päijänne-brändin rakentaminen (ylimaakunnallisuus).
- Valtakunnan tason vaikuttavuuden hakeminen matkailuun ja tapahtumiin liittyvillä erityisosaamisen osa-alueilla (hyvinvointi-, liikunta- ja urheilumatkailun kärkitoimija Suomessa, Suomi ja Kiina yhteistyö erityisesti talviurheilun teemassa, KymiRing, digitaalinen palvelujen muotoilu).
- Matkailu hyödyntää maksimaalisesti Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -statuksen kilpailuetuna kansainvälisten ja kansallisten matkailijoiden houkuttelemiseksi seudulle, huomioi statuksen keskeisenä osana matkailupalvelun kehittämistä ja tavoittelee osaltaan ympäristöarvot huomioimaa kokonaisvaltaista matkailun kehittämistä.
- Yhteistyössä LADECin ja kaupungin kanssa uusien yhteismarkkinointitoimenpiteiden toteutus hyödyntäen matkailun ja tapahtumien vetovoimatekijöiden mukanaan tuomaa synergiaa.
- Yhteistyössä Lahden kaupungin (EKP) kanssa Lahden seudun edunvalvonta matkailun kansallisissa ja kansainvälisissä organisaatioissa.

Yliopistokampus

Toiminnan painopisteet ja tavoitteet

Lahden seudun vahvuutena on yliopistojen (LUT-yliopisto ja HY), Lahden ammattikorkeakoulun, elinkeinoelämän ja Lahden kaupungin tiivis yhteistyö. Lahden yliopistokampus vahvistaa kaupungin vetovoimaa osaajien ja opiskelijoiden kaupunkina, jossa yliopistot tekevät tehokasta yritysyritystyötä ja edistävät yrittäjyyttä.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulu osallistuvat aktiivisesti Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -teemavuoteen, mikä näkyy vuoden 2020 tutkimus- ja kehittämishankesuunnitelussa.

Kampusyhteistyöllä luodaan edellytyksiä uusille avauksille, monialaiselle tutkimukselle ja tutkimukseen perustuvalla opetuksella sekä edistetään toiminnan alueellista vaikuttavuutta. Tavoitteena on entistä paremmin tuoda esille ja elinkeinoelämän käyttöön yliopistoissa tehtävä tutkimus- ja kehittämistyö.

LUT - yliopisto

LUT-yliopisto tekee parhaillaan strategiatyötä. Uusi yliopiston strategia hyväksytään hallituksessa joulukuussa 2019, ja sen mukaan valmistaudutaan seuraaviin tulossopimusneuvotteluihin OKM:n kanssa keväällä 2020 sopimuskaudelle 2021–2024. Strategian linjaukset voivat vielä tuoda täsmennyksiä alla kuvattuihin tavoitteisiin.

Vuoden 2020 tutkimuksen päätavoitteet

Tutkimuksen erityisfokuksessa ovat kiertotalous, biotalous ja puhdas vesi. LUT valmistelelee kemiantekniikan tutkimuksen laajentamista Lahteen vuoden 2020 aikana sekä käynnistää tenure-tehtävän täyden tuotantotalouden alalle. Rekrytoinnilla pyritään toisaalta varmistamaan jatkuvuus Lahden alueen tuotantotalouden tutkimuksessa ja toisaalta edistämään tutkimuksen uudistumista.

Kestävyytutkimuksen ryhmässä Biosykli ja Vihreän kasvun biokylä -hankkeille odotetaan rahoituspäätöstä vuoden 2019 aikana. Helena Kahiluodon H2020 hanke EAF on päässyt toisen vaiheen valmisteluun. Lassi Linnasen ryhmän valmisteilla olevissa hankkeissa teemoina ovat mm. biohiilen käyttö viljelyn päästöjen neutraloinnissa, kiertotalouden kestävyysnäkökulmat sekä ns. 1.5 asteen elämäntapa Pohjoismaissa.

Kauppatieteen tutkimus tulee vuoden 2020 aikana vahvistamaan merkittävästi Lahdessa. Kaupungin ja alueen elinkeinoelämän vahvalla myötävaikutuksella LUT-yliopisto on parhaillaan rekrytoimassa kahta tenure track -professuuria kauppatieteen alalle Lahteen. Professuurien aloiksi on määritelty *asiakas- ja kuluttajakäyttäytyminen digitaalisessa ympäristössä sekä analytiikkaan perustuvat liiketoimintamallit*.

Tutkimusryhmien kasvu edellyttää aktiivista elinkeinoelämäyhteistyötä: kun tutkijat ja yritykset kohtaavat, löydetään yhteisiä tavoitteita, jotka tukevat sekä yritystoiminnan kasvua ja kansainvälistymistä että laadukasta tutkimustoimintaa valituilla alueilla. Näiden konkretisoiminen pitkäjänteisiksi hankkeiksi mahdollistaa tuloksellisen kasvun Lahden alueella.

Vuoden 2020 opetuksen päätavoitteet ja nostot

LUT:lla on Lahden alueella jatkuvassa toteutuksessa kiertotalous-, energiatekniikan ja konetekniikan maisteriohjelmat monimuotototeutuksina, ja ensimmäiset diplomi-insinöörit kiertotalouden ja energiatekniikan maisteriohjelmista valmistuvat 2020 aikana. Opetuksellista yhteistyötä jatketaan Lahden kaupungin kanssa, mm. yhteistyössä toteutettavan kiertotalouden projektikurssin merkeissä.

Sähkötekniikan maisteriohjelma pyritään käynnistämään Lahdessa syksyllä 2020. Ohjelman toteutus konkretisoituu yritysten osaamistarpeiden kartoituksella, LUT:n ja syntyvän LAB-ammattikorkeakoulun yhteisten vahvuuksien hyödyntämisellä sekä LAB-LUT-koulutuspolun selvittämisellä.

Maisteriohjelmiä kehitetään edelleen ja opiskelijoiden sisäänottomäärää pyritään kasvattamaan. Asiaan vaikuttavia tekijöitä ovat OKM:n LUT:n maisterikiintiöpäätösten lisäksi Lahden kaupungin ja yritysten rahoitusmahdollisuudet (esim. sähkötekniikan lahjoitusprofessori) LUT:n rahoitusta täydentävinä.

LUT on tehnyt päätöksen käynnistää Lahdessa ohjelmistotekniikan maisterikoulutuksen. Alustava aloitusajankohta maisterikoulutukselle on syyskuu 2020.

Vuoden 2020 muu alueellinen toiminta

LUT jatkaa toimivaa yhteistyötä HY:n kanssa Lahden alueella HY-LUT kumppanuusvision mukaisesti. LUT:n yhteistyö LAB-ammattikorkeakoulun kanssa tiivistyy niillä aloilla, joissa on mahdollista edistää LUT:n tutkimusta samaan aikaan kun LAB tekee oman strategiansa mukaista kehittämistä ja yritysyritystyötä. LUT toteuttaa aktiivisesti omaa rooliaan syntyvän LAB:n TKI-yhteistyömallissa Lahden alueella. Yhteisen konsernistratigian mukaisesti LUT-korkeakoulu tulee myös keskittämään

jatkuvan oppimisen maksullista täydennyskoulutusta Lahden alueelle ja lähtee kasvattamaan toiminnan volyyymiä. Yhteistyöstä HY:n kanssa jatkuvan oppimisen toteutuksissa keskustellaan aktiivisesti ja jatkuvan oppimisen toimenpiteet tarkentuvat OKM:n linjausten tarkentuessa ja tulossopimusneuvottelujen edetessä.

LUT:n tavoitteena on edistää LUT Junior University-toiminnan ja HY:n koordinoiman Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen yhteistyötä yhdessä Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen kanssa. Yhteistyötä Lahden sivistystoimen kanssa lisätään myös yrittäjyyskasvatuksen teemoissa.

Helsingin yliopisto

Ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kaupunki (tutkimus)

HY:n Lahden monitieteinen ja kansainvälinen tutkijayhteisö sekä monipuolinen kumppanuusverkosto mahdollistavat perustutkimuksen hyödyntämisen ja tutkimuksen uudet avaukset. Tiiviit suhteet yrityksiin ovat oleellinen osa tehtävää yhteistyötä.

Vuonna 2020 bio- ja ympäristötieteiden tutkimusta painotetaan tutkimushankkeisiin, jotka tukevat Lahden kaupungin ympäristöpääkaupunki 2021 -kokonaisuutta. Tämä lisää Helsingin yliopiston ja LUT-yliopiston (LUT-konsernin) yhteistyötä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa.

Vuonna 2020 aloittaa professori, jonka erityisala on biodiversiteetti. Tämä mahdollistaa kaupunkien monimuotoisuuden liittyvän tutkimuskokonaisuuden. Tavoitteena on löytää tapoja kasvattaa biodiversiteetin roolia seudun olemuksessa tutkimalla katuinvestointeja, maankäytön suunnittelua ja puistojen kunnossapitoa.

Vuoden 2020 aikana konkretisoidaan lisäksi uusi yhteinen akvaattisen ekotoksikologian professuuri KISTin (Korea Institute of Science and Technology) kanssa (rahoitus KIST). Professoreilla mahdollistetaan teemaan liittyvän tutkimuksen ja opetuksen laajentamisen.

Lahden alueeseen linkittyvän sosiaaligerontologisen tutkimuksen vuoden 2020 avaukset liittyvät vapaa-ajan asumiseen ja mökkeilyyn ja niiden kunnille tuomaan hyötyyn sekä ikäihmisten hyvinvointiin ja käyttöön otetun palvelusetelin vaikutuksiin. Yhteistyökumppaneina hankkeissa ovat LUT-yliopisto, PHHYKY ja Ikäinstituutti.

Kansainvälinen Soveltavan Estetiikan Instituutti KSEI panostaa vuonna 2020 vihreään estetiikkaan liittyviin tutkimukseen ja tapahtumiin.

HELSUSin (kestävyystieteen instituutti) teemoista painottuvat Lahdessa erityisesti kestävä kaupunkikehitys sekä kestävä kulutus ja tuotanto. Konkreettinen askel vuonna 2020 on uuden kestäväystieteen postdoc-tutkijan rekrytointi Lahteen.

Osaava ympäristökaupunki (opetus)

Bio- ja ympäristötieteiden opetuksen fokusoimista kaupunkiekosysteemitutkimukseen ja tutkimusperustaiseen opetukseen jatketaan.

Valtiotieteellisen, erityisesti sosiaaligerontologian opetuksen osalta tehdään yhteistyötä Yliopistokampuksen Gradukiihdyttämö-hankkeen (ESR-rahoitus) kanssa. Hankkeessa pyritään integroimaan opinnäytetöiden tekijöitä alueella meneillään oleviin tutkimushankkeisiin. Lisäksi tiedekunta toteuttaa opiskelijoilleen työelämäjakson, jonka tarkoituksena on tutustuttaa opiskelijoita Lahden seudulla hyvinvointiteknologian parissa toimivien yritysten toimintaan. Tavoitteena on myös toteuttaa Lahti-työelämäprojektikurssi.

Avoin yliopisto tuo Päijät-Hämeen alueelle Helsingin yliopiston usean tiedekunnan ja koulutusohjelman tutkintovaatimusten mukaisia opintoja. Vuoden 2020 aikana syvennetään lukioyhteistyötä ja lisätään verkko-opintotarjontaa erityisesti kasvatustieteiden, ympäristötieteiden ja humanististen tieteiden osalta.

HY:n (HY+) ja LUT-yliopiston täydennyskoulutus kehittävät alueen elinkeinoelämää palvelevaa jatkuvan oppimisen strategian mukaista täydennyskoulutusta erityisesti johtamisen, viestinnän ja hyvinvoinnin alueilta.

Päijät-Hämeen LUMA-keskus jatkaa työtään lasten ja nuorten innostamisessa LUMA-aineiden harrastamiseen ja opiskeluun, opettajien työn ja työssä kehittymisen tukemisessa sekä suuren yleisön tietoisuuden lisäämisessä LUMA-aineiden merkityksestä. Päijät-Hämeen LUMA-keskukseen rekrytoidaan kaksi työntekijää valtakunnallisen LUMA-aineiden opetuksen ja oppimisen kehittämisen LUMA2020 -toimenpideohjelman kautta. Tämä mahdollistaa LUMA-toiminnan kasvattamisen. Tiedeluokka SOLUn toimintaa kehitetään mm. lisäämällä VR (Virtual Reality) -teknologiaa hyödyntäviä sisältöjä ja suunnittelemaan uusia kokonaisuuksia.

Kansainvälinen ja alueellinen vaikuttaja – yhdessä

HY on Lahden Yliopistokampuksen koordinaatioyliopisto. LUT-yliopisto on alueella HY:n tärkein yhteistyökumppani. Yliopistot vahvistavat yhdessä ja erikseen Lahden kaupungin vetovoimaa osaajien ja opiskelijoiden kaupunkina, jossa yliopistot tekevät tehokasta yritys yhteistyötä ja edistävät alueen yrittäjyyttä. Hankkeet ja tapahtumat toteutetaan pyrkimällä aktiiviseen alueelliseen yhteistyöhön. Yhteistyöverkostoon kuuluvat tiiviisti Lahden kaupunki sekä alueen korkeakoulut, lukiot ja yritykset.

Lahden Yliopistokampuksen koordinoima kaksivuotinen Gradukiihdyttämö-hanke (ESR) jatkaa maisterivaiheen opiskelijoiden kiinnittämistä alueen yrityksiin. Hanke luo yhteyksiä yliopistojen koulutusohjelmien ja yritysten välille, ja luo uutta toimintatapaa opinnäytetöiden tekemiseen ja opiskelijoiden houkuttelemiseen Päijät-Hämeeseen.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	75 €	78 €	81 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,1		4,1
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	22,1	7,2	6,0

Elinvoima ja kilpailukykypalvelut, Tukityöllistäminen

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	21 908 046	20 487 000	20 534 500	20 613 100	20 684 300
Tulot	1 802 668	1 163 200	1 148 100	1 152 800	1 157 100
Toimintakate	20 105 378	19 323 800	19 386 400	19 460 300	19 527 200

Erityisperustelu 1: Lahti valmistele osallistumista vuonna 2020 alkavaan työllisyyden kuntakokeiluun. Sen yhteydessä merkittävä osa työllisyydenhoidosta on siirtymässä Lahden kaupungin ja sen kanssa kokeiluun osallistuvien kuntien vastuulle. Kokeilu uudistaa Lahden kaupungin työllistämistoiminnan rakenteet ja toimintatavat.

Työllisyyden kuntakokeilua koskevat valtion päätökset ja tarvittava lainsäädäntö on määrä saada alkuvuoden 2020 aikana. Kuntakokeilun toteutukseen tarvittavat taloudelliset ja toiminnalliset resurssit päätetään lisätalousarviolla kokeilun varmistuttua.

Toiminnan kuvaus

Työllisyystoimilla edistetään pitkään työttömänä olleiden työnhakijoiden ja nuorten työllistymisedellytyksiä sekä sijoittumista koulutukseen asiakaskohtaisesti räätälöityjen tukitoimien avulla. Samalla turvataan osaavan työvoiman saavuutta Lahden seudun elinkeinoelämän rekrytointitarpeisiin.

Kaupungin työllisyystoimissa painotetaan ennaltaehkäisyä, työnhakijoille suunnattujen tukitoimenpiteiden tosiasiallista vaikuttavuutta ja joustavia yhteistyömalleja. Työnhakija-asiakkaiden mahdollisimman nopeaan ohjautumiseen heille soveltuvien palvelujen piiriin kiinnitetään erityistä huomiota.

Kaiken kaupungin rahoittaman työllistämistoiminnan sen toteuttajasta riippumatta tulee olla tavoitteellista ja edistää työnhakija-asiakkaiden sijoittumista avoimille työmarkkinoille tai tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Vuoden 2020 aikana kaupungin työllisyyspalvelujen organisoimista ja toimintamalleja uudistetaan tarjottavien työllisyyspalvelujen tehostamiseksi ja päällekkäisyyksien poistamiseksi. Valmistelussa varaudutaan muun muassa siihen, että Ohjaamo-toiminta, nuorten työhönvalmennus ja työpajat mahdollisesti siirtyvät nuorisopalveluista työllisyyspalvelujen alaisuuteen. Samalla valmistellaan uusia toimenpiteitä vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymisen tueksi.

Lisäksi valmistellaan kumppanuusmalli TE-toimiston kanssa monialaista tukea työllistymiseensä tarvitsevien palvelurakenteen uudistamiseksi (ns. monialainen työelämäpalvelu).

Edelleen hakeudutaan hallitusohjelmassa viitattuun työllisyyspalvelujen kuntakokeiluun tai -kokeiluihin, joiden yhteydessä hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä kehitetään ja kuntien roolia työllisyyspalvelujen järjestäjänä vahvistetaan.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä edellytetään kuntoututtavan työtoiminnan järjestämistä vähintään 1 200 työmarkkinatukilistoilla olevan lahtelaisen aktivoimiseksi. Aktivointijakson tulee kestää keskimäärin yhdeksän kuukautta henkeä kohden.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	183 €	170 €	170 €
Henkilöstö:			
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	22,1	11,3	10,0

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Yleisen taloustilanteen piristyminen on parantanut kokonaistilannetta, mutta keskeinen haaste Lahdessa on työttömyysjaksojen pitkä kesto sekä työttömyyden epäedullinen rakenne. Erityisesti nuorten työttömyys on jäänyt korkealle tasolle viime vuosien positiivisesta kehityksestä huolimatta.

Niin työnhakijoille kuin työnantajille suunnattujen tukipalvelujen yhteensovittamisessa on edelleen haasteita, joten työllisyystoimien työnjaon selkeyttäminen viranomaisten kesken on tärkeää.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupungin työllisyystoimia kohdistetaan ensisijaisesti nuoris-, pitkäaikais- ja rakennetyöttömyyden ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Etusijalla ovat nuorisotakuun toimenpiteet sekä pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen aiempaa systemaattisemmassa ja pitkäjänteisemmässä yhteistyössä TE-hallinnon, Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän, koulutusorganisaatioiden, elinkeinoelämän sekä välityömarkkinoilla toimivien tahojen kanssa.

Erityisesti tiivistetään Ohjaamo Lahti ja Vauhdittamo-verkostojen yhteistä tekemistä, elinkeinoelämäyhteistyötä ja uusia pilottikokeiluja, joissa panostetaan työnhakijoille tarjottaviin moniammatillisiin palvelupaketteihin, koulutuksiin ja henkilökohtaiseen valmennukseen. Samalla huomioidaan myös työnantajakohtaiset rekrytointitarpeet sekä niihin työhönvalmennuksen kautta tarjottava toiminnallinen ja taloudellinen tuki.

Kaupungin omien toimintojen lisäksi (mm. työpajat ja valmennus) työllisyysvaroilla rahoitetaan useiden eri toimijoiden työllisyys- ja kehityshankkeita (mm. hankerahoitus ja Lahti-lisät) sikäli kuin ne vastaavat kaupungin strategiasta johdettuihin tavoitteisiin. Monen toimijan mallilla pyritään ylläpitämään kattavaa ja kehittyvää työllisyydenhoidon palveluvalikoimaa lahtelaisten työnhakijoiden ja elinkeinoelämän tarpeisiin.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastuualue

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	4 053 570	3 139 900	3 728 500	4 058 400	4 106 200
Tulot	3 414 046	2 268 000	1 595 500	1 625 400	1 655 600
Toimintakate	639 524	871 900	2 133 000	2 433 000	2 450 600

Toiminnan kuvaus

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualueen päätöksentekolinjat toimivat osallisuuden ja hyvinvoinnin jaosto sekä aluejohtokunta. Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen tehtävänä on johtaa ja koordinoita hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa poikkihallinnollisesti sekä yhteensovittaa toimia muiden toimijoiden kanssa. Osallisuus ja hyvinvointipalvelut vastaa sosiaali- ja terveystieteiden edunvalvonnasta ja ohjauksesta sekä sidosryhmäsuhteista, maahanmuuttotyöstä ja järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä osallisuus ja hyvinvointipalvelujen osalta. Vastuualueen tehtävänä on kaupunkitasoisesti kehittää edelleen Palvelutori-konseptia.

Vastuualue koostuu seuraavista toimintayksiköistä:

- Osallisuus ja hyvinvointi, sisältää osallisuus ja hyvinvointipalvelut, aluejohtokunnan ja Takataskun
- Palvelutori, sisältää mm. Lahti-Pisteen
- Maahanmuuttotyö, sisältää kotouttamisen ja alueellisen integraatiopalvelupisteen

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) kustannusten kasvun hillitseminen edellyttää osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen tehokasta toteuttamista kuntalaisten arkiympäristössä sekä hyvin toimivia, kustannustehokkaita palveluketjuja kaupungin ja hyvinvointiyhtymän välillä.

Maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä valtionkorvauksia saadaan edelleen. Pakolaistaustaisten oleskeluluvan saaneiden henkilöiden määrä ja luvan saannin ajankohta vaikuttavat tulojen määrään.

Osallisuus ja hyvinvointipalvelujen vastuualue vastaa ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman laadinnasta ja toteuttamisesta vuonna 2020. Toimintaohjelman laatimisesta vastaa hyvinvointijohtajan johdolla ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori, joka aloittaa uudessa kaupunkitasoisessa tehtävässä alkuvuodesta 2020. Ehkäisevän päihdetyön toimiin määrittelee ohjelman tavoitteet tietopohjaisen tilannekuvan perusteella. Toimintaohjelman toimenpiteet suunnitellaan tarvelähtöisesti ja niille määritellään seurantamittarit. Toimintaohjelman toteuttamisesta ja tuloksista tuodaan seurantaraportti valtuustolle vuosittain, ensimmäisen kerran vuonna 2021. Ohjelmaa tarkastellaan kerran valtuustokaudessa osana strategia työtä.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin poikkihallinnollisen ja monialaisen yhteistyön lujittaminen, eri ammattiryhmien osaamisen vahvistaminen sekä osallisuutta ja hyvinvointia edistävän yhteistyön ja toimintaympäristön luominen ovat toiminnan keskiössä – tavoitteena yksi yhteinen kaupunki. Kaupungin tavoitteena on luoda edellytyksiä yhteistyöhön järjestöjen, yritysten

ja yhteisöjen kanssa ja mahdollistaa asukaslähtöinen toiminta.

Toiminnan painopistealueet

Kehitämme joustavasti kokeilemalla palvelujen asiakaslähtöisyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä

- Palvelutorin kaupunkitasoinen kehittäminen ja toisen vaiheen käynnistäminen
 - Uusien toimintatapojen ja osallistavan toimintakulttuurin kehittäminen, monipuolisten vuorovaikutuskeinojen ylläpitäminen ja laajentaminen.
 - Kaupunkitasoisen yhdistys- ja yhteisökoordinoinnin sekä asukasaktiivisuuden vahvistaminen (Lahti-luotsin aloittaminen Palvelutorilla).
- 3. ja 4. sektorin ja yritysten roolin vahvistaminen kaupungin kehittämisessä ja kaupunkilaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi
 - Jäämistöjen ja avustusten kohdentaminen hyvinvointia ja osallisuutta edistävään toimintaan.
- Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaatio
 - Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman laadinta vuonna 2020.
 - Kaupunkitasoinen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori aloittaa tehtävässään.
- Hyvinvointiyhtymän kanssa tehtävä yhteistyö
 - Palvelujen asiakaslähtöisyyden, saavutettavuuden ja esteettömyyden selkeyttäminen ja kehittäminen yhteistyössä hyvinvointiyhtymän ja Päijät-Hämeen kuntien kanssa.
 - Hyvinvointiyhtymältä edellytetään palvelusopimuksen mukaisia toimenpiteitä ja seurataan mm. palvelurakenteen uudistamista, kustannustehokkuutta ja integraation vahvistamista. Hyvinvointiyhtymän kanssa jatketaan yhdyspintojen selkeyttämistä. Talouden ja toimintojen raportointia parannetaan myös omistajan näkökulma huomioiden.
 - Maakunnalliseen hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön valmisteluun osallistuminen.
 - Kuntouttavan työtoiminnan osalta hyvinvointiyhtymältä edellytetään voimallista panosta tosiasiallisesti aktiivisissa olevien lahtelaisten asiakasmäärän merkittävään kasvattamiseen vuoden 2019 tasoon verrattuna. Paikkoja tulee tarjota laajasti sekä hyvinvointiyhtymän että kaupungin ja kaupunkikonsernin eri organisaatioissa.
- Maahanmuuttotyön kehittäminen ja koordinaatio
 - Kehitetään edelleen Päijät-Hämeen kattavaa kotouttamisen ja maahanmuuttotyön palvelukokonaisuutta.
 - Alueellisen integraatiopalvelupisteen (Alipi) siirtyminen palvelutorille.
- Osallistuva budjetointi
 - Pilotoidaan osallistuvan budjetoinnin toimintamallia.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	34 €	26 €	31 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,03		4,05
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	19,9	18,7	18,0

Tarkastustoimi

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	329 070	388 500	405 800	412 300	418 500
Tulot	0	0	0	0	0
Toimintakate	329 070	388 500	405 800	412 300	418 500

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta ja sen alaisuudessa toimiva tarkastustoimisto sekä tilintarkastaja. Niiden toiminta on kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumatonta, mikä on huomioitu myös uudessa kuntalaissa (410/2015). Sen mukaan tarkastuslautakunta valmistelelee kaupunginhallitukselle esityksen tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Kaupunginhallitus voi poiketa tarkastuslautakunnan esityksistä vain kaupungin hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä. Uuden kuntalain mukaan tarkastuslautakunta valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Kuntalain 147 §:n siirtymäsäännöksen mukaan säännöstä sovelletaan vuonna 2017 valittavan valtuuston toimikauden alusta lukien.

Toiminnan painopistealueet

Tarkastuslautakunnan toiminta perustuu kuntalakiin, Lahden kaupungin hallintosääntöön ja sen ulkoista tarkastusta koskeviin erillisääntöihin. Tarkastuslautakunta antaa vuosittain arviointikertomuksen, jossa arvioidaan valtuuston asettamien

toiminnallisten tavoitteiden toteutumista sekä hallinnon toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Lautakunta voi tarvittaessa antaa erillisraportteja yksittäisistä asioista. Valtuustokauden aikana käydään läpi kaikkien toimialojen ja yksiköiden keskeisimmät toiminnot.

Tarkastuslautakunnan on myös huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Tarkastuslautakunta tekee esityksen tilintarkastajan valinnasta ja tytäryhteisöjen tilintarkastajien nimeämisestä. Kuntalain 122 §:n mukaan kunnan tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.

Tilintarkastajan tehtävänä on tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Tilintarkastajan arvioitu työpanos lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamiseksi on 50–60 päivää vuodessa. Päivien määrässä on huomioitu hyvinvointiyhtymän toiminnan aloittaminen vuoden 2017 alussa.

Tarkastuslautakunta jatkaa yhteistyötä suurten kaupunkien tarkastuslautakuntien kanssa.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	tavoite 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	3 €	3 €	3 €

Määrärahavaraus

Ostot hyvinvointiyhtymästä

Sitova määräraha

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	368 971 680	392 500 000	392 900 000	396 829 000	400 797 300
Tulot	0	0	0	0	0
Toimintakate	368 971 680	392 500 000	392 900 000	396 829 000	400 797 300

Sosiaali- ja terveystalvet järjestää ja tuottaa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Määrärahavarauxella ostettavat palvelut sisältävät sosiaali- ja perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon.

Hyvinvointiyhtymän omistajaohjauksessa kiinnitetään kulupai-
neiden hallitsemiseksi erityistä huomiota perusterveydenhuol-
lon ja perheiden ennalta ehkäisevien palvelujen saatavuuteen
sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kehittämissoh-
jelman toteuttamiseen.

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

Ei valtuustoon nähden sitova

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	1 006 787	0	0	0	0
Tulot	5 687 146	4 313 000	3 120 000	3 120 000	3 120 000
Toimintakate	4 680 359	4 313 000	3 120 000	3 120 000	3 120 000

Toiminnan kuvaus

Tehtäväalueelle on budjetoitu meno- ja tuloarviot käyttöomai-
suuden myyntivoittoihin ja -tappioihin (ei KV sitova).

Lahden Tilakeskus

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä) ilman käyttöomaisuuden myyntivoittoja ja -tappioita

TULOSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	62 298 396	65 613 600	67 718 800	70 144 200	72 670 600
Valmistus omaan käyttöön	896 428	600 000	600 000	600 000	600 000
Liiketoiminnan muut tuotot	355 497	550 000	550 000	550 000	550 000
Materiaalit ja palvelut	21 622 920	24 176 400	24 313 500	24 869 300	25 328 600
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	7 671 894	9 645 000	9 723 400	10 101 100	10 417 400
Palvelujen ostot	13 951 025	14 531 400	14 590 100	14 768 200	14 911 200
Henkilöstökulut	2 546 197	2 956 000	2 720 400	2 622 600	2 661 500
Poistot ja arvonalentumiset	24 652 217	22 950 000	22 650 000	24 350 000	26 350 000
Suunnitelman mukaiset poistot	24 652 217	22 950 000	22 650 000	24 350 000	26 350 000
Liiketoiminnan muut kulut	12 884 285	13 104 000	14 607 200	14 476 300	14 150 500
Liikelylijäämä (alijäämä)	1 844 703	3 577 200	4 577 700	4 976 000	5 330 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 976 104	-4 001 000	-4 151 000	-4 551 000	-4 901 000
Muut rahoitustuotot	397	0	0	0	0
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	2 963 792	4 000 000	4 150 000	4 550 000	4 900 000
Muut rahoituskulut	12 709	1 000	1 000	1 000	1 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-1 131 401	-423 800	426 700	425 000	429 000
Poistoeron lisäys tai vähennys	82 076	82 000	82 000	82 000	82 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 049 325	-341 800	508 700	507 000	511 000
Käyttöomaisuuden myynti (ei sitova)	-283 704	500 000	500 000	500 000	500 000
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-765 621	-841 800	8 700	7 000	11 000

RAHOITUSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta	23 804 520	22 026 200	22 576 700	24 275 000	26 279 000
Liikelyli-/alijäämä	1 844 703	3 577 200	4 577 700	4 976 000	5 330 000
Poistot ja arvonalentumiset	24 652 217	22 950 000	22 650 000	24 350 000	26 350 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 976 104	-4 001 000	-4 151 000	-4 551 000	-4 901 000
Tulorahoituksen korjauserät	283 704	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Investointien rahavirta	-39 846 057	-50 529 000	-57 198 000	-63 770 000	-57 062 000
Investointimenot	-48 576 172	-52 929 000	-59 338 000	-65 850 000	-58 668 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	243 185	900 000	640 000	580 000	106 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	8 486 929	1 500 000	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-16 041 537	-28 502 800	-34 621 300	-39 495 000	-30 783 000
Rahoituksen rahavirta					
Lainakannan muutokset	12 493 680	28 006 500	34 621 300	39 495 000	30 783 000
Pitkäaikaisten lainojen muutokset	12 800 000	28 006 500	34 621 300	39 495 000	30 783 000
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	-306 320	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 547 858	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	16 041 537	28 006 500	34 621 300	39 495 000	30 783 000
Rahavarojen muutos	0	-496 300	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Lahden Tilakeskuksen päätöksentekoolimenä toimii konserni ja tilajaosto. Taseyksikön tehtävänä on huolehtia kaupungin omistamasta toimitilakannasta, sen teknisestä kunnosta ja arvosta, tuottavuudesta, tehokkaasta käytöstä ja kehittämisestä sekä asiakaslähtöisesti järjestää kaupunkiorganisaatiolle sen palvelutuotannon tarpeisiin käytettävyydeltään tarkoitukseen mukaiset toimitilat ja niihin sovitut kiinteistöpalvelut.

Kaupungin konsernitasoisen omistajapolitiikan ja -ohjauksen toteutuminen edellyttää valmistelutehtäviä, joista tilahallinnon osalta vastaa tilakeskuksen johto.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Toimitiloihin liittyvät palvelutarpeet johdetaan kaupungin strategisista linjauksista palvelualueille asetettävien tavoitteiden kautta. Keskeistä tässä on kaupungin kehittyvä palveluohjelma ja palveluverkkorakenne ja näiden mukanaan tuomat vaatimukset toimitilakannan käytön tehostamiselle. Kasvaneiden investointitarpeiden vastapainoksi tarvitaan kaupungin taloudenhallintaan liittyviä tehostamisponnisteluja sekä palvelualueiden ja toimintayksiköiden välisen yhteistoiminnan kehittämistä.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä on laatinut esityksen palveluverkkosuunnitelmasta, jonka toteutuminen vähentää yhtymän tilatarpeita Lahdessa. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä päättää palveluverkkosuunnitelmansa mukaisesti tarvitsemistaan tiloista, tilainvestoinneista ja investointien rahoituksesta, esim. Nastolan terveysasema.

Kaupungin talouteen ja muihinkin resurssiin kohdistuva investointipaine jatkuu korkeana. Investointeja joudutaan rytmittämään pidemmälle aikajanalle kuin mihin toimitiloihin kohdistuvat toiminnalliset tarpeet ja rakennusten tekninen kunto antaisivat aiheita.

Vuonna 2020 valmistuvat Launeen monitoimitalo ja Laaksokadun uusi päiväkotitoimitalo. Vuonna 2021 valmistuvat suunnitelman mukaan Rakokiven monitoimitalo ja Kivimaan koulun laajennus uusine liikuntatiloineen.

Tilakeskuksen tulosta rasittavan sisäisen koron alhaisena pitämiseksi on edelleen olemassa tarve. Tilakeskuksen tulokseen vaikuttava sisäinen korkokustannus on arvioitu vuodelle 2020 ja taloussuunnitelmavuosille 1,3 prosentin mukaan. Korkokulun madaltamisella on voitu kompensoida kasvavaa kustannustason nousua ja pitkäaikaisten väistötilaratkaisujen kuluja.

Toiminnan painopistealueet

Toimitilahallinnon toimintaan kuuluvat keskeisesti omaisuudenhoitajan ja palveluntuottajan roolit. Investoinnit toimitilakantaan ovat taloudellisesti pitkäaikaisvaikutteisia. Investointeja tehdään vain kaupungin toiminnan ja vetovoiman kannalta välttämättömään tarpeeseen pyrkien toimitiloista aiheutuvien pääomakulujen ja käyttötalouskustannusten optimointiin. Investointiohjelman rinnalla rakennuskannan kunnossapito-ohjelmaan panostetaan jatkuvasti sen kattavuuden ja laajuuden parantamiseksi. Tässä on kyse koko rakennuskannan vastuullisesta ylläpidosta ja em. ohjelmien paremmasta yhteensovittamisesta ja tiedon välittämisestä niiden kesken. Kiinteistötkannan salkutuksessa E-salkun eli imagorakennusten osalta vuokratulorahoituksella ei pystytä kattamaan tarvittavaa kunnossapitoa tai investointeja. E-salkun kohteille tehdään usealle vuodelle ajoittuva kunnostusohjelma välttämättömille ja kiireellisille korjaustoimenpiteille.

Palveluverkkosuunnittelun ja toimitilakannan luokittelutyön (salkutus) pohjalta johdetaan esitykset tilakannan rakennetta parantaviksi toimenpiteiksi.

Tilakeskuksen toiminnan yhtenä tärkeänä painopisteenä kaikessa toiminnassaan on energiatehokkuus- ja ympäristötaivoitteisiin pääseminen sekä näiden asioiden jatkuva kehittäminen toiminnassamme. Lisäksi rakennushankkeissa ja olemassa olevissa kiinteistöissä huomioidaan mahdollisuuksien mukaan entistä paremmin toimipisteiden olosuhteiden kehittäminen työmatkaliikuntaa tukevaksi.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutus

Tilajohtamista kehitetään uudella tilankäytön johtamisen toimintamallilla, jolla luodaan edellytyksiä aiempaa monipuolisempaan ja tuottavampaan rakennetun omaisuuden hyödyntämiseen. Tulevissa monitoimitaloissa pyritään tilajohtamisen ja apuna olevien tietojärjestelmien avulla nostamaan ja seuraamaan entistä paremmin tilojen käyttöastetta.

Kaupungin palvelutoiminnassa tilankäyttöä määrätietoisesti keskittämällä ja tehostamalla (ts vähentämällä) mahdollistetaan tarpeettomaksi käyvistä tilakannasta luopumista rakennuksia realisoiden ja tarvittaessa purkaen. Kaupungin omasta käytöstä poistettavia tiloja tarjotaan yksityisille palveluntuottajille ostettavaksi tai toissijaisesti vuokrattaviksi. Tällä tavoin kaupungin rakennusomaisuuteen sitoutunutta pääomaa voidaan vapauttaa muuhun käyttöön, kohdistaa käyttötalousmenoja tehokkaasti hyödynnettävään osaan tilakannasta sekä vapauttaa kaavoitettuja tontteja arvokkaampaan käyttöön.

Kaupungin taloustilanne edellyttää kaupungin taserahoitukseen perustuvien investointien priorisointia ja tarveharkinnan lisäämistä. Talonrakennuksen perusparannus- ja korvausinvestointien oikea-aikaisuutta ja sen arviointia parannetaan. Hankkeiden viivästyminen (siirrot tuonnemmaksi) aiheuttavat ylimääräisiä ja pitkäaikaisia väistötalokustannuksia ja ison osan tilojen sisäilmaongelmista. Rakennuskannan teknisistä ja palveluverkon toiminnallisista lähtökohdista johtuen tilakannan merkittävät uudistamistarpeet jatkuvat koko 2020-luvun ajan. Investointimenojen merkittävää kevennyttä on tästä johtuen mahdollista tavoitella vain hankkeita ulkoistamalla. Nämäkin ratkaisut, tilankäytön keskittämistä ja tehostamista lukuun ottamatta, eivät tuo kevennyksiä tilojen käytöstä koituihin vuokra- ja muihin käyttötalousmenoihin.

Kaupungin muiden elinvoimaisuutta tukevien investointien rahoittamiseksi pyritään löytämään vaihtoehtoisia ratkaisuja kaupungin velkaantumista kasvattavan taserahoituksen sijaan (kumppanuushankkeet, vuokraus, elinkaarimalli, kiinteistöleasing). Tuleva Renkomäen monitoimitalo toteutetaan elinkaarimallilla.

Henkilöstösuunnitelma

Lahden tilakeskuksen henkilötyövuodet ovat pysyneet samana vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vakiintuvan vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu talousarviovuonna 2019 täyttämättä olleesta tehtävästä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilakeskus	46	46	47	47	47
Muutos		0	1	0	0

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Liikevaihto/asukas	519 €	545 €	561 €
Kustannus/asukas	309 €	334 €	345 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,71		3,71
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	8,8	6,2	6,2
Vaikuttavuus:			
Asiakastytytyväisyyskyselyn tulos	3	3	3

Sivistyksen palvelualue

Tuloslaskelma sis. taseyksiköt	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatuotot	30 663 328	29 326 400	30 727 500	31 992 900	32 268 400
Myyntituotot	4 625 761	4 535 100	4 855 300	4 975 200	5 221 900
Maksutuotot	9 878 774	9 845 900	9 905 700	11 023 900	11 023 100
Tuet ja avustukset	14 684 952	13 661 700	14 609 700	14 631 500	14 652 100
Vuokratuotot	1 111 418	782 800	832 300	833 400	837 800
Muut toimintatuotot	362 423	500 900	524 500	528 900	533 500
Toimintakulut	247 021 959	259 061 600	269 131 900	273 295 800	278 241 500
Henkilöstökulut	121 057 894	126 687 700	129 519 200	131 498 200	133 335 900
Palvelujen ostot	41 696 400	43 365 600	45 171 800	45 001 200	44 933 300
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	6 527 953	6 091 400	6 917 200	6 584 200	6 636 800
Avustukset	27 464 972	28 998 400	30 803 400	30 815 500	30 825 700
Muut toimintakulut	50 274 740	53 918 500	56 720 300	59 396 700	62 509 800
Toimintakate	-216 358 631	-229 735 200	-238 404 400	-241 302 900	-245 973 100
Poistot ja arvonalentumiset	2 964 941	2 932 600	2 932 600	2 998 600	4 058 400
Tilikauden tulos	-219 337 416	-232 679 800	-241 349 000	-244 313 500	-250 043 500

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen palvelualue vastaa opetus-, kasvatus-, kulttuuri- ja liikuntapalvelujen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä niihin liittyvien asioiden suunnittelusta, valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta. Palvelualueen palveluilla edistetään kaupunkilaisten hyvinvointia, elämänhallintaa, oppimista ja osallisuutta sekä kaupunkiseudun vetovoimaisuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointityö on toimialan keskeinen painopistealue. Hyvinvointityössä kehitetään tukea tarvitsevien lasten kasvatus- ja opetusjärjestelyjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Sivistyksen palvelualueen päätöksenteko tapahtuu kahdessa lautakunnassa: Palvelualueen yhteiskustannusten, Lasten ja nuorten kasvun sekä Osaamisen ja tiedon vastuualueiden asioiden osalta sivistyslautakunnassa, Liikunnan ja kulttuurin vastuualueen asioiden osalta liikunta- ja kulttuurilautakunnassa. Lisäksi päätöksiä tehdään Wellamo-opiston johtokunnassa opiston toiminnan osalta.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutus

Päivitetyllä toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla 2019–2022 tavoitellaan tuottavuushyötyjä vuonna 2020 sivistyksen palvelualueella mm. alla kuvatuin toimenpitein. Tavoiteltavat käyttötalous- ja investointisäästöt sisältyvät talousarviolukuihin. Tasapaino-ohjelman toteutumista seurataan osana talousarvion seurantaa.

Tasapaino-ohjelmaan sisältyvää Palveluohjelman asiakasläh- töisyyttä edistetään palveluneuvontaa ja -ohjausta tehostamalla sekä parantamalla ja lisäämällä sähköisiä palveluja. Uusia sähköisiä palveluja on suunnitteilla seuraavasti: opiskelijoiden hakulomakkeet ja chat-palvelu, avustuskäytännöt, tilavaraukset, tilojen käyttöoikeudet sekä osin Wellamo-opiston laskutus. Hyvinvointiyhtymän kanssa valmistellaan sosiaali- ja terveystoimen ja sivistyksen palvelualueen yhteistyönä perhekeskumallia. Perhekeskumallilla tuetaan perheiden, nuorten ja lasten sosiaalipalvelujen saatavuutta ja vastataan kasvaneeseen kysyntään.

Palvelualueen asiakaspalvelu- ja neuvontapalveluista osa keskitetään Palvelutorille. Asiakaspalvelun keskittäminen tukee saatavuutta ja sillä tavoitellaan jatkossa 2–3 henkilötyövuoden vähenemistä. Asiakaspalvelun saatavuutta parannetaan myös lisäämällä kirjastojen roolia palveluneuvonnan ja -oh-

jauksen lähipalveluna sekä Museokioski-konseptin hyödyntämisellä kuntalaisten tiedotuskanavana ja kohtaamispaikkana. Ikäihmisten tietoteknistä osaamista tuetaan kiertävän palveluneuvojan toiminnalla, joka antaa valmiudet mm. kaupungin sähköisten palvelujen käytölle.

Resurssien osalta panostetaan henkilöstön työhyvinvointia tukeviin toimiin sairauspoissaolojen vähentämiseksi 1,1 päivällä jo vuonna 2019 (2017: 13,9 päivää / 2019: 12,8 päivää). Sijaisten käyttöä rajoitetaan ja vähennetään palvelualueen palveluyksiköissä. Rajoitus ei koske opettajien sijaisuuksia.

Yksityisen varhaiskasvatuksen osuus kasvaa valtuuston linjauksen mukaisesti tuottaen säästöä investointikustannuksiin. Ulkoliikuntapaikkojen palveluverkkosuunnitelma uudistetaan yhdessä kaupunkiympäristön palvelualueen kanssa. Tilankäyttö tehostuu investointiohjelman toteutuksen mukaisesti, mutta tehostamisen taloudelliset hyödyt näkyvät vasta taloussuunnitelmakauden jälkeen.

Perusopetuksen oppilasruokailutoimintaan liittyvien tarvikehankintojen suorittaminen siirretään kaupungin omaksi toiminnaksi, jolloin vältytään ostopalveluun lisättävältä arvonlisäverolta. Tuotteistusosaamista ja tietoisuutta taloudesta lisätään.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Palvelualueen tavoite on pyrkiä ylläpitämään tulevaisuuteen suuntaavaa ja kehittämismyönteistä yhteisen tekemisen ilmiä.

Mittavat investointitarpeet jatkuvat edelleen päiväkotij- ja koulurakentamisessa. Niillä on merkittävä vaikutus vuokratuluihin, joiden nousua pyritään hillitsemään palveluverkon ja tilankäytön tehostamisella. Lasten ja nuorten kasvun vastuualueen palveluverkkosuunnitelmassa linjataan suuntaviivoja kehittämistoimenpiteille.

Vuosina 2020–2023 sivistyspalvelujen käyttöön valmistuu useita uusia ja peruskorjattuja koulurakennuksia ja työskentely väistötiloissa vähenee merkittävästi.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston toiminnan vahvistuminen Lahdessa avaa uusia mahdollisuuksia korkeakoulu yhteistyöhön. Strategian kärkihankkeista sivistyspalvelut tekee toimipiteitä erityisesti elinvoimaa tukevien Lahti Opiskelukaupunki ja Yrittäjien Lahti sekä yhteisöllisyyttä tukevan Lasten ja nuorten hyvinvointi kärkihankkeiden sisältöön. Myös Luonnollisesti liikkeessä ja Palvelutori -kärkihankkeita edistetään sivistyspalvelujen ja muiden palvelualueiden yhteistyönä. Euroopan Ympäristöpääkaupunki 2021 -vuoteen valmistaudutaan sivistyspalvelujen palveluyksiköissä.

Henkilöstösuunnitelma

Sivistyksen palvelualueen henkilötyövuodet ovat kasvaneet vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat edelleen talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vakiintuvan vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu kuraattori- ja psykologipalvelujen resurssien lisäämisestä, perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämisestä ja oppilasmäärän kasvusta sekä talousarviovuonna 2019 täyttämättä olleista tehtävistä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2018	TA+LTA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Palvelualueen yhteiskustannukset	16	20	22	22	22
Muutos		4	2	0	0
Lasten ja nuorten kasvu vastuualue	1 995	1 998	2 048	2 048	2 047
Muutos		3	50	0	-1
Lasten ja nuorten kasvun yhteiset	50	51	65	60	59
Muutos		1	14	-5	-1
Varhaiskasvatuspalvelut	926	920	933	938	938
Muutos		-6	13	5	0
Perusopetuspalvelut	929	937	961	961	961
Muutos		8	24	0	0
Nuorisopalvelut	90	90	89	89	89
Muutos		0	-1	0	0
Osaaminen ja tieto vastuualue	228	228	226	226	226
Muutos		0	-2	0	0
Osaamisen ja tiedon yhteiset	11	11	0	0	0
Muutos		0	-11	0	0
Lukiokoulutuspalvelut	128	128	132	132	132
Muutos		0	4	0	0
Kirjasto- ja tietopalvelut	89	89	94	94	94
Muutos		0	5	0	0
Wellamo-opisto	104	101	101	101	101
Muutos		-3	0	0	0
Liikunta ja kulttuuri vastuualue	67	67	72	72	72
Muutos		0	5	0	0
Kulttuuripalvelut	5	5	5	5	5
Muutos		0	0	0	0
Liikuntapalvelut	62	62	67	67	67
Muutos		0	5	0	0
Kaupunginmuseo	42	42	48	48	48
Muutos		0	6	0	0
Lahden kaupunginorkesteri	75	75	83	83	83
Muutos		0	8	0	0
Lahden kaupunginteatteri	108	113	116	116	116
Muutos		5	3	0	0
Sivistyksen palvelualue	2 635	2 644	2 716	2 716	2 715
Muutos		9	72	0	-1

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	2 730 945	1 889 700	2 197 700	2 111 400	2 115 600
Tulot	1 766 409	1 076 400	1 090 400	1 104 600	1 118 900
Toimintakate	964 536	813 300	1 107 300	1 006 800	996 700

Toiminnan kuvaus

Sivistyksen palvelualueetta johtaa sivistysjohtaja ja palvelualueen hallinnolliset tukipalvelut hoidetaan organisaatiouudistuksen mukaisesti konsernipalveluista. Palvelualueen yhteiskustannuksissa toimii seudullinen kehittämissyksikkö, jonka vastuulla on maakunnan sivistyspalvelutuotannon kehittämisen koordinointi ja kuntien sivistystoimijoiden yhteistyön ylläpitäminen. Sivistyspalvelujen seudullisella kehittämissuunnitelmalla tähdätään Päijät-Hämeen alueen kilpailuaseman vahvistamiseen suhteessa muihin alueisiin.

Toiminnan painopistealueet

Vuoden 2020 aikana seudullisissa toimijaverkostoissa kehitetään Päijät-Hämeen alueen tutoropettaja-toimintaa, parannetaan varhaiskasvatuksen psykososiaalisia oppimisympäristöjä ja toteutetaan opetus- ja kasvatusyksiköiden esimiehille täydennyskoulutusta. Lisäksi osallistutaan kansalliseen #paras-koulu-hankkeeseen, jonka tekoja ja ideoita hyödynnetään kansallisessa peruskoulun kehittämistyössä. Vuosiluokkien 1-2

A1-kieltä opettavien opettajien täydennyskoulutusta jatketaan sekä kieltenopettaja-tutoreiden täydennyskoulutus toteutetaan. Vuoden 2020 alusta alkaen toteutetaan yhdessä LAMK:in ja Väestöliiton kanssa hanke seksuaalirikosten torjumiseksi siten, että varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstöllä on tiedollista osaamista, toimivat käytännöt ja menetelmällisiä työkaluja toteuttaa turvataitokasvatusta ja ennaltaehkäistä lasten ja nuorten kokemaa seksuaalista väkivaltaa. Maakunnallinen varhaiskasvatuksen arviointikysely toteutetaan vuoden 2020 alussa.

Yhteistyötä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän kanssa jatketaan LAPE-hankkeen aikana syntyneissä yhteistyörakenteissa.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	23 €	16 €	18 €
Kustannus/asukas (netto, €)	8 €	7 €	9 €
Henkilöstö:			
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	7,8	19,2	7,8

Lasten ja nuorten kasvu vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	170 808 213	181 407 900	186 420 400	189 884 500	193 661 800
Tulot	9 891 902	9 223 400	9 726 500	9 868 700	10 012 600
Toimintakate	160 916 311	172 184 500	176 693 900	180 015 800	183 649 200

Toiminnan kuvaus

Lasten ja nuorten kasvun vastuualue sisältää varhaiskasvatustalouden, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen palveluyksiköiden toiminnan sekä yhteiset palvelut yksikön käyttömene-
not. Vastuualueen yhteinen palvelutuotanto lisää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia.

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat hyvinvointityön edistäminen kaupunkitasolla sekä palveluyksiköiden yhteisten prosessien ja alueellisen yhteistyön kehittäminen ja koordinoiminen. Lasten ja nuorten kasvu -vastuualueen toimijoiden yhteistyö toteutuu ydinprosessien mukaisesti. Ydinprosessit ovat:

1. Hyvä oppiminen ja kasvu
2. Osallisuus ja yhteisöllisyys
3. Hyvinvointi ja turvallisuus

Varhaiskasvatustalouden toiminta-ajatuksena on tarjota lahtelaisille lapsiperheille laadukasta varhaiskasvatusta ja esiopetusta perheiden tarpeita vastaavasti.

Perusopetuspalvelut huolehtii kaupungin perusopetuksesta sekä osaltaan esiopetuksesta ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnasta hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti.

Nuorisopalvelut edistää nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tuella ja toiminnalla.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2020 toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä keskitytään Lahden kaupungin strategian kärkihankkeiden tavoitteiden toteuttamiseen, erityisesti Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kärkihankkeeseen.

Vuonna 2018 hyväksytty lasten ja nuorten kasvun palveluverkkosuunnitelma sisältää palveluverkkoon ja toimintoihin liittyvät muutostarpeet eri palvelualueilla. Palveluverkkosuunnitelma ohjaa Sivistyksen palvelualueen ja Tilakeskuksen pitkän aikavälin suunnittelua ja yhteistyötä, muutokset huomioidaan talousarvioon sisältyvässä investointiohjelmassa sekä toimintayksikkökohtaisissa erillispäätöksissä (SivLa). Palveluverkkosuunnitelman ohella jatketaan aikaisemmin päätettyjen hallinnollisten yhdistymisten, palveluverkkomuutosten ja raken-
nushankkeiden toteutusta, suunnittelua ja työyhteisöjen tukiprosesseja. Taloussuunnittelukaudella valmistuu useita varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja nuorisopalvelujen uusia toimitiloja.

Alle kouluikäisten lasten määrän on arvioitu kasvavan palveluverkkosuunnitelman tarkastelujaksolla noin 200 lapsella. Perusopetuksen oppilasmäärän ennustetaan lisääntyvän vuonna 2020 noin 150 oppilaalla. Vuoden 2019 syksyn oppilasmäärä on 10 460 oppilasta ja vuoden 2020 ennakoitu oppilasmäärä noin 10 600 oppilasta.

Talousarviossa huomioidaan uudistetun talousohjelman vaikutukset ja toimenpiteet. Uusien ja peruskorjattujen päiväkotien, koulujen ja nuorisotilojen vuokratilakustannusten lisäksi, var-

haiskasvatuksen palvelukysynnän kasvu sekä perusopetuksen oppilasmäärän kasvu on huomioitu talousarvion laadinnassa ja sisällytetty talousarvioraamiin.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupungin strategian kärkihankkeet ohjaavat vastuualueen toiminnan kehittämistyötä yhdessä uudistetun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kanssa. Tavoitteet ja toimenpiteet huomioidaan palveluyksiköiden toiminnassa ja talousarvion käyttösuunnitelman toiminnallisissa tavoitteissa. Vuoden 2020 erillisinä kehittämiskohteina ovat Lahden malli -lasten ja nuorten harrastustakuun toteuttaminen sekä Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 -vuoteen valmistautuminen kaikkia toimintayksiköitä koskien.

Uudistettujen varhaiskasvatustalouden, varhaiskasvatustalouden, esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman huomioiminen ja toteuttaminen edellyttävät pitkäjänteistä ja vaikuttavaa kehittämistyötä ja toimintakulttuurin uudistumista. Vastuualueella huomioidaan uuden hallitusohjelman vaikutukset lasten ja nuorten palvelujen järjestämiseen. Hallitusohjelmaan kirjatut oppivelvollisuuden muutos, tasa-arvoisen vuorovanhemmuden tukeminen, esi- ja alkuopetuksen yhtenäinen toimintakokonaisuus sekä muutokset varhaiskasvatuksen ryhmäkoossa huomioidaan ja ennakoitaan talouden ja toiminnan suunnittelussa.

Lasten ja nuorten kasvun vastuualueella jatketaan alueellisen hyvinvointiyhteistyön kehittämistä yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän kanssa (perhekeskus-toimintamalli, alueellisen hyvinvointityön organisoiminen). Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, nuorisopalvelujen ja oppilashuollon toimijat yhdessä perhekeskusmallin kanssa muodostavat varhaisen, oikea-aikaisen ja yksilöllisen tuen lapsille, nuorille ja perheille. Alueelliset hyvinvointiryhmät varmistavat moniammatillisen yhteistyön toteutumisen alueellaan. Toimijoiden yhteistyö on suunnitelmallista, tavoitteellista ja vaikuttavaa.

Varhaiskasvatustalouden kysyntä:

Lakisääteinen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäminen on yhteydessä alle kouluikäisten lasten määrän kehitykseen sekä vanhempien tekemiin valintoihin.

Laissa säädetään subjektiivisesta oikeudesta saada päivähoidonpaikka neljän kuukauden sisällä hakemuksen jättämisestä tai kahden viikon sisällä hakemuksen jättämisestä, jos kyseessä on ennakoimaton opiskelun tai työn aloittaminen. Opiskelun tai työn perusteella vanhemmilla on myös oikeus iltä-, viikonloppu- tai vuorohoitopaikkaan. Varhaiskasvatustalouden määrää tarkasteltaessa reunaehtona on lakisääteisen veloitteen täyttyminen.

Varhaiskasvatustalouden kysyntään vaikuttaa lasten määrän kehityksen lisäksi vanhempien valinnat. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu, ja yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatustalouden palvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Varhaiskasvatukseen hakeutumiseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset sekä perheiden elämäntilanteisiin liittyvät tar-

peet ja arvot sekä hoitomuodoista perheelle aiheutuvat kustannukset. Esimerkiksi taloudellisella ja työllisyystilanteella on vaikutusta varhaiskasvatuksen kysyntään. Koko ikäluokka ei käytä varhaiskasvatuspalveluja, joten vanhempien valinnat ratkaisevat todellisen palvelujen tarpeen. Vanhempien valinnat vaikuttavat myös palvelurakenteeseen sekä siitä aiheutuviin kustannuksiin.

Valinnan mahdollisuuksina päiväkotien rinnalla tuodaan vaihtoehtoina esiin perhepäivähoito, päivähoidon kerhot, yksityinen varhaiskasvatus, kotihoito sekä seurakunnan ja järjestöjen tarjoamat palvelut.

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen maksujen alentamisella on pyritty varhaiskasvatuksen osallistumisasteen lisäämiseen ja sen on arvioitu lisäävän kysyntää myös Lahdessa, jonka strategiassa tavoitteena on varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli kolmevuotiaiden lasten määrän merkittävä kasvu.

Lahti osallistuu ajalla 1.8.2019–31.7.2020 viisivuotiaiden lasten maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluun ja kaupunginvaltuusto on aiemmin päättänyt subjektiivisen oikeuden palauttamisesta aiemman lain mukaiseksi. Lisäksi kaupunginvaltuusto on linjannut yksityisen varhaiskasvatuksen osuuden kasvun enintään noin 30 prosenttiin verrattuna julkiseen varhaiskasvatukseen.

Toimintaympäristön kehitys viittaa valtakunnallisen kehityksen mukaan syntyvyyden alenemiseen ja lisäksi alle kouluikäisten lasten määrään vaikuttaa myös lapsiperheiden muuttokehitys Lahteen. Toisaalta osallistumisasteen ennakoitu kasvu lisää kysyntää. Yksityisen varhaiskasvatuksen voimakas laajeneminen on tuonut vanhemmille lisää vaihtoehtoja.

Investointitarvetta ovat ylläpitäneet päiväkotien vanhenevat ja peruskorjausta tarvitsevat tilat sekä perhepäivähoitopaikkojen väheneminen. Palveluverkkosuunnitelmassa huomioidaan monitoimitaloperiaate, koulujen tilojen hyödyntäminen sekä yksityisen varhaiskasvatuksen laajeneminen. Samalla kun luovutaan käytöstä pois jäävistä yksiköistä, palveluverkkosuunnitelman mukaisesti peruskorjataan tai uudisrakennetaan palveluverkossa säilyviä yksiköitä.

Vuonna 2020 käytöstä jää pois Kerinkallion päiväkoti ja osa sen toiminnasta yhdistyy Mustikkamäen päiväkotiin, joka tulee toimimaan Lähteen päiväkodin nimellä Lähteen valmistuvassa monitoimitalossa. Onnelantien päiväkoti jää hallinnollisesti pois ja osa sen toiminnasta yhdistyy Humpulan valmistuvaan uuteen päiväkotiin ja osa läheiseen Villa Piiparin päiväkotiin. Metsäkankaan ja Riihelän päiväkotien esiopetusryhmät toimivat Kärpäsän ja Kasakkamäen koulujen yhteydessä olevissa tiloissa. Timonkadun päiväkoti toimii väistötiloissa Mukulan koulun läheisyydessä ja päiväkodin nimi muuttuu Mukulan päiväkodiksi. Osa päiväkodeista siirtyy väistötiloihin ja niiden peruskorjausta tai uudisrakennusta suunnitellaan. Varhaiskasvatuksen kysyntään vastaamiseksi varaudutaan tarvittaessa lisääryhmiin.

Perusopetuksessa jatketaan uuden opetussuunnitelman mukaisen toimintakulttuurin kehittämistyötä. Kehittäminen resursoidaan pääasiassa hankerahoituksin (OPM:n ja OPH:n kohdennetut valtionavustukset). Perusopetuksen toimintakulttuurin kehittäminen uuden opetussuunnitelman määrällällä tavalla liittyy tavoitteiltaan Lasten ja nuorten hyvinvointi –kärkihankkeeseen. Lahdessa kehittämistyö toteutetaan Upo-Lahti -hankekokonaisuutena. Hankkeen osa-alueita ovat johtaminen, uuden opetussuunnitelman mukainen toiminta, oppimisen tuen toteuttaminen sekä opetuksen digitalisaatio. Toi-

mintakauden 2019-2020 aikana tuetaan henkilöstön osaamisen kehittämistä erityisesti oppimisen digitalisaation edistämiseksi ja aloitetaan Open Badge –osaamismerkkien koulutukset. Strategian kärkihankkeiden mukaisesti vuoden 2020 aikana jatketaan LUT Junior University –toimintamallin kehittämistä yhdessä korkeakoulutoimijoiden kanssa sekä yrittäjyyskasvatuksen kehittämistä ja tiivistyvää yhteistyötä Niemen alueen toimijoiden kanssa.

Toiminnallisena muutoksena perusopetuksessa aloitettiin elokuussa 2019 ensimmäisen vieraan kielen opetus 1. luokalta alkaen. Vuoden 2020 aikana ja taloussuunnittelukaudella uudistetaan muu kieliohjelma em. muutos huomioiden. Muutokset koskevat 2. vieraan kielen ja niin sanottujen harvinaisten kielten opetusjärjestelyjä. Perusopetuksen tehtävään liittyen tavoitteena on, että jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle taataan jatkokoulutusmahdollisuus lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin.

Perusopetuksen järjestämiseen kohdentuu vuoden 2020 talousarviossa yhteensä 2,45 milj. euron menolisäykset vuoteen 2019 verrattuna. Vuoden 2020 talousarvioarvioissa on huomioitu oppilasmäärän muutos, henkilöstökustannusten kasvu ja vuokratkustannusten kasvu sekä oppimisen digitalisaation kehittäminen (0,5 milj. euroa). Oppilasmäärän kasvu merkitsee yhteensä 11 henkilötyövuoden lisäystä perusopetuksen henkilöstömitoitukseen. Aikaisemman talousohjelman purkaminen ja uuden talousohjelman toimenpiteet merkitsevät perusopetuksen järjestämiseen laskennallisesti 0,7 milj. euron taloudellista lisäresurssia vuoteen 2019 verrattuna. Lisäresurssi mahdollistaa koulujen taloudellisen tilanteen ja liikkumavaran tukemisen aikaisempien vuosien säästötoimenpiteiden jälkeen. Lisäresurssi kohdennetaan suoraan koulukohtaisiin budjetteihin ja oppilaskohtaiseen määrärahaan (oppimateriaalien ja -välineiden hankinta ja ajantasastaaminen, oppimisympäristöjen kehittäminen). Lisäksi varataan 1,0 milj. euroa perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen, toiminnan laadun varmistamiseen sekä opettajien ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen. Määrärahaa voidaan käyttää harkinnanvaraisesti ja koulukohtaisesti tilanteissa, joissa alueen oppilasmäärästä ei muodostu tarkoituksenmukaisia opetusryhmiä tai oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestäminen sitä edellyttävät.

Nuorisopalvelujen toiminnoissa ja palveluissa panostetaan erilaisiin nuorten työllisyys- ja tukitoimenpiteisiin sekä eriarvoistumista ehkäiseviin ja yhdenvertaisuutta tukeviin toimenpiteisiin.

Nuorten harraste- ja vapaa-ajantoiminnan lisääminen, koulunuorisotyö, alueellinen nuorisotyö, digitaalinen nuorisotyö ja maahanmuuttajanuorten palvelujen kehittäminen ovat myös edelleen kehittämiskohteina. Nuorten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kehitetään ottamalla nuoret mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä kehitetään ns. osallistavan budjetoinnin mallia eri yksiköissä.

Naumi-Isorannan leirikeskus antaa hyvät puitteet lisätä lahtelaisnuorten ja koululaisten mahdollisuuksia erilaisiin luontokemuksiin, elämyksiin ja yhteisöllisyyden kokemuksiin niin vapaa-ajalla kuin uudenlaisena koulujen oppimisympäristönä ympäri vuoden. Toimintaa kehitetään saadun palautteen ja kokemusten myötä. Syksyllä 2020 Launeella avataan uusi monitoimitalo, jossa myös nuorisopalvelut on yhtenä toimijana. Monitoimitalossa periaatteena on tilojen yhteiskäyttö ja tiivis yhteistyö talon muiden toimijoiden kanssa. Uutena palveluna aloitetaan myös ns. liikkuvan nuorisotilan toiminta, jolloin nuorisotyötä voidaan viedä myös alueille, jossa ei kaupungin tiloja

ja palveluja muutoin ole. Etenkin Nastolassa tähän on nähty suuri tarve.

Heikossa työmarkkina-asemassa ja elämäntilanteessa olevien nuorten tukena toimivat nuorten työpajat, etsivä ja jalkautuva nuorisotyö ja erilaiset muut nuorten tukipalvelut. Ohjaamo – palvelujen toimintaa kehitetään edelleen aktiivisesti monialaisena yhteistyönä yhdessä eri viranomaistahojen, koulutusorganisaatioiden sekä yritysten ja 3.sektorin kanssa.

Haasteena vuonna 2020 tulee olemaan peruskorjaustarpeessa olevien Sammonkatu 8 ja Joutjärven nuorisotalon väistötilojen ja toimintojen organisointi. Nuorisopalvelujen työ- ja toimintatiloista n. puolet sijaitsee näissä kiinteistöissä.

Tavoitteena on tarjota yli 1 000 nuorelle tukea ja työllisyyspalveluja. Osallistuja- ja asiakasmäärätavoite on 200 000.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Lasten ja nuorten kasvu			
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,03		4,05
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	15,5	27,1	15,5
Varhaiskasvatuspalvelut			
Talous:			
Kustannus/asukas	545 €	569 €	582 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,00		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	26,3	25,5	24,2
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4/5	4/5	4/5
Perusopetus			
Talous:			
Kustannus/asukas	805 €	849 €	872 €
Kustannus/oppilas	7 624 €	7 853 €	7 931 €
Opetuskustannus/oppilas	4 597 €	4 735 €	4 782 €
Opetuksen järjestämiskustannus/oppilas	3 027 €	3 118 €	3 149 €
Opetuskustannus/oppitunti	76 €	76 €	77 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,80		3,85
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	17,3	14,7	14,0
Oppituntia/perusopetuksen koko htv	591	591	591
Vaikuttavuus:			
Peruskoulun edellisenä keväänä suorittaneista			
ilman opiskelupaikkaa olevat	1,7 %	1,7 %	1,7 %
Oppivelvollisuuden suorittaneiden osuus ikäluokasta	98,30 %	98,30 %	98,30 %
Nuorisopalvelut			
Talous:			
Kustannus/asukas (brutto)	43 €	49 €	50 €
Kustannus/asukas (netto)	36 €	44 €	44 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,79		3,90
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	15,9	20,1	15,9
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,1	4,1	4,1

Valtakunnalliset tuottavuusmittarit	2018	tavoite 2019	tavoite 2020
Varhaiskasvatuspalvelut			
Päivä- ja perhepäivähoidon suorite- kustannus/lapsi			
Päiväkotihoido: €/lapsi	68 €	67 €	66 €
Perhepäivähoido: €/lapsi	85 €	84 €	83 €
Perusopetus:			
Yksikkökustannus brutto, €/oppilas	7 624 €	7 853 €	7 931 €

Osaaminen ja tieto vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	21 984 440	22 533 800	23 274 300	23 802 100	24 178 900
Tulot	650 711	745 500	755 200	765 000	775 000
Toimintakate	21 333 728	21 788 300	22 519 100	23 037 100	23 403 900

Toiminnan kuvaus

Osaaminen ja tieto -vastuualueeseen kuuluvat lukiokoulutus, kirjasto- ja tietopalvelut sekä Wellamo-opisto. Vastuualueen yhteiset toiminnot, lukiokoulutus sekä kirjasto- ja tietopalvelut ovat samaa sitovuustasoa. Wellamo-opisto nettoyksikkönä on omana sitovuustasonaan.

Vastuualueen toiminnalla pyritään edistämään erilaisia kansalaisvalmiuksia kuten tietoyhteiskunnan vaatimia kansalaistaitoja, monikulttuurisessa ympäristössä toimimisen ja elinikäisen oppimisen taitoja. Vastuualueen yksiköt toimivat myös maakunnallisina kehittäjinä omilla palvelualueillaan.

Kirjasto toimii yleisiä kirjastoja koskevan lain tavoitteiden mukaan ja edistää:

- väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin
- tiedon saatavuutta ja käyttöä
- lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa
- mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen
- aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta

Toimintaympäristö ja sen muutokset

LASTU-kirjastot (Lahti, Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä) toimivat seudullisena kirjastokimppana. Kokoelmat ovat seudullisessa yhteiskäytössä ja seutuvaraukset ja seutulainat edistävät kirjastoaineiston saatavuutta koko maakunnassa. LASTU-verkkokirjasto (lastu.finna.fi) on seudullinen verkkopalvelu kirjastoasiointiin ja digitaalisiin sisältöihin. Lahden kaupunginkirjasto toimii alueellista kehittämistehtävää hoitavana kirjastona toimialueenaan Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson ja Päijät-Hämeen kunnat. Nastolan kirjaston palveluja suunnitellaan asiakkaita osallistaen uuteen toimintaympäristöön Nastolan monitoimitalossa.

Lahden kaupungin lukiokoulutus järjestää toisen asteen koulutusta, jonka tavoitteena on monipuolisen jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen.

Vuonna 2016 voimaan astunut opetussuunnitelma määrittää opetuksen suunnan. Opetuksessa pyritään edistämään yksilöllistä oppimista ja kehittämään opiskelija-arviointia monipuolisempaan suuntaan sekä lisäämään opiskelijan vastuunottoa opiskelustaan. Uuden opetussuunnitelman perusteiden

mukaisesti laaditut paikalliset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön 1.8.2021 alkaen. Vuoden 2020 aikana rakennetaan uusien perusteiden mukainen opetussuunnitelma Lahden lukiokoulutukselle.

Toiminnan painopistealueet

Lahden kaupunginkirjasto edistää ja tukee kuntalaisen hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Tarjoamme sisältö-, media- ja asiakas- ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-aikaan.

Kirjastohenkilöstön osaamista asiakkaiden digitaalisten ohjauksen ja opastustehtäviin edistetään osana valtakunnallista yleisten kirjastojen digihanketta ja alueellista kehittämistoimintaa. Painopisteinä ovat myös yhteistyöverkoston ja kumppanuuksien sekä asiakaskokemuksen ja vuorovaikutuksen integrointi palveluprosesseihin sekä asiakasviestinnän näkyvyyden ja monimuotoisuuden lisääminen.

Lukio-opetuksen pedagogiikkaa kehitetään ja sähköisten oppimisympäristöjen käyttöä lisätään. Opettajien ja opiskelijoiden työelämä-tietämystä kasvatetaan Tunne työ-suunnitteleura -hankkeen toisessa vaiheessa. Opiskelijoiden liikkumismahdollisuuksia koulupäivän aikana parannetaan Liikkuva koulu -jatkohankkeessa.

Kannaksen ja Tiirismaan lukiot yhdistyvät yhdeksi lukioksi 1.8.2022 alkaen. Uusi lukio tulee sijaitsemaan nykyisen Kannaksen lukion (Kannaksenkatu 20) ja vieressä sijaitsevan Muotoiluinstituutin (Kannaksenkatu 22) tiloissa. Vuoden 2020 aikana jatketaan lukioiden yhdistymisprosessin vaatimia toimenpiteitä, mm. aloitetaan työ uuden yhtenäisen toimintakulttuurin luomiseksi tulevaan lukioon sekä jatketaan tilojen kalustosuunnittelua.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston toiminnan vahvistaminen Lahdessa avaa uusia mahdollisuuksia korkeakoulujen kanssa käytävälle yhteistyölle. Jo vakiintuneiden yhteistyöalueiden/-käytänteiden lisäksi pyritään yhteistyötä kehittämään mm. yrittäjyyskasvatuksen alueella. Yrittäjyyskasvatuksen yhteistyön vahvistamiseksi on palkattu koordinaattori, jonka vastuulla on yrittäjyyskasvatussuunnitelman laatiminen ja yhteyksien luominen sidosryhmien kanssa. Koordinaattori on perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yhteinen.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Kirjasto- ja tietopalvelut			
Talous:			
Kustannus/asukas	59 €	63 €	64 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,89		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	11,4	20,4	11,4
Vaikuttavuus:			
Asiakaskäynnit/asukas	8,6	9	9
Lukiokoulutus			
Talous:			
Kustannus/asukas	112 €	118 €	122 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,86		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	5,0	7,5	5,0
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,0	4,1	4,1

Osaaminen ja tieto, Wellamo-opisto

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	3 869 315	4 105 600	4 219 800	4 285 300	4 347 200
Tulot	1 376 253	1 424 900	1 443 400	1 462 200	1 481 200
Toimintakate	2 493 062	2 680 700	2 776 400	2 823 100	2 866 000

Toiminnan kuvaus

Wellamo-opisto tarjoaa mahdollisuuden paikalliseen vapaan sivistystyön lain mukaiseen opiskeluun. Opisto noudattaa elinikäisen oppimisen periaatteita ja tukee yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä sekä kykyä toimia yhteisössä. Taide- ja muotoilukoulu Taikan toiminta on osa opistoa.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Opiston toimialueena on Lahden lisäksi Asikkala, Hollola, Kärkölä, Myrskylä, Orimattila ja Padasjoki. Opiston Lahden toimintoja suunnitellaan parhaillaan osaksi Paavolan kampusta.

Toiminnan painopistealueet

Opistossa järjestetään toiminta-alueen asukkaiden tarpeisiin perustuvaa yleissivistävää koulutusta, joka antaa elämän eri vaiheissa tilaisuuden omaehtoiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen monipuolisesti eri aineissa. Opetusta annetaan taito- ja taideaineissa, kielissä, liikunnassa, tietotekniikassa ja yhteiskunnallisissa aineissa. Opisto tarjoaa mahdollisuuden taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opiskeluun riippuen ainealueesta. Opisto järjestää myös osallistavaa aktivointitoimintaa erilaisissa oppimisympäristöissä.

Vuoden 2020 talousarvio edellyttää kurssimaksujen nostamista asetetun tulostavoitteen saavuttamiseksi.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	32 €	34 €	35 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,88		3,88
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	10,4	14,8	10,4
Vaikuttavuus:			
Asiakastytyväisyyskyselyn tulokset		4,2	4,2

Liikunta ja kulttuuri vastuualue

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	28 633 042	29 126 600	30 963 800	31 526 200	32 412 600
Tulot	2 122 384	1 483 100	1 802 400	1 821 900	1 841 700
Toimintakate	26 510 658	27 643 500	29 161 400	29 704 300	30 570 900

Toiminnan kuvaus

Liikunnan ja kulttuurin vastualueen palveluyksiköt ovat liikuntapalvelut, kaupunginmuseo ja kulttuuripalvelut sekä ta-seyksikköinä toimivat kaupunginorkesteri ja kaupunginteatteri. Kulttuuripalvelut vastaa oman toimintansa ohella koko vastuualuetta palvelevista yhteisistä toiminnoista.

Talousarviossa samaa sitovuustasoa ovat liikunta- ja kulttuuripalvelujen määrärahat sisältäen teatterin ja orkesterin avustukset sekä Lahden konserttitalon sivistyspalvelujen vastuulla olevien tilojen kustannukset. Museo nettoyksikkönä on omana sitovuustasonaan.

Liikuntapalvelujen ydintehtävä on edistää lahtelaisten terveyttä ja hyvinvointia. Vastuualueella edistetään Lahden elinvoimaa, vetovoimaisuutta ja tunnettavuutta yksiköiden toiminnan kautta, hankkeiden avulla sekä tukemalla lahtelaisia liikunta- ja kulttuuritoimijoita eri tavoin

Vastuualueen keskeisinä tehtävinä ovat vastualueen prosessien vetovastuu, markkinointi- ja viestintäyhteistyö, liikunta-, kulttuuripolitiikka, 3. sektorin yhteistyö ja avustuspolitiikka sekä kansainvälisyysasiat.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Suunnitelmakaudella käyttötalouteen eniten vaikuttava tekijä tulee olemaan liikunta- ja kulttuuritilojen peruskorjaus- ja uudistuskokonaisuuden valmistuminen. Urheilukeskuksen Stadionin korjaushanke ja muu liikuntarakentaminen, mm. Kivi-maan uimahallin peruskorjaus lisää liikuntapalvelujen vuokra-menoja. Myös suunnitteilla oleva Ranta-Kartanon vesiliikunta-keskus vaikuttaa toteutuessaan viimeistään seuraavan suunnitelmakauden käyttötaloudenmenojen kasvattamistarpeisiin.

Vuoden 2020 talousarviossa Liikuntapalvelujen menoista n. 60 prosenttia kohdentuu tilojen vuokrakustannuksiin.

Liikuntapalvelujen tulokertymätavoitteet ovat aiemmin alentuneet lasten ja nuorten liikuntapaikkojen käyttövuorohintoja koskevien alentamispäätösten vaikutuksesta. Nettomenot/asukas ovat nousseet huolimatta siitä, että liikuntatilojen käyttöasteet ja tila- ja aluemyynti ovat kasvussa. Tulokertymätavoitetta nostetaan nyt aiemmasta tasosta selvästi. Edellä mainitut mahdolliset uudet liikuntapalvelujen ylläpidettäväksi tulevat liikuntapaikat kasvattavat liikunnan harrastamismäärä Lahdessa ja tila- ja aluemyyntiä edelleen.

Selvitetään lisätalousarviotarve yhteistyössä urheiluseurojen kanssa tehtävään vähävaraisten lasten ja nuorten liikunnan edistämiseen. Asia tulee tutkia yhdessä harrastetakuun toteuttamisen kanssa.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Liikuntapalvelut			
Talous:			
Kustannus/asukas	114 €	119 €	122 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,77		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	18,8	17,5	16,6
Kulttuuripalvelut			
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	4,02		4,02
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	1,8	0,0	1,0

Liikunta ja kulttuuri, Kaupunginmuseo

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	4 192 886	4 186 800	6 047 700	5 660 900	5 361 000
Tulot	471 205	200 000	202 600	1 253 200	1 207 900
Toimintakate	3 721 681	3 986 800	5 845 100	4 407 700	4 153 100

Toiminnan kuvaus

Lahden kaupunginmuseo vastaa maakuntamuseona ja alue-
taidemuseona toimialallaan Suomen museolaitoksen ja ope-
tus- kulttuuriministeriön alaisen Museoviraston tavoitteiden
toteutumisesta mm. tunnistamalla ja vaalimalla muuttuvaa
maakunnallista ja lahtelaista identiteettiä ja kulttuuria. Muse-
oiden palvelut ovat merkittävässä roolissa Lahteen suuntau-
tuvassa päivittäisessä kulttuurimatkailussa. Matkailu-funkti-
onsa ansiosta jatkuvasti saavutettavilla museopalveilla on
tutkittu merkittäviä aluetaloudellisia kokonais- ja kerrannais-
vaikutuksia.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Museoiden valtionapujärjestelmä (VOS) muuttuu vuoden
2020 alussa. Lahti on hakeutunut uuden valtionapujärjestel-
män piiriin alueellisen vastuumuseon tehtävien hoitajana.
OKM:n rahoituspäätös saadaan vuoden 2019 aikana. Rahoit-
uksen saaminen edellyttää museolta alueellisen toiminnan
suunnitelmaa ja OKM:n määrittelemien tehtävien vaatimia re-
sursseja. Tehtävien hoitamiseksi museon on perustettava
kolme uutta toimea ao. kolmelle tehtäväkokonaisuudelle.

OKM:n määrittelemät tehtävät ovat:

1. Alueellisen museotoiminnan edistämistehtävä
2. Kulttuuriympäristötehtävä ja
3. Alueellinen taidemuseotehtävä.

Rahoituksen varmistuttua lokakuussa 2019 museo on valmis
aloittamaan alueellisen vastuumuseon tehtävien hoidon vuo-
den 2020 alussa. Valtion rahoitus alueelliselle vastuumuse-
olle on tehtäväperusteisesta alueellisesta työstä 85 prosenttia
ja muilta osin 35 prosenttia.

Museoiden palvelut perustuvat asiakkaiden elämysten ja ko-
kemusten mahdollistamiseen liikunta- ja kulttuuri vastuualue-
en ydinprosessiajattelun mukaisesti. Lahden museot toteut-
taa näyttely- ja tapahtumaohjelman Radio- ja tv-museo Masto-
lassa ja Hiihtomuseossa vuonna 2020. Historiallinen museo
on peruskorjauksessa vuonna 2020, jonka jälkeen perusnäyt-
tely uudistetaan. Vuonna 2020 keskitytään sekä historiallisen
museon että uuden taide- ja muotoilumuseon LAD:in perusta-
miseen ja sisällöntuotantoon sekä historiallisen museon pe-
rusnäyttelyn visuaalisen ilmeen suunnitteluun. Uusi LAD Mals-
kissa avautuu yleisölle vuoden 2021 keväällä.

Toiminnan painopistealueet

Museovirasto lopettaa Musket -nimisen kokoelmaohjelman
tukemisen. Museon kokoelmaohjelma esineistöä ja taidetta
varten korvataan uudella ohjelmalla. Ohjelmalla hallitaan
90 000 esinettä ja taideteosta, 75 000 julistetta ja satojatu-
hansia valokuvia. Ohjelmaa tulevat käyttämään henkilökun-
nan lisäksi tutkijat ja asiakkaat. Tietoja siirretään ylei-
söselaimiin kansalaisten nähtäväksi.

Museo toteuttaa Nastolan kunnan historian IV osan kirjoitus-
työn. Teos kattaa vuodet 1944–2016 ja ilmestyy vuonna
2020.

Museokioskin toiminta jatkuu kesäkuun 2020 loppuun
saakka, jolloin tilan vuokrasopimus päättyy.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	35 €	35 €	50 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,81		4,11
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	6,7	10,8	6,7

Liikunta ja kulttuuri, Kansainväliset urheilutapahtumat

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	501 275	830 700	630 200	640 200	647 100
Tulot	0	13 000	13 200	13 300	13 500
Toimintakate	501 275	817 700	617 000	626 900	633 600

Toiminnan kuvaus

Määrärahoilla ylläpidetään ja edistetään Lahden kaupungin asemaa kansainvälisesti tunnustettuna liikunta- ja urheilukaupunkina osoittamalla resursseja niille erikseen tapahtumakohtaisesti sovittaville toimenpiteille, jotka Lahden kaupunki tekee välillisenä tukena tapahtuman järjestämiselle ja jotka aiheutuvat tapahtumista. Tämän määrärahan kautta ei osoiteta suoraa rahallista tukea tapahtumille.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Taloussuunnitelmakaudella valmistaudutaan hyödyntämään liikuntapaikkaverkoston ja suorituspaikkojen infrastruktuuri-investointeja olemassa olevien vuosittaisten tapahtumien lisäksi uusien tapahtumien järjestämisessä mahdollisimman monipuolisesti ja tehokkaasti. Erityisenä määrärahan käyttökohteena vuosittaisten tapahtumien ohella on vuonna 2020 mm. opiskelijoiden kansainvälinen SELL Games. Kaupunginjohtajan asettaman tapahtumatiimin kautta käsitellään säännöllisesti eri tapahtumien määrärahan kautta tuettavat käyttökohteet ja hyödynnetään mm. Olympiakomitean, OKM:n ja kaupunkien tapahtumaverkoston kautta luotuja kontakteja.

Konsernihallinnon johdolla päivitetään myös kaupungin tapahtumasuunnitelmaa/-strategiaa, jota hyödynnetään määrärahan käyttökohteista päätettäessä.

Toiminnan painopistealueet

Välillisen teknisen tuen kohdistaminen tapahtumien toteuttamiseen tukee Lahden kaupungin asemaa urheilu- ja liikunta-tapahtumakaupunkina ja tätä kautta lahtelaista elinkeinoelämää. Tuettavat tapahtumat voidaan jakaa seuraaviin luokkiin:

1. Kansainväliset tai kansalliset arvotapahtumat, jotka tuovat kaupunkiin suurta yleisöä paikan päälle sekä kansallista ja kansainvälistä näkyvyyttä median kautta.
2. Kansainväliset tai kansalliset massatapahtumat, jotka tuovat suuren määrän osanottajia.
3. Kansainväliset tai kansalliset tapahtumat (junioritapahtumat), jotka tuovat kaupunkiin suuren määrän osanottajia ja heidän vanhempiaan.
4. Yksityiset organisaatiot, jotka tuovat oman henkilökuntansa liikunta- ja virkistystapahtumaan.

Lahden kaupunginorkesteri

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä)

TULOSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	790 260	1 056 000	969 400	906 700	903 900
Liiketoiminnan muut tuotot	124 105	127 000	129 000	129 100	129 100
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	4 672 600	4 780 000	5 136 000	5 136 000	5 136 000
Materiaalit ja palvelut	1 080 256	939 400	974 400	974 400	974 700
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	27 262	38 900	27 800	27 800	27 900
Palvelujen ostot	1 052 993	900 500	946 600	946 600	946 800
Henkilöstökulut	3 981 661	4 344 300	4 420 700	4 348 000	4 363 400
Poistot ja arvonalentumiset	21 432	51 800	51 800	61 800	43 300
Liiketoiminnan muut kulut	760 214	695 400	787 500	787 600	787 600
Liikelylijäämä (alijäämä)	-256 599	-67 900	0	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut	-122	0	0	0	0
Muut rahoitustuotot	6	0	0	0	0
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	127	0	0	0	0
Muut rahoituskulut	-256 720	-67 900	0	0	0
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	-256 720	-67 900	0	0	0
Poistoeron lisäys tai vähennys					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-256 720	-67 900	0	0	0

RAHOITUSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta	-235 288	-16 100	51 800	61 800	43 300
Liikely-/alijäämä	-256 599	-67 900	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	21 432	51 800	51 800	61 800	43 300
Rahoitustuotot ja -kulut	-122	0	0	0	0
Investointien rahavirta	-39 754	-30 000	-60 000	-40 000	-40 000
Investointimenot	-39 754	-30 000	-60 000	-40 000	-40 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-275 042	-46 100	-8 200	21 800	3 300
Rahoituksen rahavirta					
Lainakannan muutokset	0	0	0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen muutokset	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	275 042	-21 800	8 200	-21 800	-3 300
Rahoituksen rahavirta	275 042	-21 800	8 200	-21 800	-3 300
Rahavarojen muutos	0	-67 900	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Kaupunginorkesteri tarjoaa monipuolisilla konserteillaan erityisesti lahtelaisille elämänlaatua parantavia, henkistä virkistävyyttä lisääviä elämyksiä. Orkesteri jatkaa kansanvälisesti näkyvää työtään ja toimii yhtenä kaupungin merkittävistä vahvuustekijöistä. Lahden kaupunginorkesterin saama valtionosuus on 1,6 milj. euroa vuonna 2020.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Pääosa konserteista soitetaan Sibeliustalossa. Orkesteri tekee myös kansainvälisiä kiertueita ja houkuttelee yleisöä myös Lahden ulkopuolelta. Alueellista konserttitoimintaa pyritään jatkamaan mm. Hämeenlinnassa toimintakentän muutoksista huolimatta. Orkesteri esiintyy aktiivisesti sosiaalisessa mediassa ja seuraa sähköisen tiedonvälityksen kehittämistä.

Toiminnan painopistealueet

Lapsille ja nuorille suunnattu toiminta on orkesterille tärkeää, ja yhteistyötä tehdään päiväkotien ja koulujen kanssa mm. Hei, me sävelletään! -projektein ja tarjoamalla lapsille ja nuorille räätälöityjä konsertteja mm. osana kaupungin kulttuuriohjelmia.

Henkilöstösuunnitelma

Lahden kaupunginorkesterin henkilötyövuodet ovat pysyneet samana vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vakiintuvan vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu talousarviovuonna 2019 täyttämättä olleista tehtävistä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	2018	2019	2020	2021	2022
Lahden kaupunginorkesteri	75	75	83	83	83
Muutos		0	8	0	0

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	26 €	26 €	26 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,68		4,20
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	12,6	10,5	10,0
Vaikuttavuus:			
Asiakastytyväisyysskyselyn tulokset	4,5	4,5	4,5

Lahden kaupunginteatteri

Sitova tilikauden ylijäämä (alijäämä)

TULOSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Liikevaihto	1 980 328	2 223 700	1 952 500	2 024 500	2 140 100
Liiketoiminnan muut tuotot	159 972	186 400	188 700	189 500	190 300
Tuet ja avustukset kunnalta/kuntayhtymältä	6 657 200	6 787 000	7 318 200	7 318 200	7 318 200
Materiaalit ja palvelut	1 650 777	1 718 700	1 729 900	1 749 600	1 764 500
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	279 968	359 600	361 600	365 000	367 800
Palvelujen ostot	1 370 809	1 359 100	1 368 300	1 384 600	1 396 700
Henkilöstökulut	4 697 239	5 004 500	5 131 000	5 218 000	5 297 000
Poistot ja arvonalentumiset	238 211	252 000	252 000	245 000	245 000
Liiketoiminnan muut kulut	2 131 698	2 278 200	2 334 500	2 307 600	2 330 100
Liikelyijäämä (alijäämä)	79 576	-56 300	12 000	12 000	12 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-10 970	-12 000	-12 000	-12 000	-12 000
Muut rahoitustuotot	31	0	0	0	0
Kunnalle/kuntayhtymälle maksetut korkokulut	7 816	8 000	8 000	8 000	8 000
Muut rahoituskulut	3 185	4 000	4 000	4 000	4 000
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	68 606	-68 300	0	0	0
Poistoeron lisäys tai vähennys	0	0	0	0	0
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	68 606	-68 300	0	0	0

RAHOITUSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta	306 816	183 700	252 000	245 000	245 000
Liikelyi-/alijäämä	79 576	-56 300	12 000	12 000	12 000
Poistot ja arvonalentumiset	238 211	252 000	252 000	245 000	245 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-10 970	-12 000	-12 000	-12 000	-12 000
Investointien rahavirta	-146 585	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Investointimenot	-146 585	-150 000	-150 000	-150 000	-150 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	160 231	33 700	102 000	95 000	95 000
Rahoituksen rahavirta					
Muut maksuvalmiuden muutokset	-87 922	-102 000	-102 000	-95 000	-95 000
Rahoituksen rahavirta	-159 331	-102 000	-102 000	-95 000	-95 000
Rahavarojen muutos	900	-68 300	0	0	0

Toiminnan kuvaus

Kaupunginteatteri on korkeatasoinen, omaleimainen ja ohjelmistoltaan monipuolinen metropolialueen pohjoinen keskus-teatteri ja Lahden keskeinen vetovoimatekijä. Teatteri järjestää teatteriesityksiä omana tuotantonaan ja yhteistuotantoina. Ohjelmistonsa täydentämiseksi teatteri järjestää koti- ja ulkomaisia teatterivierailuja ja muita kulttuuriesityksiä. Lahden kaupunginteatterin saama valtionosuus on 2,6 milj. euroa vuonna 2020.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Teatteriyleisö segmentoituu ja sirpaloituu samalla kun suurten ryhmäasiakkaiden määrä ei kasva. Jatkossakin ihmisten tarve elävän taiteen kokemiseen säilyy. Teatterin toiminta sopeutetaan taloudellisiin reunaehtoihin.

Toiminnan painopistealueet

Teatterin palvelutason ja tarjoaman ylläpitämiseksi teatterin omaa tuotantoa täydennetään muiden teattereiden kanssa tehtävin yhteistuotannoin sekä vierailunäytännöin. Mikäli teatteri päätetään yhtiöittää ja toiminta jatkuu kaupungin omistamassa osakeyhtiössä 1.1.2021 alkaen, vuoden 2020 keskeisenä painopisteenä tulee olemaan yhtiön valmisteluun ja toiminnan siirtämiseen liittyvät toimet.

Henkilöstösuunnitelma

Lahden kaupunginteatterin henkilötyövuodet ovat kasvaneet vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat edelleen talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vakiintuvan vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu talousarviovuonna 2019 täyttämättä olleista tehtävistä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	2018	2019	2020	2021	2022
Lahden kaupunginteatteri	108	113	116	116	116
Muutos		5	3	0	0

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kaupungin avustus/asukas			
-väh. valtionosuudella	38 €	37 €	39 €
-väh. valtionosuudella ja sis. vuokrat	20 €	21 €	23 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,8		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	13,0	14,0	13,0
Vaikuttavuus:			
Asiakastyytyväisyyskyselyn tulokset	4,5		4,5

Kaupunkiympäristön palvelualue

Tuloslaskelma	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatuotot	38 828 480	40 073 700	42 967 200	43 494 500	44 030 000
Myyntituotot	14 749 774	17 116 200	19 506 300	19 585 700	19 527 000
Maksutuotot	7 007 831	7 195 600	7 531 300	7 625 600	7 722 400
Tuet ja avustukset	1 150 004	650 000	658 400	667 000	675 700
Vuokratuotot	14 414 822	14 120 300	14 266 700	14 598 600	15 074 200
Muut toimintatuotot	1 506 050	991 600	1 004 500	1 017 600	1 030 700
Valmistus omaan käyttöön	444 419	500 000	514 000	528 000	542 000
Toimintakulut	44 911 924	49 101 400	52 100 300	52 141 300	52 027 700
Henkilöstökulut	10 457 312	11 270 000	11 545 500	11 509 900	11 610 300
Palvelujen ostot	30 904 884	34 528 500	36 710 500	36 765 000	36 536 700
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	1 811 722	1 328 600	1 197 500	1 206 300	1 218 200
Avustukset	36 910	204 400	204 400	204 400	204 400
Muut toimintakulut	1 701 096	1 769 900	2 442 400	2 455 700	2 458 100
Toimintakate	-5 639 025	-8 527 700	-8 619 100	-8 118 800	-7 455 700
Poistot ja arvonalentumiset	17 530 252	18 983 300	20 853 500	27 109 500	25 441 600
Tilikauden tulos	-23 170 615	-27 511 000	-29 472 600	-35 228 300	-32 897 300

Toiminnan kuvaus

Kaupunkiympäristön palvelualueella toimieliminä ovat tekninen ja ympäristölautakunta, rakennus- ja ympäristöluupalautakunta, Päijät-Hämeen jätelautakunta ja Lahden seudun joukkoliikennelautakunta.

Lautakunnat edistävät ja ohjaavat kuntalaisten vaikutuskanavana toimien lautakuntien alaisten vastualueiden toiminnan ja tulosten laatua. Tekninen ja ympäristölautakunta sekä rakennus- ja ympäristöluupalautakunta ovat toimivaltaisia Lahden kaupungin alueella.

Lahden seudun joukkoliikennelautakunta toimii Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Kärkölan, Lahden, Padasjoen, Orimattilan ja Sysmän joukkoliikenneviranomaisena.

Päijät-Hämeen jätelautakunta toimii Asikkalan, Heinolan, Hollolan, Kärkölan, Lahden, Myrskylän, Orimattilan, Padasjoen, Pukkilan ja Sysmän jätehuoltoviranomaisena.

Kaikki vastualueet toimivat teknisen ja ympäristölautakunnan alaisina.

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelman toteutus

Päivitetyllä toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelmalla 2019–2022 tavoitellaan tuottavuushyötyjä vuonna 2020 kaupunkiympäristön palvelualueella muun muassa alla kuvatuin toimenpitein. Tavoiteltavat käyttötalous- ja investointisäästöt sisältyvät talousarviolukuihin. Tasapaino-ohjelman toteutumista seurataan osana talousarvion seuranta.

Palvelujen uudistamisessa mittava kohde on joukkoliikenteen runkolinjastojen uudistuksen toteuttaminen seuraavien vuosien aikana. Uusia toimintamalleja hyödynnetään laajasti ja ratkaisut tehdään nykyistä tehokkaammaksi ja taloudellisemmaksi. Tavoitteena on matkustajamääriä kasvattamalla ja kustannustehokkuutta parantamalla pienentää kaupungin vuotuista subventiota miljoona euroa vuodesta 2022 eteenpäin. Osana viisaan liikkumisen ohjelmaa otetaan kaupunkiorganisaatiossa käyttöön työsuhdematkalippu, joka myös lisää joukkoliikenteen käyttöä.

Kuntalaisille tarjottavaa asiakaspalvelua helpotetaan keskitämällä palvelualueen asiakaspalvelu Palvelutorille. Palvelujen saatavuutta parannetaan myös kehittämällä ja uudistamalla tarjottuja sähköisiä palveluja tavoitteena jatkossa 2 henkilötyövuoden väheneminen. Kehittämisen kohteena ovat mm. sähköisen lupajärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto, siirtyminen sähköiseen ilmoitusmenettelyyn, sähköinen asianhallinta ja sähköiset allekirjoitukset. Palvelualueella keskitetään myös Kuntatietopalvelu -toiminto. Ulkoliikuntapaikkojen palveluverkkosuunnitelma laaditaan yhdessä sivistyksen palvelualueen kanssa.

Henkilöstön työhyvinvointiin ja oikeaan mitoitukseen kiinnitetään huomiota, tavoitteena poissaolojen vähentäminen ja työssä viihtymisen parantaminen. Työn kuormittavuutta ja töiden tasapuolista jakautumista käsitellään työyhteisöissä sekä kehityskeskusteluissa. Henkilöstön projekti- ja hankintaosamista kehitetään.

Kaupungin katuvalaistuksen kustannus- ja energiatehokkuutta parannetaan. Valtakunnallisella kiinteistöverohankkeella tavoitellaan kaupungin kiinteistöveropohjan kattavuutta, missä hyöty tulee näkymään kaupungin verotulokertymän kasvuna. Investointitoiminnassa kehitetään investointipäätösten valmistelua ja kehitetään investointihankkeiden hankerahoitusosaamista.

Henkilöstösuunnitelma

Kaupunkiympäristön palvelualueen henkilötyövuodet ovat kasvaneet vuodesta 2018 verrattuna vuodelle 2019 arvioituihin henkilötyövuosiin. Suunnitelmien mukaan henkilötyövuodet kasvavat talousarviovuonna 2020, jonka jälkeen niiden suunnitellaan vakiintuvan vuosina 2021–2022. Kasvu johtuu yleiskaavan siirtymisestä konsernihallinnosta takaisin palvelualueelle ja talousarviovuonna 2019 täyttämättä olleista tehtävistä.

Henkilöstösuunnitelma (palkalliset henkilötyövuodet)	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Palvelualueen yhteiskustannukset	2	1	1	1	1
Muutos		-1	0	0	0
Kunnallistekniikka, maankäyttö ja aluehankkeet sekä rakennus- ja ympäristövalvonta vastuualueet	176	177	184	182	182
Muutos		1	7	-2	0
Kunnallistekniikka	62	56	59	58	58
Muutos		-6	3	-1	0
Maankäyttö ja aluehankkeet	58	64	66	65	65
Muutos		6	2	-1	0
Rakennus- ja ympäristövalvonta	56	57	59	59	59
Muutos		1	2	0	0
Joukkoliikenne	7	8	8	8	8
Muutos		1	0	0	0
Kaupunkiympäristön palvelualue	185	186	193	191	191
Muutos		1	7	-2	0

*2018 luvut poikkeavat tilinpäätöksessä esitetystä laskentatavan muutoksen vuoksi.

Palvelualueen yhteiskustannukset

Sitova toimintakate					
Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	1 318 702	1 202 900	1 070 600	873 500	781 800
Tulot	136 002	0	0	0	0
Toimintakate	1 182 700	1 202 900	1 070 600	873 500	781 800

Toiminnan kuvaus

Organisaatiomuutoksen jälkeen yhteiskustannuksiin budjetoidaan vastuualueisiin kuulumaton henkilöstö sekä palvelu- aluetasoiset hankkeet.

Toiminnan painopistealueet

Painopisteenä on kaupungin strategian pohjalta toiminnan uudistaminen ja tehostaminen.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Palvelualue osallistuu kaupungin strategian kärkihankkeiden ja Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 vuoden toteuttamiseen. Lisäksi varaudutaan valtion kanssa käytäviin maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) -sopimusneuvotteluihin.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	11 €	10 €	9 €

Maankäyttö ja aluehankkeet, Kunnallistekniikka ja Rakennus- ja ympäristövalvonta vastualueet yhteensä

Sitova määräraha ja tuloarvio

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	25 965 928	28 083 700	29 236 600	29 503 700	29 578 400
Tulot	26 476 264	26 151 200	26 740 700	27 092 100	27 449 200
Toimintakate	-510 335	1 932 500	2 495 900	2 411 600	2 129 200

Toiminnan kuvaus

Maankäyttö ja aluehankkeet -vastuualue luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle tarjoamalla edellytykset hyvään asumiseen, yrittämiseen sekä kaupunkielämään. Palvelualueen vastuulla ovat kaupunkisuunnittelu, aluekehityshankkeet, maapolitiikka, kiinteistömuodostus, kartasto- ja paikkatiedot, asuntotoimi ja maastomittaus.

Kunnallistekniikka luo perusedellytykset kaupungin kestäväälle kehitykselle sekä asukkaita ja asiakkaita tyydyttävälle asumiselle, yrittämiselle ja muulle kaupunkielämälle vastaamalla yleisten alueiden hallinnasta, kehittämisestä, ylläpidosta ja liikennejärjestelmän suunnittelusta. Se vastaa myös seudullisesta joukkoliikenteen suunnittelusta, pysäköinninvalvonnasta ja seudullisesta koulutoimen kuljetussuunnittelusta.

Rakennus- ja ympäristövalvonta toimii kaupunkialueen ympäristöllisiin lupiin liittyvänä lupa- ja valvontaviranomaisena, jätehuollon viranomaisena sekä leirintäalueviranomaisena. Rakennus- ja ympäristövalvonnan yksiköt ovat rakennusvalvonta, terveysvalvonta, ympäristöpalvelut ja jätehuolto. Rakennusvalvonta valvoo, ohjaa ja neuvoo rakennustoimintaa kunnassa ja huolehtii osaltaan kaavoituksen toteutumisesta. Rakennusvalvonnan tavoitteena on viihtyisän ympäristökuvan luominen. Tehtävänä on myös osaltaan varmistaa, että rakentamisessa noudatetaan hyvää rakennustapaa, ja että rakennettu ympäristö on terveellinen, turvallinen ja kestävä.

Ympäristöterveys toimii terveydensuojeluviranomaisena, jonka tehtäviin kuuluvat elintarvikevalvonta, tupakkavalvonta, terveydensuojelu, asumisterveys, talousvesi, uimavedet, eläinlääkintähuolto, eläintautivalvonta ja eläinten suojelu. Ympäristöpalvelut vastaa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävien valmistelusta ja valvoo alueellaan ympäristönsuojelun yleis- ja erityislakien noudattamista. Ympäristöpalvelut huolehtivat ympäristönsuojelun edistämisestä kunnassa, vesiensuojelusta, luonnonsuojelusta, ympäristö- ja maa-ainelupien valvonnasta sekä ympäristötilan seurannasta. Jätehuoltoyksikkö valmistelee jätehuollon viranomaistehtäviä ja seuraa jätehuoltoon liittymistä viranomaisen toimialueella Asikkalassa, Heinolassa, Hollolassa, Lahdessa, Myrskylässä, Kärkölässä, Orimattilassa, Padasjoella, Pukkilassa ja Sysmässä.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Maankäyttö- ja aluehankkeet vastuualueen osalta vuoden 2016 kuntayhdistymisen aiheuttamat aineistojen ja tietojärjestelmien yhtenäistämistyöt ovat valmistuneet suurelta osin vuoden 2019 aikana. Rakennettujen alueiden jalostaminen uuteen käyttötarkoitukseen on aiheuttanut lisääntyvissä määrin rakennusten purkuja, pilaantuneiden maiden kunnostusta, geoteknisiä erityisratkaisuja sekä näiden edellyttämiä erityiselvityksiä. Toimintaympäristön muutokset näkyvät myös huomattavasti lisääntyneinä, vaikeasti uuteen käyttötarkoitukseen soveltuvan, kaupungin omistaman rakennuskannan rea-

lisoiteina, jotka ennen realisointia edellyttävät mittavia selvityksiä ja aikaa vieviä hankalia kaavoitusprosesseja. Edellä mainitut tehtävät pysyvät vähintään nykyisessä tasossa myös tulevaisuudessa aiheuttaen taloudellista ja resurssi painetta tuleville suunnitelmavuosille. Oma oleellisesti vaikeutunut osa-alueensa on uuden osaavan henkilökunnan rekrytointi, joka tiettyjen ammattiryhmien kohdalla on muodostunut viime aikana todelliseksi haasteeksi, joka heijastuu päivittäiseen toimintaan.

Kaavoituksen ja kiinteistömuodostuksen taksoja sekä tonttien luovutushintoja tarkistetaan määrävälein vähintään inflaation edellyttämällä tavalla. Tästä huolimatta taloussuunnitelmakaudella vastuualueen tulokertymän ennakoitiin aiheuttavat epävarmuutta maankäyttösopimustulojen vuotuisen vaihtelun arviointi sekä erityisesti vuokrattujen yritys- ja asuintonttien lisääntynyt omaksi ostaminen. Vuoden 2020 aikana laaditaan uudet tonttien luovutusperiaatteet sekä sovellettava hinnoittelumalli. Työn tavoitteena on vahvistaa vuokraamisen asemaa ensisijaisena luovutusperiaatteena ja helpottaa näin tulokertymän ennakoitua. Maankäyttösopimustulojen merkittävään vaihteluun eri vuosina tulee varautua. Maankäyttösopimukset edellyttävät niissä sovittujen kunnallisteknisten investointien rahoitusta ja toteutusta määräjassaa.

Kehätiehankkeen myötä kunnallistekniikan ylläpitovastuulle siirtyy useita nykyisiä maantiosia, kuten mt 167 eteläinen sisääntulotie, Vt 12 Mannerheiminkatu/Hämeenlinnantie, mt 296 Ala-Okeroistentie ja mt 140 Helsingintie. Uuden tieliikennelain voimaantulo kesällä 2020 tuo muutoksia muun muassa liikennemerkeihin, opasteisiin ja ajoratamerkintöihin, joiden muutostyöt vaativat resursseja muutamana seuraavana vuonna.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan vastuualueella rakennustuotannon suhdannevaihtelut näkyvät, vaikka eivät ole aivan yhtä suuria kuin maan kasvukeskuksissa. Vuonna 2020 lupien määrä pysynee 2019 tasolla (arvio). Talouden kasvun taittuminen vaikuttaa myös lupamääriin vuonna 2020. Käsitteilyajan ja valvonnan hidasteeksi muodostunut koulutetun ja osaavan henkilöstön puute on saatu paikattua vuoden 2019 viimeisellä neljänneksellä. ICT ongelmat hidastavat tehtävien ja lupien käsittelyaikoja ja työn tehokkuutta.

Terveysvalvonnan tarkastusmäärät pysyvät todennäköisesti samalla tasolla tai nousevat hieman verrattuna vuoteen 2019. Lisätoita teetää tupakkalainsäädännön uudistus ja alkutuotannon valvonnan muuttuminen säännölliseksi. Eläinsuojeluilmoitukset ja -tarkastusmäärät ovat olleet jyrkässä nousussa verrattuna edellisiin vuosiin. Häiriötilannesuunnitteluun ja varautumiseen keskitetään enemmän voimavaroja.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan tulot muodostuvat pääosin lupa- ja valvontamaksuista ja talousarvio onkin laadittu erityisesti vuoden 2020 osalta sen varaan, että ennusteet rakentamisen määrästä ensi vuonna toteutuvat.

Jätehuollon toimintaympäristön suurimmat muutokset tulevat uudistuvasta jätelainsäädännöstä. Jätedirektiivin kansallisesta toimeenpanosta säädetään 2020 ja samassa yhteydessä jätelakia uudistetaan. Jätelain mukaisesti jätehuoltoviranomaisen toimintaa ei saa rahoittaa verovaroin, vaan jätehuoltoyksikön menot katetaan täysimääräisesti ekomaksurahoituksella.

Toiminnan painopistealueet

Kaupungin strategian mukaisesti suunnitelmakaudella on tärkeitä luoda edellytyksiä kaupungin kestävä kehityksen mukaiselle yhdyskuntarakenteelle sekä työpaikkojen ja väestön määrän tasaiselle kasvulle. Tämän toteuttamiseksi maankäyttö ja aluehankkeet -vastuualueen toiminnan painopisteisiin kuuluu hankkia maa-alueita sekä kaavoittaa riittävä määrä monipuolisia ja kiinnostavia asuin- ja yritystoiminnan tontteja. Lisäksi panostetaan elinympäristön ja asukkaiden viihtyisyyteen kaikessa toiminnassa sekä kehitetään kansalaisten osallistumista ja vuorovaikutusmenettelyjä.

Vuoden 2020 keskeisiä tavoitteita ovat: radanvarren alueen kehittäminen sekä pysäköinnin kokonaisratkaisun edistäminen sisältäen liityntäpysäköinnin ja pysäköintitalo selvityksen. Ranta-kartanon ja Vesijärven ranta-alueen kehittäminen, keskusta-alueiden kehittäminen mm. osana palveluverkkotarkastelua ja Lahden Suunta -työtä sekä yritys- ja elinkeinotoiminnan sijoittumismahdollisuuksien edellytysten parantaminen. Varaudutaan valtion kanssa käytäviin MAL-sopimusneuvotteluihin ja käynnistetään Lahden kaupunkiseudun rakennemal-

lin päivitys yhdessä seudun kuntien kanssa. Mahdollisesti vuodelle 2026 anottavien asuntomessujen valmistelutyötä jatketaan.

Kunnallistekniikan toiminnan painopisteinä suunnitelmakaudella on strategian mukaisesti varmistaa ja priorisoida resurssit kaupungin kestävä kasvun ja kehittymisen mahdollistamiseksi. Toimintaa kehitetään erityisesti kustannustehokkuus- ja asiakasnäkökulmista. Eteläisen kehätien hankekokonaisuuden rakentaminen käynnistyi keväällä 2017 ja hankekokonaisuuden on tarkoitus valmistua vuonna 2021. Suunnittelukohteet painottuvat radanvarteen, keskustan alueelle ja uuden kehätien ympäristöön. Lisäksi suunnittelun alla on useita peruskorjauskohteita. Rakentamisessa keskeisiä teemoja ovat uusien asuinalueiden toteuttaminen, elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaaminen ja omaisuuden arvon säilyttäminen. Kaupunkipyöräjärjestelmän suunnittelu aloitetaan ja käyttöönottoa tavoitellaan vuodelle 2021. CitiCAP-hankkeen osana toteutettavan pyörätien rakentaminen siirtyy vuodelle 2020.

Rakennus- ja ympäristövalvonnan toiminnan painopisteinä ovat toiminta-alueen kasvun mahdollistaminen joustavan ja liisäntyvän sähköisen lupakäsittelyn avulla. Lisäksi elinympäristöä ja asumisviihtyvyyttä pyritään parantamaan rakennetun ja luonnon ympäristön kunnosta huolehtimalla. Painopisteinä ovat myös asukkaiden ja eläinten hyvinvointiin sekä elinympäristön terveellisyyteen ja toimivuuteen kohdistuvat tehtävät. Toiminnassa korostuvat erityisesti ennaltaehkäisevät toimenpiteet.

Jätehuoltoyksikön tavoitteena on osallistua jätehuollon palvelutason määrittelyyn ja päättää siitä omalta osaltaan. Vuonna 2020 jatketaan jätehuollon seurannan tehostamista sekä sähköisen asioinnin ja asianhallinnan kehittämistä.

Vuoden 2020 määrärahoilla toteutetaan muun muassa seuraavaa:

uusia väyliä rakennetaan	7,1 km
keskeneräisiä väyliä rakennetaan valmiiksi	1,8 km
vanhoja väyliä perusparannetaan	6,3 km
uusia tunneleita ja siltoja rakennetaan	4 kpl
uusia puistoja ja leikkialueita rakennetaan	3 ha
vanhoja puistoja ja leikkialueita saneerataan	1,5 ha
metsänhakkuut	20 000 m ³

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Kunnallistekniikka			
Talous:			
Kustannus/asukas	136 €	133 €	139 €
Tulot/asukas	65 €	57 €	57 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,75		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	13,1	12,0	10,0
Maankäyttö ja aluehankkeet			
Talous:			
Kustannus/asukas	46 €	63 €	65 €
Tulot/asukas	134 €	139 €	142 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,94		4,00
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	12,5	8,0	7,0
Rakennus- ja ympäristövalvonta			
Talous:			
Kustannus/asukas	35 €	37 €	39 €
Tulot/asukas	22 €	22 €	23 €
Henkilöstö:			
Työhyvinvointikyselyn tulos (1-5)	3,81		3,95
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	5,8	4,1	4,0

Joukkoliikenne

Sitova toimintakate

Määrärahat	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	17 627 294	19 814 800	21 793 100	21 764 100	21 667 500
Tulot	12 660 633	14 422 500	16 740 500	16 930 400	17 122 800
Toimintakate	4 966 660	5 392 300	5 052 600	4 833 700	4 544 700

Toiminnan kuvaus

Tehtävänä on seudullisen joukkoliikenteen suunnittelu ja toteutus.

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuonna 2020 LSL:n liikennöinti järjestetään kokonaisuudessaan bruttomallilla, lukuun ottamatta osaa seutukohteista. Tämä lisää sekä menoja että tuloja 1,7 milj. euroa. Joukkoliikennettä sopeutetaan yhdyskuntarakenteessa tapahtuvien muutosten mukaan huomioiden erityisesti koulut ja kasvavat asuinalueet. Vuonna 2019 myönnettyt kausilippujen alennukset lapsille, nuorille ja opiskelijoille laskevat joukkoliikenteen lipputulota.

Vuoden 2020 aikana lähes puolet linjastosta muuttuu liikennöimään runkolinjastosuunnitelman mukaisesti. Uutta kilpailutettua liikennettä liikennöidään biodieselillä sekä biokaasulla ja/tai sähköllä. Vuoden 2019 aikana selvitetyn vyöhyke- ja taksajärjestelmä uudistuksen käyttöönottoa valmistellaan. Reaaliaikainen bussien seuranta ja bussien matkustamonäytöt parantavat matkustajainformaation laatua ja määrää.

Uudet ympäristöystävälliset käyttövoimat sekä uudet alennukset aiheuttavat merkittäviä paineita joukkoliikenteen budjetille.

Toiminnan painopistealueet

Toiminnan painopisteinä säilyy runkolinjastouudistus ja siitä viestiminen. Vuonna 2020 viestintä painottuu etenkin konkreettisiin linjaston muutoksiin, jotka astuvat voimaan kesällä.

Työsuhdematkalippu otetaan kokonaisuudessaan käyttöön ja sen tunnettuutta lisätään tiedottamisen ja markkinoinnin keinoin. Vuoden 2019 aikana selvitetyn vyöhyke- ja taksajärjestelmä uudistuksen käyttöönottoa valmistellaan. Matkustajainformaatiota kehitetään avaamalla reaaliaikainen seuranta matkustajille sekä kehittämällä häiriötiedotusta. Lahden seudun joukkoliikenteen kustannusten jako kuntien kesken tarkistetaan vuonna 2019 tehdyn kustannusten jakoselvityksen mukaisesti vastaamaan kuntien asukkaiden todellista joukkoliikenteen käyttöä.

Toimintaa kuvaava mittari	2018	arvio 2019	tavoite 2020
Talous:			
Kustannus/asukas	147 €	165 €	181 €
Tulot/asukas	106 €	120 €	139 €
Henkilöstö:			
Terveysperusteiset poissaolopäivät / htv	3,6	3,0	3,0

Tuloslaskelmaosa

- Talousarvion tuloslaskelmat
- Verotulot
- Käyttötalouden valtionosuudet
- Korkotulot ja -menot
- Muut rahoitustulot ja -menot

Investointiosa

- Kiinteä omaisuus
- Talonrakennusinvestoinnit
- Julkinen käyttöomaisuus
- Irtain omaisuus
- Arvopaperit ja osuudet

Rahoitusosa

- Rahoituslaskelma
- Antolainat
- Lainanotto, pitkäaikaiset lainat
- Lainanotto, lyhytaikaisten muutos

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmassa osoitetaan, kuinka kunnan tulo-rahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin eli käyttömenoihin, rahoitusmenoihin sekä omaisuuden kulumisen edellyttämiin poistoihin. Tuloslaskelmassa summataan talousarvion käyttötalousosan toimintatulot ja -menot. Yhdistely tehdään tuloslaskelmakaavan tilien tarkkuudella. Tuloslaskelman välituloksina esitetään mm. seuraavat tiedot:

Toimintakate on toimintatulojen ja -menojen erotus eli käytötalouden nettomenot. Vuosikate ilmoittaa paljonko talousarviovuoden tulo-rahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Jotta terveen talouden kriteerit toteutuisivat, tulisi vuosikatteen pitkällä aikavälillä olla samaa suuruusluokkaa kuin nettoinvestoinnit. Vuosikatteen riittävyttä voidaan verrata investointien lisäksi myös käyttöomaisuuden poistoihin. Vuosikatteen tulisi riittää kattamaan omaisuuden kulumista mittaavat poistot.

Vuoden 2020 tuloslaskelmasta ilmenee, että rahoituserien jälkeen saatava vuosikate, 37,9 milj. euroa, kattaa käyttöomaisuuden poistot 79,8 prosenttisesti. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu Kuntaliiton suosituksen mukaan ja ne ovat 47,5 milj. euroa. Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen. Vuoden 2020 tulos on -9,6 milj. euroa. Tilikauden tulosta voidaan vielä käsitellä rahastojen ja/tai varausten muutoksilla eli niin sanotuilla tuloksen käsittelyerillä. Tuloslaskelman viimeinen rivi osoittaa tilikauden yli-/alijäämän, joka vuonna 2020 on -9,5 milj. euroa alijäämäinen. Vuokrakulut sisältyvät tuloslaskelmassa muihin toimintakuluihin. Vuonna 2020 vuokrakuluja arvioidaan olevan yhteensä 68,8 milj. euroa (ei sisällä leasingvuokria), josta rakennusten vuokrat ovat 65,4 milj. euroa.

TULOSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatuotot	150 904 093	150 331 600	154 560 900	159 006 300	161 630 800
Myyntituotot	22 998 609	22 129 300	24 917 900	25 117 600	25 306 100
Maksutuotot	16 879 093	17 041 500	17 437 000	18 649 500	18 745 500
Tuet ja avustukset	20 489 029	16 803 900	17 300 000	17 372 600	17 301 100
Vuokratuotot	77 539 882	80 066 700	82 367 800	85 126 200	88 132 600
Muut toimintatuotot	12 997 480	14 290 200	12 538 200	12 740 400	12 145 500
Valmistus omaan käyttöön	1 340 847	1 100 000	1 114 000	1 128 000	1 142 000
Toimintakulut	774 456 226	817 900 500	839 344 100	850 006 500	858 019 100
Henkilöstökulut	159 265 509	166 296 500	171 619 400	173 797 000	175 562 700
Palkat ja palkkiot	119 361 399	126 116 700	129 711 700	131 848 300	133 293 100
Henkilösivukulut	39 904 110	40 179 800	41 907 700	41 948 700	42 269 600
Eläkekulut	35 580 957	35 575 700	36 992 200	37 270 200	37 541 900
Muut henkilösivukulut	4 323 153	4 604 100	4 915 500	4 678 500	4 727 700
Palvelujen ostot	480 616 348	510 779 000	516 451 800	520 758 400	524 296 200
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	16 255 053	17 517 500	18 292 500	18 439 500	18 837 700
Avustukset	48 968 122	50 947 100	52 404 000	52 565 100	52 695 900
Muut toimintakulut	69 351 194	72 360 400	80 576 400	84 446 500	86 626 600
TOIMINTAKATE	-622 211 285	-666 468 900	-683 669 200	-689 872 200	-695 246 300
Verotulot	465 138 991	472 600 000	496 650 000	512 800 000	527 900 000
Valtionosuudet	191 367 148	193 200 000	209 790 000	215 690 000	215 690 000
Rahoitustuotot ja -kulut	11 373 872	10 717 900	15 091 500	16 509 200	16 160 700
Korkotuotot	12 106 276	13 096 000	13 126 500	13 147 200	13 160 400
Muut rahoitustuotot	15 908 622	16 862 300	20 130 700	20 206 000	20 764 800
Korkokulut	15 997 507	18 615 400	17 535 700	16 214 000	17 134 500
Muut rahoituskulut	643 519	625 000	630 000	630 000	630 000
VUOSIKATE	45 668 726	10 049 000	37 862 300	55 127 000	64 504 400
Poistot ja arvonalentumiset	45 146 628	45 880 900	47 451 100	56 523 100	57 900 000
Satunnaiset erät	0	0	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	522 098	-35 831 900	-9 588 800	-1 396 100	6 604 400
Poistoeron lisäys tai vähennys	227 061	82 000	82 000	82 000	82 000
Rahastojen lisäys tai vähennys	115 269	0	0	0	0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	633 890	-35 749 900	-9 506 800	-1 314 100	6 686 400
Tunnusluvut					
Ylijäämä taseessa milj.€	152,7	116,9	107,4	106,1	112,8
Toimintatulot/-kulut %	19,5 %	18,4 %	18,4 %	18,7 %	18,8 %
Vuosikate/poistot %	101,2 %	21,9 %	79,8 %	97,5 %	111,4 %
Vuosikate €/asukas	381	84	314	456	532
Asukasmäärä	119 951	120 315	120 672	121 025	121 349

Tuloslaskelma, taseyksiköt eriteltyinä
(sis. sisäiset erät)

	Kaupunki ilman taseyksiköitä	Taseyksiköt	Yhteensä
Toimintatuotot	70 598 300	83 962 600	154 560 900
Myyntituotot	24 294 400	623 500	24 917 900
Maksutuotot	14 688 600	2 748 400	17 437 000
Tuet ja avustukset	4 714 700	12 585 300	17 300 000
Vuokratuotot	14 964 000	67 403 800	82 367 800
Muut toimintatuotot	11 936 600	601 600	12 538 200
Valmistus omaan käyttöön	514 000	600 000	1 114 000
Toimintakulut	782 325 000	57 019 100	839 344 100
Henkilöstökulut	159 347 300	12 272 100	171 619 400
Palkat ja palkkiot	119 799 200	9 912 500	129 711 700
Henkilösivukulut	39 548 100	2 359 600	41 907 700
Eläkekulut	35 023 900	1 968 300	36 992 200
Muut henkilösivukulut	4 524 200	391 300	4 915 500
Palvelujen ostot	499 546 800	16 905 000	516 451 800
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	8 179 700	10 112 800	18 292 500
Avustukset	52 404 000	0	52 404 000
Muut toimintakulut	62 847 200	17 729 200	80 576 400
TOIMINTAKATE	-711 212 700	27 543 500	-683 669 200
Verotulot	496 650 000	0	496 650 000
Valtionosuudet	209 790 000	0	209 790 000
Rahoitustuotot ja -kulut	19 254 500	-4 163 000	15 091 500
Korkotuotot	13 126 500	0	13 126 500
Muut rahoitustuotot	20 130 700	0	20 130 700
Korkokulut	13 377 700	4 158 000	17 535 700
Muut rahoituskulut	625 000	5 000	630 000
VUOSIKATE	14 481 800	23 380 500	37 862 300
Poistot ja arvonalentumiset	24 497 300	22 953 800	47 451 100
Suunnitelman mukaiset poistot	24 497 300	22 953 800	47 451 100
TILIKAUDEN TULOS	-10 015 500	426 700	-9 588 800
Poistoeron lisäys tai vähennys	0	82 000	82 000
Rahastojen lisäys tai vähennys	0	0	0
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	-10 015 500	508 700	-9 506 800

Verotulot

Talousarvion verotulot koostuvat kunnan tuloverosta eli kunnallisverosta, yhteisöverosta sekä kiinteistöverosta. Valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2020 esitetään joitain veropereustemuutoksia tuleville vuosille.

Verotulojen ja varsinkin kunnallisverotuoton arviointiin on kohdistunut vuosina 2018 ja 2019 epätavallisen paljon epävarmuutta koko kuntakentän osalle. Vuoden 2018 arviointia haittasivat harvinaisen suuret ennakonpalautukset ja negatiiviset oikaisut. Vuoden 2019 kunnallisveron tuottoa taas vähentävät verohallinnon verokortti- ja tulorekisteri-uudistusten yllättävät vaikutukset. Verokortti-uudistus muuttaa pysyvästi verotilitysten rytmiä siten, että vuonna 2019 jää saamatta 600–700 milj. euroa. Nämä tuloutuvat kunnille myöhemmin.

Lahden kaupungin talousarvio 2020 perustuu vuonna 2019 voimassa olevaan 20,75 prosentin kunnallisveroasteeseen ja vuonna 2019 voimassa oleviin kiinteistöveroasteisiin.

Kunnallisvero

Hallituksen ohjelman mukaisesti ansiotuloveroperusteisiin ehdotetaan tehtäväksi ansiotasoindeksin muutosta vastaava indeksitarkistus ja ansiotuloverotusta ehdotetaan kevennettäväksi yhteensä noin 200 milj. eurolla. Näiden lisäksi kunnallisveron vähennyksiä ehdotetaan leikattavan noin 50 milj. euroa. Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Lahden kunnallisverolaskelmat vuodelle 2020 perustuvat edellä mainittuihin veroperustemuutoksiin ja vuonna 2019 voimassa olevaan 20,75 prosentin kunnallisveroasteeseen. Kunnallisverokertymä vuodelle 2019 on arvioitu olevan 425,0

milj. euroa, jossa kasvua edellisvuoteen verrattuna on noin 5,4 prosenttia. Suhteellisen suurta kasvua selittää alhainen verokertymä vuonna 2019.

Yhteisövero

Lahden yhteisöverolaskelma perustuu kuntaliiton veroennustekehikon avulla laskettuihin arvioihin Lahden yhteisöveron kehityksestä. Yhteisöveron tuottoarvio vuodelle 2020 on 30,0 milj. euroa, jossa on kasvua noin 5,3 prosenttia edelliseen vuoteen nähden. Yhteisöveron tuottoon liittyy paljon epävarmuutta lähinnä yleisen taloudellisen kehityksen johdosta, mutta myös kuntien jako-osuutta koskevien päätösten vuoksi.

Kiinteistövero

Kiinteistövero on vuosittain maksettava, kiinteistön omistukseen perustuva vero. Kiinteistövero koskee sekä maata että rakennuksia. Kiinteistöverotuksessa kiinteistön omistaja on verovelvollinen. Kunnan kiinteistövero-prosenteista päättää vuosittain kunnanvaltuusto lain salliman vaihteluvälin puitteissa.

Lahden kiinteistöverolaskelmat vuodelle 2020 perustuvat Lahdessa vuonna 2019 voimassa oleviin kiinteistöveroasteisiin. Lahden saaman kiinteistöverotuoton arvioidaan vuonna 2020 olevan 41,7 milj. euroa, jossa kasvua vuoden 2019 talousarvioon nähden on 1,6 prosenttia. Suhteellisen heikko kasvu johtuu kiinteistöjen verotusarvojen hitaasta kasvusta. Vuonna 2022 ollaan toteuttamassa kiinteistöverouudistusta, jonka tavoitteena on oikeudenmukaistaa verotusta. Uudistuksen tavoitteena ei ole lisätä eikä vähentää kiinteistöverotuloja. Päätöksiä asiasta ei ole vielä tehty.

Kiinteistöveroprosentit verotuskohteittain eriteltynä	Lahti 2019	Lahti 2020	Raja-arvot 2019	Raja-arvot 2020
Yleinen kiinteistöveroprosentti	1,35	1,35	0,93–2,00	0,93–2,00
Vakituinen asuinrakennus	0,60	0,60	0,41–0,90	0,41–1,00
Muu kuin vakituinen asuminen	1,35	1,35	0,93–2,00	0,93–2,00
Rakentamaton rakennuspaikka	4,00	4,00	2,00–6,00	2,00–6,00
Yleishyödyllinen yhteisö	0,60	0,60	0,00–2,00	0,00–2,00
Voimalaitos	3,10	3,10	0,93–3,10	0,93–3,10

Kokonaisverotulot

Verotuksella koottava tulo vuoden 2020 talousarviossa on 496,7 milj. euroa, joka on 5,1 prosenttia edellisvuotta enemmän. Verotulot jakaantuvat verolajeittain seuraavasti:

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	Muutos %
Kunnan verotulo	396 744	403 100	425 000	5,43 %
Yhteisövero	27 427	28 500	30 000	5,26 %
Kiinteistövero	40 967	41 000	41 650	1,59 %
Yhteensä	465 139	472 600	496 650	5,09 %

Valtionosuudet

Valtionosuusjärjestelmän tavoitteena on kuntien vastuulla olevien julkisten palvelujen saatavuuden varmistaminen tasaisesti koko maassa siten, että kansalaiset voivat saada tietyn tasoiset peruspalvelut asuinpaikastaan riippumatta. Tämä toteutetaan tasaamalla palvelujen järjestämisen kustannuseroja sekä kuntien välisiä tulopohjaeroja.

Peruspalvelujen valtionosuuden (VM) kasvu vuodesta 2019 vuoteen 2020 johtuu erityisesti vuonna 2019 päättyneestä kilpailukykykysymyksestä, mutta taustalla on myös muita lakiin perustuvia muutoksia:

- Kilpailukykykysymykseen sisältynyt lomarahojen leikkaus päättyi ja niin ikään siihen liittyvä valtionosuuden vähennys päättyi vuoteen 2019. Kiky-leikkausten vähentyminen lisää valtionosuutta 264 milj. euroa vuonna 2020.
- Pääministeri Juha Sipilän hallituksen päättämä määräaikainen vuosia 2016–2019 koskenut indeksikorotusten jäädytys päättyi vuoteen 2019. Tehtyjä indeksijäädytyksiä ei kompensoida, mutta vuoden 2020 kustannustason muutos (+2,7 %) lisää valtionosuutta 187 milj. euroa.
- Lakiin perustuva valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (perustuen vuoden 2017 tietoihin) lisää valtionosuutta 102 milj. euroa vuonna 2020.
- Uutuutena vuonna 2020 aiemmin valtionosuusjärjestelmän kautta kunnille maksetut verotulomenetysten kompensatiot erotetaan järjestelmästä omalle momentilleen. Veromenetysten kompensatiot lisääntyvät 312 milj. euroa vuonna 2020. Kunnille kompensoitava euromäärä on yhtä suuri kuin veroperustemuutoksista johtuva kuntakohmainen verotulojen menetys, joten veromenetysten ja kompensatioiden nettovaikutus kuntatalouteen on +/-0.

- Kilpailukykykysymyksestä johtuen kustannustenjaon tarkistuksen kautta valtionosuutta vähennetään osittain kahden kertaan. Tämä kaksinkertainen kiky-leikkaus kompensoidaan kunnille yhtenä eränä vuonna 2019. Kompensaation myötä valtionosuus lisääntyy 237 milj. euroa vuonna 2019. Tämä kompensatio oli aiemmin ajoitettu vuodelle 2020. Budjettiriihen yhteydessä (17.9.2019) päätettiin aikaistaa tämä kunnille maksettava kertaluonteinen erä vuodelta 2020 vuodelle 2019.

Valtionosuusrahoitus on yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan rahoituksen saaja päättää itse valtionosuusrahoituksensa tarkoituksenmukaisimmasta käytöstä.

Vuonna 2020 Lahden valtionosuuksien arvioidaan olevan 209,8 milj. euroa, jossa on kasvua edellisvuoteen verrattuna 8,6 prosenttia. Arvio perustuu pääosin Kuntaliiton alustaviin laskelmiin kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista ja sivistyksen palvelualueen arvioihin opetus- ja kulttuuritoimen muista valtionosuuksista. Valtionosuuksien kasvu vuonna 2020 johtuu pääosin yllämainituista valtionvarainministeriön talousarvioesityksen mukaisista muutoksista.

Valtionosuusjärjestelmän mukainen kunnan peruspalvelujen valtionosuus on eritely seuraavassa taulukossa. Lahden saama verotulotasaus vuonna 2020 arvioidaan olevan 32,8 milj. euroa. Peruspalvelujen valtionosuus sisältää veromenetysten kompensatioita 49,4 milj. euroa. Alustavan arvion mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön muut valtionosuudet ovat -5,6 milj. euroa.

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	Muutos %
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	164 323	165 600	182 590	10,26 %
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 074	-5 200	-5 600	7,69 %
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	31 119	32 800	32 800	0,00 %
Yhteensä	191 367	193 200	209 790	8,59 %

Korkotulot ja -menot

Korkomenot kaupungin ottamista lainoista ovat talousarviovuonna 17,5 milj. euroa ja korkotuloja kertyy 13,1 milj.

euroa. Korkotuloista pääosan kaupunki saa konserniyhtiöille myöntämistään lainoista. Korkotuloihin ja -menoihin sisältyy taseyksiköiden maksamat sisäiset korkoerät.

Määräraha, nettositovuus

Korkotulot ja -menot	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	15 997 507	18 615 400	17 535 700	16 214 000	17 134 500
Tulot	12 106 276	13 096 000	13 126 500	13 147 200	13 160 400
Netto	3 891 231	5 519 400	4 409 200	3 066 800	3 974 100

Muut rahoitustulot ja -menot

Muihin rahoitustuloihin kirjataan mm. kaupungin tytäryhtiöiltään saamat osinkotulot ja takauspalkkiot. Näistä osinkotuloksi on talousarviossa 2020 arvioitu noin 17,3 milj. euroa. Kaupunki pyrkii osinkotuotoissaan vakaaseen tuototasoon, ottaen kuitenkin huomioon yhtiöiden tulokehitys ja toiminnallisessa ympäristössä tapahtuvat muutokset siten, että turvataan sekä yhtiöiden kilpailukyky ja investointimahdollisuudet että kaupungin kohtuulliset tuottotavoitteet. Muihin rahoitusmenoihin kirjataan lainojen nostoprovisiot ja muut lainauskustannukset, valtion verotilityskorot ja -korotukset sekä muut rahoituskulut.

Osinkotavoite, 1 000 €

	TA 2020
Lahden Talot Oy -al konserni	500
Lahti Aqua Oy -al konserni	700
Lahti Energia Oy -al konserni	15 000
Spatium Toimitilat Oy	500
Provincia Oy	576
	17 276

Määräraha, nettositovuus

Muut rahoitustulot ja -menot	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Menot	643 519	625 000	630 000	630 000	630 000
Tulot	15 908 622	16 862 300	20 130 700	20 206 000	20 764 800
Netto	-15 265 103	-16 237 300	-19 500 700	-19 576 000	-20 134 800

Investointiosa

Investointisuunnitelmat valmistellaan ja esitetään viiden vuoden ajalta. Taloussuunnitelman 2020–2022 nettoinvestoinnit ovat 285,9 milj. euroa. Talousarviovuoden bruttoinvestoinneista 53,0 prosenttia on talonrakennusinvestointeja, jotka kohdistuvat toimitilojen peruskorjauksiin ja korvausinvestointeihin. Näillä turvataan omaisuuden arvon säilymistä ja korvataan vanhentuneita tiloja. Julkisen käyttöomaisuuden investointeja korottaa kaupungin rahoitusosuus eteläiseen kehätiehen.

Kehitetään investointien suunnittelua ja kohteiden priorisointia siten, että käyttötalousmenot eivät tulevaisuudessa kasva hallitsemattomiksi.

Lahden Tilakeskuksen talonrakennusinvestointien investointiryhmässä jatkuvat suunnitelmakaudella 2020–2022 koulurakennusten mittavat uudis- ja perusparannusinvestoinnit, joilla on suuri vaikutus sivistystoimialan käyttötalouteen. Lahden Tilakeskus etsii yhdessä maankäytön kanssa aktiivisesti mahdollisesti myytäväksi soveltuvia kiinteistöjä, joista kaavamuuksin voidaan saada ostajia kiinnostavia kohteita.

Kaupunkiympäristön hallinnoima julkisen käyttöomaisuuden (kadut, valaistus, satamat jne.) investointiryhmän osuus talousarviovuoden investoinneista on noin 33,8 prosenttia ja koko suunnitelmakauden 2020–2022 investoinneista 26,2 prosenttia. Kaupunkiympäristön palvelualueen Maankäyttö ja aluehankkeet vastuualueen hallinnoima kiinteän omaisuuden

investointitaso on arvioitu tasaiseksi koko suunnitelmakauden ajalle. Kunnallistekniikka vastuualueen hallinnoiman julkisen käyttöomaisuuden investoinneilla osallistutaan eteläisen kehätien rakentamiseen, kunnostetaan viheralueita, uusitaan valaistusta ja lisätään asuinalueiden viihtyvyyttä. Lisäksi panostetaan laajasti kadunrakennushankkeisiin. Lahden eteläisen kehätien (Vt12) rakentamisen kuntarahoituksen osuus alustavien suunnitelmien mukaisesti on 2020 vuonna 13,73 milj. euroa ja 2021 vuonna 2,24 milj. euroa. Kokonaisuutena Lahden kaupungin rahoitusosuus Lahden eteläiseen kehätiehen on 69,3 milj. euroa vuosina 2017–2021.

Kaupungin investointitaso on edelleen korkea koko viiden vuoden suunnittelujakson ajan, minkä vuoksi on perusteltua myös etsiä ratkaisuja, joilla investointiohjelmassa olevia hankkeita voitaisiin toteuttaa edullisemmin esimerkiksi hyödyntämällä konsernin vajaakäyttöisiä tiloja, etsimällä mahdollisuuksia hankkeiden toteuttamiseen muiden tahojen kuin kaupungin puolesta tai järjestämällä toiminnat niin, että tila- tai muut investoinnit jäävät toisen toimijan toteutettavaksi. Mahdollisuudet irtaantua ei-välttämättömistä omistuksista tai omistuksista, jotka edellyttävät korvaus- tai muita investointeja on myös kartoitettava.

Arvopaperit ja osuudet vaihtelevat vuosittain tehtävien päätösten mukaisesti. Vuonna 2020 on investointiryhmään arvioitu käytettävän 0,9 milj. euroa.

Alla olevassa yhteenvedossa on esitetty kaupungin kokonaisinvestointien euromääräinen kohdentuminen eri investointiryhmiin.

Yhteenvedo investoinnit 2018–2024

1 000 euroa		TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Kiinteä omaisuus	Menot	9 709	4 750	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
	Tulot	5 960	5 313	4 120	4 120	4 120	3 120	3 120
Talonrakennusinvestoinnit	Menot	48 471	52 779	59 188	65 700	58 518	57 163	50 387
	Tulot	8 737	2 400	2 140	2 080	1 606	1 540	1 540
Julkisen käyttöomaisuus	Menot	45 346	45 829	37 725	22 672	19 948	19 954	20 000
	Tulot	410	1 040	1 523	300	300		
Irtain omaisuus	Menot	2 626	6 804	8 868	9 430	7 290	4 590	6 490
	Tulot							
Arvopaperit ja osuudet	Menot	11 558	5 090	890	500	500	500	500
	Tulot	1 160						
Investoinnit yhteensä								
Bruttomenot		117 711	115 252	111 671	103 302	91 256	87 207	82 377
Bruttotulot (sis. Myyntivoitot ja rah.osuudet)		16 266	8 753	7 783	6 500	6 026	4 660	4 660
Netto		101 445	106 499	103 888	96 802	85 230	82 547	77 717

Kiinteä omaisuus

Kiinteän omaisuuden osalta investointisuunnitelman menot on kaupunginvaltuustoon nähden sitova.

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	9 709	4 750	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Tulot	5 960	5 313	4 120	4 120	4 120	3 120	3 120
Netto	3 750	-563	880	880	880	1 880	1 880

Yhdyskuntarakentamisen tarpeisiin tapahtuvasta maanhankinnasta päättää pääsääntöisesti Tekninen ja ympäristölautakunta sille myönnetyn määrärahan puitteissa. Määräraha kattaa myös eri tarkoituksiin ostetut rakennetut kiinteistöt ja hankittavilla kohteilla olevan puuston. Määrärahavarauksesta osoitetaan myös maankäyttö sopimuksissa kaupungille tulevien maa-alueiden kirjanpidollinen meno.

Suunnitelmallisen raakamaanhankinnan rinnalla kaupungin tulee varautua maanhankintaan perustelluissa erityistapauksissa käyttämällä kiinteistökaupan etuosto-oikeutta ja lunastusmenettelyä sekä olemalla aktiivinen mahdollisissa pakko- huutokaupoissa. Etuosto-oikeuden käyttämisasioissa päätösvalta on kaupunginhallituksella. Etuosto-oikeutta käytettäessä osoitetaan rahoitus kaupunkiympäristön maanhankintaan varatuista investointimäärärahoista tai sille haetaan lisämääräraha kaupunginvaltuustolta.

Jos yhdyskuntarakenteen kehittymisen kannalta tulee mahdollisuus hankkia merkittäviä maa-alueita, voidaan näiden kauppojen rahoittamiseksi turvautua erityisjärjestelyihin.

Kiinteän omaisuuden myyntituloista investointiosaan tuloutetaan kauppahinnasta maan hankintahintaa vastaava osuus. Mikäli myytävän kaavoitetun tonttimaan hankinnasta kaupungin omistukseen on kulunut pitkä aika, on hankintahinnan osuus pieni. Maan hankinta-arvo taseessa on keskimäärin 1,0 €/m².

Talousarviorakenteen mukaisesti kiinteän omaisuuden luovutuksen kauppahinta ilmoitetaan kokonaisuudessaan, mutta erotellen investointiosaan kirjautuvat myyntitulot ja käyttöalouteen kirjautuvat myyntivoitot.

Talonrakennusinvestoinnit

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	48 471	52 779	59 188	65 700	58 518	57 163	50 387
Tulot	8 737	2 400	2 140	2 080	1 606	1 540	1 540
Netto	39 734	50 379	57 048	63 620	56 912	55 623	48 847
Perusparannukset			18 221	29 313	34 045	34 219	22 276
Korvausinvestoinnit			36 855	28 412	21 396	20 758	26 540
Uusinvestoinnit			2 612	6 475	1 577	686	71
Keskeneräiset hankkeet			1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Yhteensä			59 188	65 700	58 518	57 163	50 387

Talonrakennusinvestointien osalta investointisuunnitelman loppusumma on kaupunginvaltuustoon nähden sitova. Talonrakennusinvestoinnit on jaettu perusparannuksiin, korvausinvestointeihin, uusinvestointeihin sekä keskeneräisiin hankkeisiin.

Talorakennusinvestoinnit, perusparannukset

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	33 750	16 089	18 221	29 313	34 045	34 219	22 276
Tulot		900	590	580	106	40	40
Netto	33 750	15 189	17 631	28 733	33 939	34 179	22 236
Kohteet			TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Konsernihallinnon hankeryhmä			1 304	5 810	8 260	4 595	195
Kaupungintalon perusparannus			1 109	5 615	8 065	4 400	
Muut kohteet yhteensä			195	195	195	195	195
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			13 836	22 515	24 928	26 729	17 032
Länsiharjun koulun perusparannus			100				
Länsiharjun pikkukoulun korjaus- ja muutostyöt			50		85		1 754
Paavolan kampus, Kannaksenkatu 22 (Muotoiluinstituutti) perusparannus ja muutostyöt			3 664	11 105	1 250		61
Paavolan kampus, Kannaksenkatu 20 (Kannaksen lukio) muutostyöt				121	1 366	152	51
Paavolan kampus, Kirkkokatu 16 (Aikuiskoulutuskeskus) perusparannus- ja muutostyöt			567	121	5 993	5 908	81
Paavolan kampusalueen sisäiset liikennejärjestelyt			1 194	759			
Kivimaan monitoimitalo, perusparannus				4 638	5 900	279	
Myllypohjan monitoimitalo, perusparannus				227	1 365	4 095	
Kasakkamäen koulun perusparannus					316	3 412	4 171
Kaupunginteatterin perusparannus			1 034	1 736			
Historiallisen museon toiminnalliset muutokset			1 980				
Sopenkorvenkatu 9:n perusparannus					2 848	2 848	
Päiväkotien perusparannukset yhteensä			1 051	2 089	2 641	4 581	5 250
Urheilukeskuksen perusparannukset yhteensä			400	400	400	400	400
Palvelualueen pienet työkohteet yhteensä			3 796	1 319	2 764	5 054	5 264
Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä			3 081	988	857	2 895	5 049
Pääterveysaseman pienet hankkeet yhteensä			200	200	200	200	200
Metsäkankaan palvelutalon perusparannus					65	1 568	
Launeen terveysaseman vanhemman osan perusparannus						327	3 919
Sibeliustalon kongressisiiven sisäänkäynti ja salin uudistaminen			2 334				
Imagorakennusten korjaukset yhteensä			347	588	392	600	730
Muut kohteet yhteensä			200	200	200	200	200

Perusparannuksilla turvataan omaisuuden arvon säilyminen. Lisäksi tavoitteena on rakennusten korjausvelan pieneneminen. Samalla tilat korjataan teknisesti ja toiminnallisesti ajanmukaisemmiksi. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 99.

Konsernihallinnon hankeryhmä

- Konsernihallinnon hankeryhmässä on varattu rahoitusta kaupungin keskushallinnon ja taseyksiköiden käytössä olevien rakennusten korjaustöihin. Suurin yksittäinen hanke on kaupungintalon perusparannus. Kaupungintalon perusparannustyöt aloitetaan vaiheittain kevään ja kesän 2021 aikana, ja ne valmistuvat kesällä 2023. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 19,3 milj. euroa.

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Länsiharjun koulun vuonna 2017 aloitettu perusparannus valmistui vuoden 2018 lopussa. Vuonna 2020 tehdään vielä katon maalaus.
- Länsiharjun pikku koulun korjaus- ja muutostyöt tehdään vuonna 2024, ja pihatyöt kesällä 2025, kun esiopetus- ja päiväkotitilat ovat valmistuneet pikku koulun laajennukseen. Korjaus- ja muutostöiden kustannukset ovat yhteensä n. 2,1 milj. euroa.
- Paavolan kampusalueen rakennusten perusparannukset tehdään vaihteittain vuosien 2020–2023 aikana.
- Kannaksenkatu 22:ssa muutetaan Muotoiluinstituutilta vapautuneet tilat yhdistyneiden Tiirismaan ja Kannaksen lukion, Tiirismaan koulun sekä Wellamo-opiston käyttöön. Samassa yhteydessä viereinen Kannaksenkatu 20:ssa sijaitseva Kannaksen lukion rakennus yhdistetään Kannaksenkatu 22:een ja siinä tehdään joitakin toiminnallisia muutoksia. Rakennustyöt aloitetaan kesällä 2020 ja tilat valmistuvat keväällä 2022. Kannaksenkatu 22:n perusparannuksen kustannusarvio on 16,9 milj. euroa ja Kannaksenkatu 20:n muutostöiden 1,9 milj. euroa.
- Kirkkokatu 16:n Aikuiskoulutuskeskuksen käytössä olleet tilat muutetaan Tiirismaan koulun ja englanninkielisen koulun käyttöön. Tilat valmistuvat laajennusosan jälkeen vuoden 2023 kesällä. Kirkkokatu 16:n perusparannuksen kustannusarvio on 12,9 milj. euroa.
- Kivimaan monitoimitaloon kuuluvan vanhan koulurakennuksen perusparannus- ja muutostyöt tehdään laajennusosan jälkeen vuosina 2021–2022, ja tilat voidaan ottaa käyttöön keväällä 2023. Monitoimitaloon rakennetaan tilat esi- ja perusopetukselle, päiväkodille ja nuorisotoimelle. Perusparannus- ja muutostöiden kustannusarvio on 11,1 milj. euroa. Hankekokonaisuuteen liittyvät katualueuutokset tehdään vuosina 2019–2021 ja liikunta-alueen rakentamistyöt 2023. Edellä mainitut työt rahoitetaan julkisen käyttöomaisuuden budjetista.
- Myllypohjan monitoimitaloon kuuluvan vanhan koulurakennuksen perusparannus aloitetaan samanaikaisesti uudisrakennusosan kanssa syksyllä 2022 ja tilat ovat valmiit vuoden 2023 loppuun mennessä. Perusparannuksen kustannusarvio on 5,7 milj. euroa.
- Kasakkamäen koulussa on tarpeen tehdä rakennuksen iästä johtuva tekninen perusparannus. Sen toteutus ajoittuu vuosille 2023–2024. Perusparannuksen kustannusarvio on 7,9 milj. euroa.
- Historiallisen museon yleisötilojen käyttöturvallisuutta ja huollettavuutta parannetaan sekä uudistetaan näyttelytilojen talo- ja näyttelytekniikkaa vuosina 2019–2020 yhteensä 2,7 milj. eurolla. Samanaikaisesti tehdään kosteusvauriokorjauksia yhteensä 2,2 milj. eurolla. Kosteusvauriokorjausten kustannukset on budjetoitu palvelualueen pieniin työkohteisiin. Työt valmistuvat vuoden 2020 loppuun mennessä. Vuonna 2021 tehtävän pihan eli Aino-puiston kunnostuksen kustannukset rahoitetaan julkisen käyttöomaisuuden budjetista. Hankkeelle on myönnetty OKM:n investointiavustusta 100 000 euroa ja lisäksi OKM:n rahoitussuunnitelmaan on varattu 180 000 euroa vuodelle 2020.
- Sopenkorvenkatu 9:ssä sijaitsevien museon konservointi- ja säilytystilojen tekninen perusparannus on ajoitettu vuosille 2022–2023. Kustannusarvio on 5,7 milj. euroa.
- Kaupunginteatterin perusparannus toteutetaan vaihteittain tekemällä pienehköjä korjauksia ja toiminnallisia muutoksia vuosina 2019–2021 lähinnä teatterin kesätauon aikana. Hankkeelle on myönnetty 460 000 euroa OKM:n investointiavustusta vuosille 2019–2020. Lisäksi OKM:n rahoitussuunnitelmaan on varattu 440 000 euroa vuodelle 2021. Isompi perusparannus on odotettavissa vuonna 2027.
- Länsiharjun pikku koulusta, Myllypohjan monitoimitalosta, Kasakkamäen koulusta sekä Sopenkorvenkatu 9:stä laaditaan hankesuunnitelmat, joiden perusteella tehdään päätökset hankkeiden sisällöstä ja kustannuksista.
- Päiväkotien perusparannuksiin on varattu rahoitusta palveluverkkoselvityksessä säilytettäväksi määriteltyjen päiväkotien perusparannuksiin sekä osakorjauksiin. Isojen perusparannusten vaihtoehtona tarkastellaan uudisrakennusvaihtoehtoa.
- Urheilukeskuksessa on varauduttu rakennusten ja rakennelmien kunnosta johtuviin korjauksiin. Valtionavustusta odotetaan saatavan vuosittain 10 % investointien kustannuksista.

Muun vuokraustoiminnan hankeryhmä

- Määräraha on varattu korjauksiin, joita tehdään konserniyhtiöille sekä kaupunkikonsernin ulkopuolisille tahoille vuokra-tiloissa.
- Sote-kiinteistöissä varaudutaan perusparannuksiin sellaisten rakennuksien osalta, joissa perusparannusta ei vielä ole tehty. Ensimmäisinä ovat vuorossa Metsäkankaan palvelutalo ja Launeen terveysaseman vanhempi osa.
- Pääterveysasemalla varaudutaan tekemään vuosittain toiminnallisia muutoksia ja pienehköjä korjauksia.
- Sibeliustaloon rakennetaan uusi sisäänkäynti kongressisiivelle sekä uusitaan pääsalin parkettilattia, istuimet sekä lavarakenteita vuonna 2020.
- Imagorakennuksiin varaudutaan tekemään niiden teknisen kunnan kannalta välttämättömät korjaukset. Imagorakennuksia ovat kohteet, joita pidetään kaupungin imagon kannalta tärkeitä ja suojelun kannalta merkittävinä, mutta joiden kohdalla tyydytään matalaankin tuottoon. Tällaisia ovat mm. kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ja kaavoituksellisesti suojellut kohteet, joita ei pystytä riittävästi hyödyntämään kaupungin omassa toiminnassa. Pääasiassa imagorakennuksista huolehditaan kunnossapidon toimenpitein.

Talonrakennusinvestoinnit, korvausinvestoinnit

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	13 616	31 990	36 855	28 412	21 396	20 758	26 540
Tulot			50				
Netto	13 616	31 990	36 805	28 412	21 396	20 758	26 540
Kohteet			TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			36 855	28 412	21 396	20 758	26 540
Launeen monitoimitalo			3 640				
Rakokiven monitoimitalo			14 427	4 203			
Kivimaan monitoimitalo, uudisrakennus			10 000	2 730			
Myllypohjan monitoimitalo, uudisrakennus			63	779	4 049	12 145	4 048
Renkomäen monitoimitalo, uudisrakennus				12 206	13 427		
Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus			1 072	1 716			
Paavolan kampus, Laaksokatu 6:n päiväkot			4 302	111			
Paavolan kampus Kannaksenkatu 22 (Muotoiluinstituutti) uudisrakennus			3 351	6 387			111
Länsiharjun esiopetus- ja päivähoitotilat				249	2 684	3 281	
Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulu				31	580	611	12 748
Harjun koulua korvaava uudisrakennus					656	4 721	9 443
Mukkulan monitoimitalo							190

Korvausinvestoinnit tarkoittavat vanhojen tilojen korvaamista uusilla silloin, kun entiset tilat ovat teknisesti ja/tai toiminnallisesti vanhentuneet, eikä niiden perusparannus ole tarkoituksenmukaista. Korvausinvestoinneilla pienennetään korjausvelkaa, kun huonokuntoisista rakennuksista luovutaan, ja ne korvataan uusilla. Samalla toiminta tehostuu, kun uudet tilat pystytään suunnittelemaan kaikilta osin ajanmukaisiksi. Lisäksi uudet rakennukset voidaan suunnitella ja rakentaa energiatehokkaammiksi ja näin edistää kaupungin energiansäästöavoitteiden toteutumista. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 99.

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

- Launeen monitoimitalo valmistuu keväällä 2020. Monitoimitalo korvaa Launeen ja Salinkallion koulut sekä Mustikkamäen päiväkodin. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 25,7 milj. euroa
- Rakokiven monitoimitalo valmistuu vuoden 2021 keväällä. Se korvaa Rakokiven koulun sekä Rakokivien, Niittytien ja Huokokujan päiväkotien ja Nastolan kirjaston nykyiset tilat. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 25,9 milj. euroa.
- Kivimaan monitoimitalon uudisrakennusosa valmistuu keväällä 2021. Uudisrakennukseen sijoittuvat opetustilojen lisäksi liikunta-, keittiö- ja ruokailutilat. Uudisrakennus korvaa puretun Kivimaan yläkoulun tilat. Uudisrakennusosan kokonaiskustannusarvio on 22,8 milj. euroa.
- Myllypohjan monitoimitalon uudisrakennusosan rakentaminen aloitetaan samanaikaisesti vanhan koulurakennuksen perusparannuksen kanssa syksyllä 2022. Tilat ovat valmiina kesällä 2024. Uudisrakennuksen kokonaiskustannusarvio on 21,1 milj. euroa. Uudisrakennus korvaa Myllypohjan koulun uudemmat osat, Kunnaksen koulun sekä Ahtialan, Kunnaksen ja Leikkituvan päiväkodit.
- Kaarikadun päiväkodin uudisrakennus korvaa päiväkodin vanhemman huonokuntoisen osan. Uudisrakennuksen valmistumisen jälkeen korjataan päiväkodin uudempi osa. Uudemman osan korjauskustannukset 1,5 milj. euroa sisältyvät päiväkotien perusparannuksiin. Uudisrakentaminen aloitetaan syksyllä 2020 ja tilat ovat valmiina syksyllä 2021. Uudisrakennuksen kustannukset ovat yhteensä 2,8 milj. euroa.
- Paavolan kampusalueelle Laaksokatu 6:een rakennettava uusi päiväkot korvaa väliaikaistiloissa toimivan Humpulan päiväkodin. Päiväkot valmistuu syksyllä 2020. Päiväkotihankkeen kokonaiskustannusarvio on 7,6 milj. euroa.
- Kannaksenkatu 22:ssa korvataan Muotoiluinstituutin rakennuksen huonokuntoisin A-osa uudisrakennusosalla. Uusiin tiloihin sijoittuu Kannaksenkatu 20–22:n käyttäjiä palvelevat keittiö- ja ruokailutilat sekä opetus- ja henkilöstötiloja. Kannaksenkatu 22:n uudisrakennusosan rakentaminen aloitetaan samanaikaisesti rakennuksen perusparannuksen kanssa kesällä 2020, ja tilat valmistuvat kesällä 2021. Uudisrakennusosan kokonaiskustannusarvio on 10,2 milj. euroa.
- Länsiharjun koulun yhteyteen rakennettavat esiopetus- ja päivähoitotilat korvaavat käytöstä poistuvan Hennalan päiväkodin, jonka paikalle on kaavoitettu asuntorakentamista. Uusien tilojen rakentaminen aloitetaan syksyllä 2022, ja ne valmistuvat vuoden 2023 lopussa. Uudisrakennuksen kokonaiskustannusarvio on 6,2 milj. euroa.
- Renkomäen monitoimitalo korvaa Renkomäen koulun ja kirjaston tilat sekä Ali-Juhakkalan koulun tilat. Monitoimitaloon tulee tilat myös esiopetukselle, jolloin viereiseen Renkomäen päiväkotiin vapautuu tilaa. Uusi monitoimitalo pyritään toteuttamaan elinkaarimallilla siten, että rakentaminen alkaa keväällä 2021 ja tilat valmistuvat vuodenvaihteessa 2022/2023. Monitoimitalohankkeen kokonaiskustannusarvio on 25,6 milj. euroa. Monitoimitalon lisäksi Sivistyksen

palvelualueen perusparannusten pieniin kohteisiin sisältyy 152 000 euron rahoitusvaraus pysäköintialueen rakentamiseen vuodelle 2021 ja päiväkotien perusparannuksiin 521 000 euron rahoitusvaraus vuodelle 2023 Renkomäen päiväkodin esiopetus- ja neuvolatilojen muuttamiseen pienten ryhmille. Liikunta-alueen ja katujärjestelyjen kustannukset sisältyvät julkisen käyttöomaisuuden talousarvioon ja -suunnitelmaan.

- Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulu korvaa Kirkonkylän ja Kukkasen koulujen tilat. Uuden koulun sijoituspaikka ratkaistaan hankesuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Uuden koulun arvioitu rakentamisaika on kevästä 2024 vuoden 2025 loppuun ja kokonaiskustannukset noin 30 milj. euroa.
- Harjun koulua korvaava uudisrakennus rakennetaan puretun Tiirismaan koulun paikalle. Uuden koulun myötä nykyisen Harjun koulun sekä Janhusen ja Millerin talojen muodostama kokonaisuus vapautuu jatkokehitykseen. Uuden koulurakennuksen rakentaminen aloitetaan Paavolan kampuksen valmistuttua kesällä 2023 ja tilat valmistuvat alkuvuodesta 2025. Uudisrakennuksen kustannusarvio on noin 16 milj. euroa.
- Taide- ja muotoilukeskus toteutetaan vuokratiloihin. Tilat valmistuvat alkukesästä 2020 ja toiminta käynnistyy keväällä 2021.
- Kisapuiston pääkatsomorakennuksen toteuttamisesta vastaa kaupunkikonsernin tytäryhtiö.
- Ranta-Kartanon vesiliikuntakeskus rahoitetaan muuten kuin kaupungin suorana investointina perustuen kaupunginvaltuuston päätökseen 10.6.2019 § 67. Hanke valmistuu aikaisintaan vuoden 2022 lopussa.
- Länsiharjun esiopetus- ja päivähoitotilojen, Kukkasen/Kirkonkylän yhtenäiskoulun, Myllypohjan monitoimitalon sekä Harjun koulua korvaavan uudisrakennuksen sisällöstä ja kustannuksista päätetään hankesuunnitelmien käsittelyn yhteydessä.

Talorakennusinvestoinnit, uusinvestoinnit

Sitova investointisuunnitelman menot 1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	1 087	3 200	2 612	6 475	1 577	686	71
Tulot							
Netto	1 087	3 200	2 612	6 475	1 577	686	71
Kohteet			TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä			2 612	6 475	1 577	686	71
Paavolan kampus, Kirkkokatu 16			2 612	6 418	891		71
Aikuiskoulutuskeskus uudisrakennus							
Aurinkorinteen päiväkodin laajennus				57	686	686	

Uusinvestoinnit ovat uudisrakennushankkeita tai laajennuksia, jotka johtuvat toiminnan laajentumisesta tai laatutason parantamisesta väljyyttä lisäämällä. Kustannustaso: Haahtela-indeksi 99.

Sivistyksen palvelualueen hankeryhmä

Kirkkokatu 16:n uudisrakennukseen sijoittuvat Paavolan kampusalueen yhteiset liikuntatilat puku- ja pesutiloihin sekä keittiö- ja ruokailutilat. Uudisrakennuksen rakentaminen alkaa kesällä 2020 ja tilat valmistuvat vuodenvaihteessa 2021/2022. Uudisrakennuksen kustannusarvio on yhteensä 10,3 milj. euroa. Rakennushanketta valmisteltiin yksityisenä investointina, mutta se ei herättänyt riittävää kiinnostusta markkinoilla. Tästä syystä hankkeelle on nyt varattu rahoitus kaupungin investointibudjettiin. Taserahoitusvaihtoehdon rinnalla selvitetään kuitenkin koko Paavolan kampuskokonaisuuden toteutuksen ja omistuksen kilpailutusta laadittujen suunnitelmien pohjalta.

Talonrakennusinvestoinnit, keskeneräiset hankkeet

Määräraha on varattu edellisestä vuodelta jatkuviin, keskeneräisiin hankkeisiin, joiden toteutuksen aikataulu on muuttunut siten, että edellisen vuoden määrärahoja on jäänyt käyttämättä.

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot		1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Tulot							
Netto		1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500

Rakennusten myynti, ei valtuustoon nähden sitova

Investointiosaan budjetoidaan aktivoitujen pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnistä saatavat tulot. Myyntitulo budjetoidaan investointitulona koko luovutusarvon määräisenä. Kiinteän omaisuuden myyntituloista budjetoidaan investointiosaan täten kauppahintaa vastaava osuus.

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Myyntituloarvio	8 494	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Tasearvo	4 400	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Myyntivoitto/tappio	4 094	500	500	500	500	500	500

Edellä olevassa taulukossa on esitetty arvioitu myyntitulo, tasearvo ja myyntivoitto-/tappio. Mikäli myytävä omaisuus on hankittu kaupungin omistukseen kauan sitten ja mainittuun omaisuuteen ei ole tehty parannusinvestointeja, on poistamaton tasearvo suunnitelman mukaisten poistojen johdosta pieni, kun kyse on poistonalaisesta käyttöomaisuudesta.

Julkinen käyttöomaisuus

Julkisen käyttöomaisuuden osalta investointisuunnitelman menot ovat kaupunginvaltuustoon nähden sitova. Julkisen käyttöomaisuuden käytöstä päättää tekninen ja ympäristölautakunta vuosittain käyttösuunnitelman yhteydessä.

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	45 346	45 829	37 725	22 672	19 948	19 954	20 000
Tulot	410	1 040	1 523	300	300		
Netto	44 936	44 789	36 202	22 372	19 648	19 954	20 000

Hankeryhmät	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Kadunrakennus	18 765	15 932	15 448	15 354	15 400
Satamat	700	700	700	700	700
Ulkovalaistus	1 500	1 200	1 100	1 100	1 100
Liikennevalohankkeet	100	100	100	200	200
Liikuntarakentaminen	1 050	1 000	1 100	1 100	1 100
Viheralueiden rakentaminen	1 880	1 500	1 500	1 500	1 500
Erillisrahoituksella	13 730	2 240	0	0	0

Lahden eteläinen kehätie valmistuu vuonna 2020. Kehätien itäpään liittyvällä alueella toteutetaan Kujalankatu, joka mahdollistaa uusien yritystonttien tarjonnan.

Irtain omaisuus

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	2 626	6 804	8 868	9 430	7 290	4 590	6 490
Tulot							
Netto	2 626	6 804	8 868	9 430	7 290	4 590	6 490

Kohteet	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Konsernihallinto	2 150	2 020	2 020	2 020	2 020
ICT-investoinnit	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Konsernihallinnon tilajärjestelyt	150	20	20	20	20
Lahden Tilakeskus	150	150	150	150	150
Keittiötilojen kiinteiden kalusteiden hankinta ja uusinta	150	150	150	150	150
Sivistyksen palvelualue	6 158	6 870	4 730	2 030	3 930
Perus- ja lukio-opetus	2 920	3 180	3 340	570	2 870
Varhaiskasvatuspalvelut	900	750	750	750	750
Wellamo-opisto	10	10	10	10	10
Kirjasto- ja tietopalvelut	300	790	230	400	0
Kaupunginmuseo	1 578	1 740	0	0	0
Liikuntapalvelut	200	200	200	200	200
Nuorisopalvelut	250	200	200	100	100
Lahden kaupunginorkesteri	60	40	40	40	40
Instrumenttihankinnat	60	40	40	40	40
Lahden kaupunginteatteri	150	150	150	150	150
Teatteritekniikan korvaushankinnat	150	150	150	150	150
Kaupunkiympäristön palvelualue	200	200	200	200	200
Mittauslaitteet, tekniset laitteet, muu irtain ja ilmanlaadun seuranta	200	200	200	200	200

Arvopaperit ja osuudet

Määräraha on varattu elinkeinopoliittisten hankkeiden edellyttämiin omarahoitusosuuksiin ja konserniyhtiöiden osakepääomien mahdollisiin korotuksiin.

Sitova investointisuunnitelman menot

1 000 €	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Menot	11 558	5 090	890	500	500	500	500
Tulot	1 160						
Netto	10 398	5 090	890	500	500	500	500
Kohteet			TA 2020	TS 2021	TS 2022	TS 2023	TS 2024
Lahden Jäähalli Oy (vuoteen 2020 asti)			390				
Kohdentamaton erä			500	500	500	500	500

Kohdentamaton erä sisältää enintään 100.000 euron varauksen Lahden Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021 vuoden toteuttamiseksi mahdollisesti perustettavan säätiön tai yhtiön peruspääomaan.

Rahoitusosa

Talousarvion rahoituslaskelma muodostuu kaupungin varsinaisen toiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirtojen muutoksista. Rahoituslaskelma näyttää, kuinka paljon kaupungin varsinaisen toiminnan ja sen investointien nettokassavirta on ylijäämäinen tai alijäämäinen. Rahoituksen rahavirta osoittaa, miten alijäämäinen nettokassavirta on rahoituksellisesti katettu tai miten ylijäämä on käytetty rahoitusaseman muuttamiseen.

Toiminnan rahavirran laskennan perustana ovat talousarviovuodelle budjetoidut tuloslaskelman vuosikate, 37,9 milj. euroa, satunnaiset erät sekä tulo-rahoituksen korjauserät Vuosikatteeseen ja satunnaisiin eriin sisältyvät pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot ja -tappiot oikaistaan tulo-rahoituksen korjauserissä. Tulo-rahoituksen korjauserissä vähennetään vuosikatteesta myös pakollisen eläkevarauksen vuotuinen 0,5 milj. euron purku. Eläkevastuuvaraus on pakollinen niissä kunnissa, jotka ns. vanhan eläkesäännön perusteella itse maksavat työntekijöidensä eläkkeitä.

Käyttöomaisuusinvestoinnit vuonna 2020 ovat 111,7 milj. euroa. Koko suunnitelmakaudella 2020–2022 käyttöomaisuusinvestoinnit ovat 306,2 milj. euroa. Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot saadaan pääasiassa tonttien ja kiinteistöjen myynneistä.

Rahoituksen rahavirta koostuu antolainauksen, lainakannan ja oman pääoman muutoksista sekä mahdollisista muista maksuvalmiuden muutoksista. Antolainauksen muutoksissa esitetään taseen pysyvien vastaavien sijoituksiin kuuluvien lainasaamisten lisäykset ja vähennykset. Lainakannan muutokset sisältävät pitkäaikaisten lainojen lisäykset ja talousarviovuoden lyhennykset ja mahdolliset nettomuutokset lyhytaikaisissa lainoissa.

RAHOITUSLASKELMA	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan rahavirta	40 630 213	4 736 000	33 742 300	51 007 000	60 384 400
Vuosikate	45 668 726	10 049 000	37 862 300	55 127 000	64 504 400
Tulo-rahoituksen korjauserät	-5 038 513	-5 313 000	-4 120 000	-4 120 000	-4 120 000
Muut tulo-rahoituksen korjauserät	-641 858	-500 000	-500 000	-500 000	-500 000
Investointien rahavirta	-101 451 411	-106 498 500	-103 887 800	-96 802 000	-85 230 000
Investointimenot	-117 710 614	-115 251 500	-111 671 100	-103 302 000	-91 256 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	652 989	1 940 000	2 163 300	880 000	406 000
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutus-tulot	15 606 213	6 813 000	5 620 000	5 620 000	5 620 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-60 821 198	-101 762 500	-70 145 500	-45 795 000	-24 845 600
Rahoituksen rahavirta					
Antolainaukset muutokset	-1 854 640	-13 000 000	13 113 400	16 435 900	17 882 800
Antolainasaamisten lisäykset	-37 693 000	-56 000 000	-35 000 000	-35 000 000	-35 000 000
Antolainasaamisten vähennykset	35 838 360	43 000 000	48 113 400	51 435 900	52 882 800
Lainakannan muutokset	42 145 320	115 400 000	49 655 200	27 350 000	2 800 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäykset	110 000 000	110 000 000	60 000 000	100 000 000	60 000 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset	-61 600 000	-44 600 000	-40 344 800	-32 650 000	-37 200 000
Lyhytaikaisten lainojen muutokset	-6 254 680	50 000 000	30 000 000	-40 000 000	-20 000 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 924 412	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	43 215 091	102 400 000	62 768 600	43 785 900	20 682 800
Rahavarojen muutos	-17 606 107	637 500	-7 376 900	-2 009 100	-4 162 800
Tunnusluvut					
Investointien omahankintameno, milj. €	117,1	113,3	109,5	102,4	90,9
Investointien tulo-rahoitus, %	39,0	8,9	34,6	53,8	71,0
Pääomamenojen tulo-rahoitus, %	25,3	5,9	27,7	46,5	58,6
Asukasmäärä	119 951	120 315	120 672	121 025	121 349

Antolainat

Kaupunki myöntää talousarviovuonna antolainoja etupäässä tytäryhtiöilleen 35,0 milj. euroa. Tytäryhtiöiden rahoitus pyritään varmistamaan sisäisen pankin kautta myönnettävillä luotoilla. Antolainoja suunnitelmakaudella 2020–2022 arvioidaan myönnettävän yhteensä 105,0 milj. euroa.

Määräraha, nettositovuus

	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Lisäykset	37 693 000	56 000 000	35 000 000	35 000 000	35 000 000
Vähennykset	-35 838 360	-43 000 000	-48 113 400	-51 435 900	-52 882 800
Netto	1 854 640	13 000 000	-13 113 400	-16 435 900	-17 882 800

Lainanotto, pitkäaikaiset lainat

Kaupungin rahoitustarve muodostuu pääosin investointimenoista, lainan lyhennyksistä sekä kaupungin tytäryhtiöille myönnettävistä lainoista. Vuoden 2020 rahoitustarvetta katetaan ottamalla pitkäaikaista lainaa 60,0 milj. euroa. Pitkäaikaisten lainojen lyhennykset ovat talousarviovuonna 40,3 milj. euroa, jolloin pitkäaikaisten lainojen nettolainanotoksi jää 19,7 milj. euroa. Suunnitelmakauden

2020–2022 aikana pitkäaikaisia lainoja otetaan 220,0 milj. euroa ja lyhennetään 110,2 milj. euroa. Nettolainanotoksi jää tällöin 109,8 milj. euroa.

Pitkäaikaisen lainanoton lisäykseen ei sisällytetä lainojen konvertoinneista (ts. lainan ennakainen takaisinmaksu ja lainan nosto uusilla ehdoilla) johtuvaa luotonottamista.

Määräraha, nettositovuus

	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Lainanotto	110 000 000	110 000 000	60 000 000	100 000 000	60 000 000
Lyhennykset	-61 600 000	-44 600 000	-40 344 800	-32 650 000	-37 200 000
Netto	48 400 000	65 400 000	19 655 200	67 350 000	22 800 000

Lainanotto, lyhytaikaisten muutos

Osa kaupungin rahoitustarpeesta katetaan ottamalla lyhytaikaista lainaa, jonka nettolisäyksen arvioidaan olevan 30,0 milj. euroa. Lyhytaikaisen lainanoton arvioitu muutos

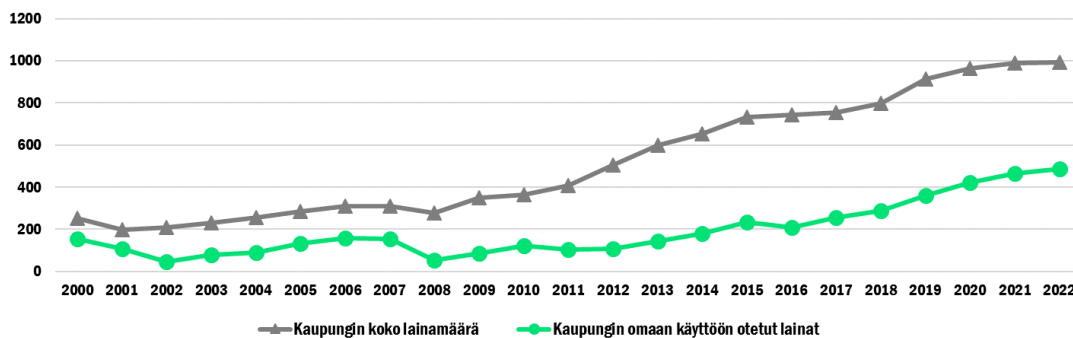
ei sisällä konsernitalletuksia. Lyhytaikaisen lainakannan kokonaismäärän arvioidaan nousevan suunnitelmakauden loppuun mennessä.

Lyhytaikaisten lainojen muutos, ei valtuustoon nähden sitova

	TP 2018	TA+LTA:t 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Muutos (nettoarvio)	-6 254 680	50 000 000	30 000 000	-40 000 000	-20 000 000

Lahden kaupungin velkaantuneisuus kuvaajassa on esitetty lyhytaikaiset ja pitkäaikaiset lainat.

Lahden kaupungin velkaantuneisuus 2000–2022 (milj.)

Talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksyminen

Kaupunginvaltuusto päätti

1. hyväksyä vuoden 2020 talousarvioehdotukseen sisältyvän talousarviorakenteen,
2. hyväksyä talousarvion määrärahojen, tuloarvioiden sekä toiminnallisten tavoitteiden sitovuuden yleisperusteluissa esitetyn mukaisena,
3. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden nostaa vuoden 2020 aikana maksuvalmiuden turvaamiseksi ja rahoitustarpeen kattamiseksi lyhytaikaista luottoa siten, että luottoa on samanaikaisesti nostettuna enintään 250 milj. euroa,
4. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden myöntää vuoden 2020 aikana lyhyt- ja pitkäaikaista luottoa kaupungin määräysvallassa oleville yhteisöille ja säätiöille yhteensä enintään 120 milj. euroa. Valtuutuksen enimmäismäärään ei sisällytetä konvertoinneista (lainan ennaikainen takaisinmaksu ja lainan nosto uusilla ehoilla) johtuvaa luoton myöntämistä,
5. antaa kaupunginjohtajalle valtuuden hyväksyä vuoden 2020 aikana korko- ja valuuttariskeiltä suojautumistoimenpiteitä 200 milj. euron rajaan asti,
6. edellyttää, että vuoden aikana mahdollisesti esitettävien talousarviomuutosten valmistelussa tutkitaan ensisijaisesti mahdollisuudet kattaa ylitykset kaupungin talousarvion sisältä vuosikatetta heikentämättä silloin, kun tämä on mahdollista aiheuttamatta kohtuutonta haittaa muille toiminnoille,
7. hyväksyä ehdotuksen Lahden kaupungin vuoden 2020 talousarvioksi ja vuosien 2020–2022 taloussuunnitelmaksi.

Liitteet

Strategiset mittarit
Toiminnan tunnusluvut

Strategiset mittarit

Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 14.5.2018 Lahden kaupungin päivitetyn strategian. Strategian perustavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa yleisellä tasolla. Strategiset mittarit eivät suoraan kuvaa organisaation oman toiminnan vaikuttavuutta, sillä mittareiden toteutumiseen vaikuttavat myös kaupunkikonsernin ulkopuoliset tekijät. Oman toiminnan strategialähtöisyys varmistetaan kytkemällä talousarvio, sekä siihen kirjattavat toiminnalliset tavoitteet kiinteästi kaupungin strategiaan. Toiminnallisten tavoitteiden seuranta tehdään puolivuositain. Strategisten mittareiden raportoinnissa esitetään otsikon alla mittarin kehityssuunta. Vihreä nuoli kertoo kehityksen olleen suotuisaa, punainen nuoli viestii negatiivisesta kehityksestä ja keltainen nuoli tarkoittaa lähes tasaista kehitystä tai sitä, että vertailuvuosi ei vielä ole. Ohessa on kuvattuna strategisten mittareiden sisältöä, lähteitä ja tiedon saatavuutta.

A. Elinvoiman strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Lahti on 125 000 asukkaan kaupunki vuonna 2022 ja 150 000 asukkaan kaupunki vuonna 2030. (A1)

Väestön kasvu (%)

- Toteuma: 2015: 0,08 %, 2016: 0,53 %, 2017: 0,10 %, 2018: 0,32
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: Väestön lukumäärä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain, ennakkotieto kuukausittain

16 - 29-vuotiaiden osuus väestöstä (%)

- Toteuma: 2015: 17,6 %; 2016: 17,6 %; 2017: 17,4 %, 2018: 17,4 %
- Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto
- Kuvaus: 16 - 29 vuotiaiden osuus väestöstä 31.12.
- Tiedon päivitys: vuosittain

2. Jatko-opiskelupaikkojen houkuttelevuus ja määrä kasvavat (A1)

Jatko-opintopaikkojen houkuttavuus

- Ensisijaiset hakijat/aloituspaiikat yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 1,08; 2017: 1,06; 2018: 1,03; 2019: 1,03
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 4,3, 2017: 3,45, 2018: 3,17, 2019: 4,04
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Yhteishaussa ensisijaisesti opiskelupaikkaa hakeneiden määrän suhde tarjolla oleviin aloituspaiikkoihin.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Jatko-opintopaikkojen määrä

- Aloituspaikkojen määrä yhteishaussa: Ammatillinen ja lukiokoulutus 2016: 2777, 2017: 2599, 2018: 2359, 2019: 2134
Lahden ammattikorkeakoulu 2016: 1058, 2017: 1172, 2018: 1265, 2019: 1315
- Lähde: Vipunen tietokanta, Lahden ammattikorkeakoulun tilasto
- Kuvaus: Tarjolla olevien aloituspaikkojen määrä
- Tiedon päivitys: vuosittain

3. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden osuus kasvaa

Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20-24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin

- 20-24 vuotiaiden osuus / osuuden muutos edellisvuoteen:
- 2014: Lahti 20,8 % / -0,9 %, Tampere 13,6 % / -0,6 %, Kuopio 13,0 % / -0,2 %, Kotka 25,2 % / -0,5 % 2015: Lahti 21,1 % / +0,2 %, Tampere 13,6 % / 0,0 %, Kuopio 12,2 % / -0,8 %, Kotka 24,0 % / -1,2 % 2016: Lahti 21,4 % / +0,3 %, Tampere 13,2 % / -0,4 %, Kuopio 11,8 % / -0,4 %, Kotka 23,7 % / -0,3 %
- 2017: Lahti 21,7 % / +0,3 %, Tampere 12,7 % / -0,5 %, Kuopio 11,4 % / -0,4 %, Kotka 22,0 % / -1,7 %
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ilman 2. asteen koulutusta olevien 20-24 vuotiaiden osuus ja osuuden muutos verrokkikaupunkeihin (Tampere, Kuopio ja Kotka)
- Tiedon päivitys: vuosittain

4. Työllisyysaste nousee vuoden 2008 tasolle vuoteen 2022 mennessä ja on yli 75 % vuonna 2030. (A2)

Työllisyysaste (%)

- Toteuma: 2015: 64,2 %; 2016: 65,2 %; 2017: 66,5 %; 2018: 66,8 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus
- Kuvaus: 18–64-vuotiaiden työllisten osuus saman ikäisestä väestöstä
- Tiedon päivitys: vuosittain

Nuorisotyöttömyysaste (%)

- Toteuma: 2015: 22,0 %, 2016: 18,9 %, 2017: 18,6 %, 2018: 17,6 %, 2019: 15,8 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus (elokuu)
- Kuvaus: 15–24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 15–24-vuotiaasta työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

Työttömyysaste (%)

- Toteuma: 2015: 17,4 %, 2016: 16,6 %, 2017: 15,2 %, 2018: 13,4 %, 2019: 12,5 %
- Lähde: TEM ja Tilastokeskus (elokuu)
- Kuvaus: Työttömien osuuden prosentteina työvoimasta
- Tiedon päivitys: kuukausittain

5. Uusien yritysten määrä kasvaa. (A1, A3, A4)

Uusien yritysten määrä

- Toteuma: 2016 Q1: 168, 2017 Q1: 168, 2018 Q1: 199, 2019 Q1: 181
- Lähde: Tilastokeskus
- Kuvaus: Ajanjakson aikana toimintansa aloittaneet yritykset, jotka ovat liiketoiminnasta tai kiinteistön käyttöoikeuden luovutuksesta arvonlisäverovelvollisia tai toimivat työnantajina. Tarkastelun ulkopuolelle jäävät säätiöt, aatteelliset yhdistykset, julkiset viranomaiset ja uskonnolliset yhteisöt. Tilastoon sisältyvät valtion liikelaitokset mutta eivät kuntien liikelaitokset.
- Tiedon päivitys: vuosittain, neljännesvuosittain

6. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan elinkeinopolitiikkaan kasvaa. (A1, A2, A3, A4)

Kokonaisarvosana kunnan elinkeinopolitiikasta

- Toteuma: 2014: 6,5; 2016: 6,4; 2018: 6,2

- Lähde: Elinkeinpoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemykset kuntien elinkeinopoliitikasta sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Keskustan elinvoimaisuus kasvaa mitatusti. (A4)

Keskustan elinvoimalaskenta →

- Toteuma:
- Liiketilojen määrä: 2016: 788; 2017: 804; 2018: 807; 2019:810 kpl
- Kuumien yrityksiä lkm. 2016: 376; 2017: 387; 2018: 378; 2019:370 kpl
- Vapaina olevien liikekiinteistöjen lkm.2016: 108; 2017: 98; 2018: 98, 2019:96kpl
- Elinvoimaluku: 2016: 2,68; 2017 = 2,78; 2018 = 2,68; 2019 : 2,636
- Lähde: Elävät kaupunkikeskustat ry:n Elinvoimalaskenta
- Kuvaus: Vuosittain seurataan rajatun elinvoimaisen keskusta-alueen rajauksen sisältä a) liiketilojen kokonaismäärää b) lauantaicin satunnaisten asiakkaiden saavutettavissa olevien keskustan kuluttajapalveluiden ja -kaupan liiketoimien määrää sekä ravintoloiden ja kahviloiden määrää = kuumat yritykset. c) vapaina olevien liikekiinteistöjen määrää sekä d) Elinvoimalukua, joka saadaan kaavasta (kuumat yritykset – vapaina olevat liiketilat) / asukasmäärä *1000.
- Tiedon päivitys: vuosittain

8. Yhdyskuntarakenne kehittyä kestävästi. (A4)

Asukkaiden osuus kestävästä liikkumisen vyöhykkeillä taajama-alueilla, % asukkaista →

- Toteuma: 2017 78 %
- Lähde: Elinympäristön tietopalvelu Liiteri (SYKE), raportoidaan myös yleiskaavan seurannassa
- Kuvaus: Taajama-alueella asuvien asukkaiden osuus (%) keskustan jalankulku- ja reunavyöhykkeellä, alakeskuksen jalankulkuvyöhykkeellä, intensiivisellä joukkoliikennevyöhykkeellä ja joukkoliikennevyöhykkeellä.
- Tiedon päivitys: Vuoden välein.

9. Lahden asukaskohtaiset khk-päästöt ovat -80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. (A1, A3)

Kasvihuonekaasupäästöjen määrän kehitys →

- Toteuma: 2013: asukasta kohti lasketut khk-päästöt Lahti - 17 %, Nastola -18 % vuoden 1990 tasosta; 2016: Lahti - 37 %, 2017: Lahti - 47 % vuoden 1990 tasosta
- Lähde: Kasvener-laskentamalli ja CO2-raportti
- Kuvaus: Laskentamalli selvittää, kuinka paljon kunnan alueen energiankäytöstä, teollisuus- ja maataloustoiminnasta sekä jätteiden ja jätevesien käsittelystä syntyy vuoden aikana kasvihuonekaasupäästöjä. Laskenta noudattaa IPCC:n laskentaperiaatteita.
- Tiedon päivitys: n. 2 vuoden välein

10. Tapahtumien määrä kasvaa 3 % vuosittain. (A5, A6)

Tapahtumien määrä →

- Toteuma: Laskentamenetelmä syntyy tapahtumasuunnitelman päivittämisen myötä 2019
- Lähde: Päijät-Hämeen matkailu- ja tapahtumastrategia 2025 – Visit Lahti

- Kuvaus: Kansainvälisten kokousten kongressitiedot saadaan Visit Finlandilta. Muiden tapahtumien laskentaan luodaan kaupungille oma laskentamenetelmä vuonna 2018
- Tiedon päivitys: vuosittain

11. Lähiluonnon virkistyskäyttömahdollisuudet kasvavat. Luonnonsuojelualueiden osuus kokonaispinta-alasta kasvaa.

Alueen vesistöjen kunto →

- Toteuma: 2014 järvistä kuntoaan hyviä tai erinomaisia 11 %
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus, tarkkailuraportit, vesienhoidon toimenpideohjelma
- Kuvaus: Vesistöjen tilaa seurataan tarkkailuohjelman mukaisesti. Lahdessa ja Nastolassa oli vuonna 2014 kummasakin kahdeksan tarkkailussa olevaa järveä.
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa; 6-vuosittain

Merkittävien virkistysreittien määrä →

- Toteuma: 2018: 761km
- Lähde: Kaupunkiympäristön palvelualue
- Kuvaus: Merkittävien virkistysreittien määrä kilometreinä
- Tiedon päivitys: kerran valtuustokaudessa

Rauhoitettujen alueiden osuus kokonaispinta-alasta →

- Toteuma: 2016 1,8 % 2017 1,8 % 2018: Pinta-alasta 1,9 % 2019: Pinta-alasta 1,9 %
- Lähde: Lahden seudun ympäristökatsaus
- Kuvaus: Pinta-alaan suhteutettu rauhoitettujen alueiden osuus.
- Tiedon päivitys: vuosittain

B. Uudistumisen strategisten tavoitteiden mittaaminen

1. Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin kasvaa. (B1)

Palvelutyytyväisyys kuntapalveluihin →

- Toteuma: 2015: 3,55; 2017: 3,46
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut –tutkimus (KAPA)
- Kuvaus: Laaja asuinkuntaindeksi, yleinen palvelutyytyväisyys, asteikko 1-5, keskiarvo 54 palvelusta, vastaajina 18 - 79 -vuotiaat, satunnaisotos
- Tiedon päivitys: 2. vuoden välein

2. Kaupungin tilatehokkuus kasvaa (B1)

Tilatehokkuuden mittari →

- Toteuma:
- Koulukiinteistöt: 2019: 13,9 htm2/oppilas (koko maa: 13,6 htm2/oppilas)
- Päiväkodit: 2019: 11,3 htm2/lapsi (koko maa: 11,2 htm2/lapsi)
- Lähde: Tilakeskus ja Kiinteistöalouden instituutti KTI
- Kuvaus: Huoneistoala / oppilas kouluissa ja huoneistoala / lapsi päiväkodeissa. Nämä tilatehokkuuden mittarit on kehittänyt Kiinteistöalouden instituutti KTI on kehittänyt yhdessä kuntien kanssa vuonna 2019.
- Tiedon päivitys: 2. vuoden välein

3. Toteutetut ja arvioidut strategioita toteuttavat kokeilut. (B2)

Strategioita toteuttavat kokeilut →

- Toteuma: 2018: Toteutetut 2, arvioidut 0, käynnissä 8 kokeilua.
- Lähde: Projektisalkku

- Kuvaus: Lukumäärä perustuu Lahden kaupungin projektsalkussa oleviin toteutuneisiin ja arvioituihin projekteihin, jotka on määritelty kokeiluiksi.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja

- Toteuma: 2018: 3,93
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen "Esimieheni kannustaa kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja. Arviointiasteikko 1 = pitää erittäin huonosti paikkaansa, 2 = pitää huonosti paikkaansa, 3 = pitää jossain määrin paikkaansa, 4 = pitää hyvin paikkaansa, 5 = pitää erittäin hyvin paikkaansa.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

4. Kaupungin tulorahoitus vuonna 2022 riittää kattamaan nettoinvestoinnit. (B3)

Investointien tulorahoituksen osuus

- Toteuma: 2016: 61,3 %; 2017: 89,9 %; 2018: 39,0 %
- Lähde: tilinpäätös (kh toimialan toiminnallinen tavoite)
- Kuvaus: =100*vuosikate/investointien omahankintameno
- Tiedon päivitys: vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä

5. Yrittäjien tyytyväisyys kunnan viestintään ja tiedottamiseen kasvaa. (B4)

Kunnan viestintä ja tiedottaminen, ELPO

- Toteuma: 2016: 6,6 (koko maa 7,5, Päijät-Häme 7,2) 2018: 6,3 (koko maa 6,8, Päijät-Häme 6,7)
- Lähde: Elinkeinopoliittinen mittaristo (ELPO)-kysely, Suomen Yrittäjät
- Kuvaus: Suomen Yrittäjien jäsenkunnan verkkokyselynä selvitetty näkemys kuntien elinkeinopoliitista sekä kuntien ja yrittäjien yhteistyön kehittymisestä.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

C. Yhteisöllisyyden strategisten tavoitteiden mitaaminen

1. Lapsivaikutuksia arvioidaan laajasti. (C1)

Lapsivaikutusten arviointi

- Toteuma: Pilotoitu oppimisen tuen suunnitelman osalta vuosina 2016–2017. Pilotointia jatkettu 2018 Lasten ja nuorten palveluverkkosuunnitelmassa. Lapsivaikutusten arviointia ei vielä otettu laajamittaisesti käyttöön
- Lähde: Sivistyksen palvelualue & konsernihallinto
- Kuvaus: Lapsivaikutusten arviointimalli on integroitu 2017 osaksi Kuntaliiton suosituksen mukaista EVA (ennakkovaikeutusten arviointimalli)-pohjaa. Mallin päivitys 2019 osaksi päätöksenteon prosessia. EVA-dokumentointi kaupungin asianhallintajärjestelmään.
- Tiedon päivitys: neljän vuoden välein (Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin kehittämissykli)

2. Yksinäisyyden kokemus vähenee. (C1, C2, C3)

Ei yhtään läheistä ystävää, 8-9 lk oppilaista, %; lukion 1-2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, %;

- Toteuma:
 - 8-9 lk oppilaat 2013: 7,6 %, 2017: 6,9 %, 2019: 8,8 %
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2013: 7 %, 2017: 7,8 %, 2019: 7,7 %

- ammatillisen koulutuksen 1–2 lk oppilaat 2013: 7,6 %, 2017: 4,1 %, 2019: 7,9 %

- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet

- Toteuma: 2013: 6,9 %; 2014: 11,5 %; 2015: 12 % (vuoden 2015 jälkeen ei tietoja Lahdesta)
- Lähde: ATH-kysely (2017 lähtien FinSote-tutkimus) tai oma kysely
- Kuvaus: Kansallisen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus FinSoten avulla seurataan väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä tapahtuneita muutoksia eri väestöryhmissä ja alueittain. Vastaava kysymys voidaan sisällyttää muihin kaupungin toteuttamiin tai osallistumiin kyselyihin.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

3. Eri väestöryhmät ovat entistä terveempiä. (C1, C3)

Ikävakioitu sairastavuusindeksi

- Toteuma: 2016: 101,0; 2017: 100,1 (mittaria ei enää päivitetä)
- Lähde: Kela
- Kuvaus: indeksin avulla pyritään havainnollistamaan sitä, miten tervettä tai sairasta alueen väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (= 100). Luku on laskettu ikävakiotuna. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen tilastomuuttajaan: kuolleisuuteen, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuuteen työikäisistä (16–64-vuotiaat) sekä lääkkeiden ja ravintovalmisteiden korvausoikeuksien haltijoiden osuuteen väestöstä. Niistä kukin on suhteutettu maan väestön keskiarvoon. Sairastavuusindeksi on näiden kolmen osaindeksin keskiarvo.
- Tiedon päivitys: vuosittain

Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8-9 lk oppilaista, %; lukion 1-2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, %

- Toteuma:
 - 8-9 lk oppilaat 2013: 15, %, 2017: 16,6 %, 2019: 19,6 %
 - lukion 1-2 lk oppilaat 2013: 16,4 %, 2017: 20,8 %, 2019: 22,4 %
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2013: 22,6 %, 2017: 29,2 %, 2019: 23,1 %.
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Koettu terveydentila on hyvä tai melko hyvä (%) vastaajista

- Toteuma: 2017: 63 %
- Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelut -tutkimus (KAPA) täydennettynä kaupungin kysymyksillä tai oma/muu kysely
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein

4. Aktiivisesti osallistuvien asukkaiden määrä kasvaa. (C3)

Aktiivisesti yhteisöjen toimintaan osallistuvat (%)

- Toteuma: 2018: 25,3 %

- Lähde: Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus Fin-Sote
- Kuvaus: Osuus 18–79-vuotiaista, jotka osallistuvat aktiivisesti jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheiluseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

5. Koettu turvallisuus lisääntyy. (C2,C3)

Turvallinen olo koulussa 3–10 lk. (%) →

- Toteuma: 2016: 90,3 % 2018: 90,5 %
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on turvallinen olo koulussa” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8-10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 4-5 lk oppilaista, %; 8–9 lk oppilaista, %; lukion 1–2 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaista, % →

- Toteuma:
 - 4. ja 5. lk oppilaat 2017: 6,7 %, 2019: 7,4 %
 - 8–9 lk oppilaat 2013: 8,3 %, 2017: 5,4 %, 2019: 4,7 %
 - lukion 1–2 lk oppilaat 2013: 1,4 %, 2017: 0,7 %, 2019: 0,7 %
 - ammatillisen koulutuksen 1-2 lk oppilaat 2013: 5,1 %, 2017: 3,1 %, 2019: 3,7 %.
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa 4–5 lk oppilaista, %; 8–9 lk oppilaista, %; ammatillisen koulutuksen 1–2 lk oppilaista; lukion 1–2 lk oppilaista, % →

- Toteuma:
 - 4. ja 5. lk oppilaat 2017: 1,7 %, 2019: 2,3 %
 - 8–9 lk oppilaat 2017: 4,9 %, 2019: 5,0 %
 - ammatillisen koulutuksen 1–2 lk oppilaat 2017: 10,4 %, 2019: 7,9 %
 - lukion 1–2 lk oppilaat 2017: 7,7 %, 2019: 6,6 %
- Lähde: Kouluterveyskysely
- Kuvaus: THL:n kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina koko maassa. Oppilaat vastaavat kyselyyn koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Kysely on vapaaehtoinen ja nimetön.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

6. Kaupungin henkilöstön työhyvinvointi lisääntyy. (C4)

Työhyvinvointikysely: Psykososiaalista kuormitusta mittavien väittämien kokonaiskeskiarvo →

- Toteuma: 2018: 3,88 (arviointiasteikko yhdestä viiteen)
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Yhteenvedoindikaattori työhyvinvointikyselyn tuloksista koko henkilöstön osalta.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

7. Työnantajamaine kehittyi myönteisesti. (C4)

Työhyvinvointikysely, Suositteluindeksi NPS →

- Toteuma: 2018: - 15.01
- Lähde: Lahden kaupungin työhyvinvointikysely
- Kuvaus: Perustuu työhyvinvointikyselyn kysymykseen ”Kuinka todennäköisesti suosittelisit Lahden kaupunkia työpaikkana perheenjäsenellesi tai ystävällesi?”. Arviointiasteikko 0=Erittäin epätodennäköisesti, 10=Erittäin todennäköisesti. Suosittelevien vastauksien prosentti jaetaan kolmeen osaan: suosittelijat (arvo 9-10), neutraalit (arvo 7-8), arvostelijat (arvo 0-6). Suositteluindeksi NPS = Suositellijat % - Arvostelijat %.
- Tiedon päivitys: joka toinen vuosi

8. Lasten osallisuutta lisätään kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä kaupungin kaikissa lapsia koskevissa toiminnoissa. (C1, C2, C3)

Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin 3–10 lk. (%) →

- Toteuma: 2016: 85,3 % 2018: 87,5 %
- Lähde: Perusopetuksen arviointikysely
- Kuvaus: Oppilaille esitettiin väite ”Minulla on mahdollisuus vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin.” arviointiasteikolla 4 = ”Olen eri mieltä”, 10 = Olen samaa mieltä. Prosenttilukema kertoo osuuden vastaajista, jotka vastasivat arvon 8–10.
- Tiedon päivitys: kahden vuoden välein.

9. Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lasten määrä nousee merkittävästi. (C1, C2)

Varhaiskasvatuksen piirissä olevien yli 3-vuotiaiden lukumäärä →

- Toteuma kunnallisessa varhaiskasvatuksessa (toukokuun tilanne):
Neljävuotiaat: 2016: 854, 2017: 716, 2018: 713, 2019: 859
Viisivuotiaat: 2016: 849, 2017: 884, 2018: 778, 2019: 930

- Lähde: Varhaiskasvatuspalvelut, Effica -tietojärjestelmä
- Kuvaus: Varhaiskasvatuksen piirissä on lapsia sekä kunnallisessa että yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Vuoden 2019 luvut pitävät sisällään kunnallisen sekä palveluseteli-toiminnan. Vuosien 2016-2018 luvuissa mukana vain kunnallinen.
- Tiedon päivitys: Vuosittain (toukokuu)

Toiminnan tunnusluvut

SIVISTYKSEN PALVELUALUE					
Varhaiskasvatuspalvelut	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Alle kouluikäisten lasten sijoittuminen					
Määrä	8 152	7 897	7 900	7 800	7 750
Varhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa	4 342	4 289	4 200	4 250	4 250
Yksityisessä varhaiskasvatuksessa	951	1 090	1 200	1 750	1 750
Kotihoidon tuella	1 843	1 828	1 800	1 600	1 600
Perusopetus	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Oppilasmäärä	10 236	10 460	10 600	10 600	10 600
Vuosiviikkotuntia	17 852	17 917	18 144	18 306	18 468
Vvt/oppilas	1,74	1,71	1,71	1,73	1,74
Nuorisopalvelut	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Osallistuja- ja asiakasmäärä	228 370	200 000	200 000	200 000	200 000
Asiakaspalautteen keskiarvo	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Erityistuetujen nuorten määrä ja asiakastytyväisyys	689 4,6	550 4,2	550 4,2	550 4,2	550 4,2
Työllisyyspalveluita käyttävien nuorten määrä, joista	388	450	900*	1000*	1000*
työllistettyjen nuorten määrä ja sijoittuminen %	195 49	180 50	180 50	180 50	180 50
Osaaminen ja tieto	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Lukiokoulutus					
Opiskelijamäärä	2 179	2 150	2 150	2 150	2 200
Kursseja	2 250	2 300	2 400	2 400	2 450
Kursseja/opiskelija	1,07	1,07	1,12	1,12	1,14
Kirjasto- ja tietopalvelut					
Lainaaajia	39 900	40 000	40 000	40 000	40000
Lainauksia /asukas	15,6	17	17	17	17
Verkkokäynnit / asukas	3,5	5	5	5	5
Kaupunginmuseo	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Lausunnot (arkeologia ja rakennustutkimus, muut)	220	220	220	220	220
Hankitut taideteokset (ostot ja lahjoitukset)	250	250	250	250	250
Kuvanvälitys (määrä)	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Lapset ja nuoret asiakkaat (18 ikävuoteen saakka)	6 000	6 500	7 000	7 000	9 000
KAUPUNGINORKESTERI					
Kaupunginorkesteri	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Julkisia konsertteja	86	80	80	80	80
Kuulijoita em. Konserteissa	53 910	53 000	49 000	53 000	53 000
Muita esiintymisiä (tilausesiintymiset, ukomaan konsertit, pienesiintymiset)	64	65	65	65	65
Kuulijoita em. Konserteissa	59 204	58 000	54 000	58 000	58 000
KAUPUNGINTETATTERI					
Kaupunginteatteri	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Näytäntöjen lkm.	323	300	300	300	300
Ensi-iltojen lkm.	8	9	8	8	9

Katsojamäärä	83 664	83 000	82 000	82 000	83 000
Lasten ja nuorten näytäntöjen lkm.	111	70	70	70	70
Yleisötyön tilaisuudet (ei esitys)	225	100	100	100	100
Oma tulorahoitus/katsoja	25,58 €	29,04 €	26,00 €	27,00 €	27,00 €

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE

Kunnallistekniikka	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Katuja (km)	649	702	708	725	725
Erillisiä kevyen liikenteen väyliä (km)	166	166	167	184	184
Hoidettuja puistoja ja liikenneviheralueita (ha)	560	472	472	472	479
Leikkipuistoja ja leikkialueita (kpl)	161	163	161	159	156
Metsiä (ha)	6 944	6 944	6 944	6 944	6 944
Katupuita (kpl)	9 100	9 270	9 380	9 530	9 673
Venepaikkoja (kpl)	2 296	2 330	2 330	2 330	2 330
Maankäyttö ja aluehankkeet	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Kaupungin asemakaavoitettu alue yhteensä (ha)	9 730	9 770	9 790	9 800	9810
Asemakaavoitettu asumisen k-ala/v	85 000	85 000	85 000	85 000	85000
Kaupungin maanomistus yht. (ha)	12 755	12 860	12 900	12900	12 900
Maanostot (ha/v)	59	50	50	50	50
Maanvuokrasopimukset yht. (kpl)	5 027	5 140	5 100	5100	5100
Tonttien luovutus (kpl/v)	110	115	105	100	90
Rekisteröidyt kiinteistöt (kpl/v)	400	500	500	400	200
Rakennuspaalutukset (kpl/v)	244	270	270	270	270
Asuntotoimen hallinnoimat vuokra-asunnot (lkm)	15	15	12	12	10
Rakennus- ja ympäristövalvonta	TP 2018	TA 2019	TAE 2020	TS 2021	TS 2022
Käsitellyt rakennusluvut (kpl)	907	1 000	1 000	1 000	1 000
Valmistuneet rakennukset (kpl)	324	380	350	350	350
Valvottavia rakennuskohteita (kpl)	781	1 050	900	900	800
Suoritettavia katselmuksia (kpl)	1 447	1 400	1 600	1 600	1 500
Käsiteltäviä erityissuunnitelmia (kpl)	14 000	14 000	14 000	14 000	14 000
Elintarvikevalvontakohteita (kpl)	776	900	900	900	900
Elintarviketarkastuksia (kpl)	526	650	650	650	650
Elintarvikenäytteitä (kpl)	22	40	40	40	40
Talousvesinäytteitä (kpl)	47	70	70	70	70
Uimavesinäytteet (kpl)	179	200	200	200	200
Asunnon tarkastuksia (kpl)	113	200	200	200	200
Eläinsuojelutarkastuksia (kpl)	71	250	250	250	250
Eläinlääkärikäynnit virka-aikana (kpl)	2 228	2 200	2 200	2 200	2 200
Eläinlääkärikäynnit päivystys (kpl)	248	400	400	400	400
Ympäristölupakohteet (kpl)	100	100	100	100	100
Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset	38	54	50	50	50
Luonnonsuojelulla suojeltuja alueita (ha)	960	1 100	1 300	1 300	1 300
Käsitellyt jätemaksumuistutukset (kpl)	178	150	320	320	320
Jätehuoltomääräyksistä poikkeamiset (kpl)	133	100	130	130	130
Jätehuoltomääräysten mukaisia ilmoituksia	1 468	1 300	1 300	1 300	1 300

Toiminnan ja talouden tasapaino-ohjelma

Käyttötaloussäästöt 1000 €	2019	2020	2021	2022	
	60	320	1 040	1 570	
Palvelujen uudistaminen					
Asiakslähtöisyys, sähköinen asiointi, verkkoasiointi, palvelupaikat ja palvelupistemalli, monitoimisuus - palvelutuotanto, tuotteistaminen ja laatu					
Resurssien hallinta	700	2 860	3 540	3 870	
Henkilöstö, tilat, prosessit ja tietojärjestelmät	100	1 690	1 890	1 890	
Tytäryhteisöjen ja kuntayhtymien ohjaus					
Hykyn ja muiden yhtiöiden ohjaus, yhtiöjärjestelyt, tukipalvelujen hankinta ja tuottauustavoitteet, konsernin infrahankkeiden yhteinen rakennuttaminen	500	1 500	1 500	1 500	
Työttömyyden alentaminen					
Yritys- ja oppilaitosyhteistyö, työllistymisen tukipalvelujen saavuus, koko kaupunkikonserni työllisyyden edistäjänä, lasten ja nuorten ennaltaehkäisevät palvelut	200	850	1 400	1 800	
Elinvoiman ja tulojen lisääminen					
Kärkialueet, kilpailukykystrategia, markkinointi, korkeakoulutoiminnan vahvistaminen, ulkopuolinen rahoitus, uudet liikennepalveluratkaisut, infran tehokas käyttö					
Yhteensä	1 560	7 220	9 370	10 630	
Investointisäästöt 1000 €	2019	2020	2021	2022	2019-2022
Palvelujen uudistaminen		500	700	1 000	2 200
Resurssien hallinta-tilat		1 000	4 400	8 400	13 800
Tytäryhteisöjen ja kuntayhtymien ohjaus-infrahankkeiden yhteiset kilpailutukset	500	700	1 000	1 000	3 200
Yhteensä	500	2 200	6 100	10 400	19 200